

**Міністерство освіти і науки України
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького
Кафедра української літератури та компаративістики**

Оксана Вертипорох

**Історія української літератури
останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття**

Навчально-методичний посібник

Черкаси – 2016

УДК
ББК
В

*Рекомендовано до друку Вченою радою Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького
(протокол № 4 від 16.02.2016 р.)*

Рецензенти:

Г. С. Мазоха, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри літератури і методики навчання ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» Міністерства освіти і науки України;

В. І. Пахаренко, доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури та компаративістики Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького Міністерства освіти і науки України.

В. Т. Поліщук, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури та компаративістики Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького Міністерства освіти і науки України;

Вертипорох О. В.

В Історія української літератури останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття : навч.-метод. Посіб. / О. В. Вертипорох. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2016. – 148 с.

Навчально-методичний посібник до курсу історії української літератури останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття присвячений вивченню основних тенденцій сучасного літературного процесу, його структуризації, зв'язкам зі світовим письменством, основним стильовим течіям. Тут висвітлюються питання культурно-історичних умов розвитку українського письменства сучасного періоду, життєписи та віхи творчості знакових постатей сучасної прози, поезії, драматургії, проблемні питання, що виникають у студентів при розумінні та інтерпретації художніх текстів.

УДК
ББК

ЗМІСТ

I.	Передмова.....	4
II.	Тематика лекційних занять.....	6
III.	Плани семінарських занять та завдання для самостійної роботи	20
IV.	Художні твори для обов'язкового та додаткового прочитання	113
V.	Вірші для вивчення напам'ять	115
VI.	Індивідуальні науково-дослідні завдання. Теми рефератів.....	116
VII.	Завдання для модульних контрольних робіт	121
VIII.	Тематика контрольних робіт для студентів заочної форми навчання.....	128
IX.	Перелік питань до заліку (питання для самоконтролю)	129
X.	Список рекомендованої літератури.....	132

I. ПЕРЕДМОВА

Курс «Історія української літератури останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття» займає важливе місце серед гуманітарних дисциплін, що вивчаються студентами-філологами в університетах України. Сучасне українське письменство багате на ідейно-естетичні пошуки, відзначається розмаїттям стильових течій, модифікацією традиційних жанрів, що обумовлює необхідність ґрунтовного вивчення літературного процесу останнього помежів'я віків. Дослідження нових тенденцій в українській прозі, поезії, драматургії – актуальні завдання українського літературознавства. Поліфонічність сучасного українського літературного процесу важко піддається об'єктивній та послідовній класифікації внаслідок своєї незавершеності. Сучасна література формує власну тональність, образи, форму, стиль, саме тому літературний процес останньої чверті ХХ – поч. ХХІ століття має посісти помітне місце в історії нашої культури, означивши собою народження нової для українського суспільства художньої та історичної свідомості.

Мета курсу: вивчення літературного процесу в Україні останньої чверті ХХ – поч. ХХІ ст., засвоєння ідейно-художньої своєрідності творчості найвизначніших письменників цього періоду. Передбачається аналіз загальних тенденцій і конкретних літературних явищ (подій, персоналій) літературного життя останньої чверті ХХ століття – початку ХХІ, характеристика творчості літературних генерацій цього часу. Також метою курсу є поглиблення у слухачів знань про сучасне письменство, про світоглядні і художньо-стильові орієнтири літераторів сьогодення, ознайомлення із творчістю письменників 70–90-х років ХХ століття та огляд найновішої літератури, починаючи з двохтисячних років.

Завдання курсу:

- ознайомитися із основними явищами сучасного літературного процесу, його тенденціями;
- визначити етапи розвитку сучасного літературного процесу, його зумовленість суспільно-політичними подіями та культурно-історичними явищами;
- розглянути особливості розвитку сучасної прози, поезії, драматургії;
- ознайомитися із основними жанровими різновидами сучасного літературного процесу: жанром фентезі, детективною прозою, технотрилером, психобіографічним романом, історичною прозою, альтернативною молодіжною прозою тощо;

- поглибити знання про загальні тенденції сучасної поезії та про сучасну експериментальну драматургію;
- ознайомитися із художньою своєрідністю творчості сучасних письменників, їх естетичними позиціями, індивідуальними стилями та найважливішими творами;
- розвивати навички і вміння літературознавчого аналізу художньо вартісних творів сучасної поезії, прози, драматургії;
- орієнтуватися в розмаїтті стильових тенденцій, зокрема визначати сутнісні риси таких літературних явищ, як традиційна, модерна, авангардистська лірика, постмодерна проза тощо;
- розвивати естетичний смак, вміння поцінювати художній текст адекватно, за високими художніми критеріями, висловлювати власний погляд щодо певної історико-літературної проблеми, аргументувати власні судження, відстоювати їх у дискусії.

Навчально-методичний посібник обґрунтовується принципом об'єктивного історизму, спрямовується на осмислення специфіки сучасного літературного процесу в Україні у його зв'язках з іншими сферами національної культури (фольклором, міфологією тощо), а також здобутками історіографії, філософії культури, герменевтики, структуралізму, психоаналізу тощо.

Отже, засвоєння курсу «Історія української літератури останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття» істотно збагачуватиме загальнокультурний, інтелектуальний та естетичний рівень майбутніх філологів, формуватиме в них концептуальний погляд на вітчизняне письменство, систематизовані знання про сутність культурних явищ, прикметних для сучасного літературного процесу, а також навички цілісного аналізу-інтерпретації сучасного художнього тексту з погляду найновіших літературознавчих методологій.

II. ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Культурно-історичні умови розвитку літературного процесу в Україні останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття. Основні тенденції розвитку сучасного літературного процесу. Поняття «сучасний літературний процес» (остання чверть ХХ – поч. ХХІ ст.). Докорінне оновлення характеру розвитку літературного процесу під впливом виходу України зі складу радянської імперії й проголошення державної незалежності. Означення сучасної культурної і літературної ситуації як постколоніальної. Історико-культурні трансформації у кінці 80-х – на початку 90-х років ХХ століття. Світоглядова настанова початку ХХІ століття. Розширення тематичних, жанростильових обріїв сучасного письменства. Усунення будь-яких політичних чи інших обмежень. Альтернативні письменницькі об'єднання останньої чверті ХХ – п. ХХІ ст. Активне співіснування у літературному процесі різних мистецьких течій, шкіл, напрямів. Конфлікт письменницьких поколінь. Позитивні наслідки дискусії: визначення шляхів розвитку української літератури в нових історичних умовах.

Типи дискурсів у сучасній українській літературі: неопозитивізм, неомодернізм, постмодернізм як моделі національно-культурного самоусвідомлення. Співіснування в літературному процесі к. ХХ – поч. ХХІ ст. різних поколінь. Естетичне обличчя генерації літературних «батьків» (І. Жиленко, Ю. Мушкетик, Р. Іваничук, В. Дрозд, Є. Гуцало, П. Загребельний, А. Дімаров, В. Захарченко та ін.). Нові грані прози Є. Гуцала, В. Дрозда: риси постмодернізму.

Постмодернізм як естетичне явище: джерела, етапи розвитку, представники, жанрові різновиди. Постмодернізм як світоглядно-мистецький напрям. Реакція постмодернізму на модернізм, опозиція до модернізму. Постмодернізм як культуротворчий феномен. Естетична парадигма постмодерного дискурсу. Рівні постмодерного мислення: гносеологічний, онтологічний, естетичний. Прикмети постмодерного мистецтва: інтертекстуальність, іронічність, еkleктизм, елітарність, масовість, гра з текстом і читачем, концептуальна гра з мовною стилізацією, психоделічність, карнавалізм, перевага структурного принципу, герой постмодерного наративу.

Передумови постмодерного дискурсу в сучасній українській літературі. Елементи поетики постмодерну у творчості В.Стуса. Інтеграція у постмодерний контекст поетів Нью-Йоркської групи (Емма Андієвська, Ю. Тарнавський і т.ін.). Тенденції розвитку постмодернізму в українській літературі к. ХХ – п. ХХІ ст. Особливості українського постмодерну. Українська дискусія про постмодернізм.

Карнавальний напрям постмодерної літератури. Орієнтація на бахтінську карнавалізацію як основний спосіб відображення буття, його зв'язок з бурлескно-травестійною традицією І. Котляревського, з бароковою поетикою (літгурти «Бу-Ба-Бу», «ЛуГоСАД», «Пропала грамота»); проза Ю. Андруховича, В. Неборака, Володимира Діброви, Ю. Винничука, Б. Жолдака). Своєрідний дух прощання з соцреалістичними та національно-історичними канонами. Наскрізна інтертекстуальність як елемент філологічних розваг.

Посткарнавальна література як друга течія постмодернізму в українській літературі (В. Діброва, Ю. Винничук, Ю. Іздрик, Б. Жолдак, О. Ульяненко, «Нова дегенерація», «Червона фіра», «пси святого Юра» тощо). Деконструювання міфів, абсолютизація тексту, кінцесвітня химерність, переорієнтація людського сенсу з історії до філософії, прочитання тексту як індивідуальної реальності, посиленою авторефлексією.

«Київська школа поезії» – оригінальний модерний проект в українській літературі другої половини ХХ ст. Джерела «Київської школи», генеза назви. Глибоко національний характер поезії, потужна «автентична традиція». Світоглядні засади представників школи: свобода поетичного творення, свобода особистості, свобода нації, неприйняття конформізму. Естетична платформа поетів «Київської школи»: герметизм поезії, спорідненість з італійськими «герметиками», авторський суб'єктивізм, віддалена асоціативність, повернення до найпервісніших структур української міфологічної свідомості, пріоритет автентичної традиції, інтуїтивного осягнення минулого, спроби трансформації давнього мислення в образах новітньої поезії, драматична заглибленість в актуальні проблеми сучасності, переломна еволюція метафори; схильність до авторського міфотворення.

Міфопоетичний світ **Миколи Воробйова**. Світогляд і життєва позиція митця. Своєрідність міфопоетики М. Воробйова: синтез національного і модерного начал поезії (зб. «Пригадай на дорогу мені», «Місяць шипшини», «Ожина обрію», «Прогулянка одинцем»). Ірраціоналізм, алогічність, авторефлексія як естетичне підґрунтя авторського міфотворення М. Воробйова.

Мистецтво поетичного міфотворення **Віктора Кордуна**. Метафорична епіка митця («Земля натхненна», «Пісенька з маминого наперстка», «Славія», «Кущ вогню», «Сонцестояння» та ін.). «Чудесна особистісна історія світу» у ліриці В. Кордуна («Водолій», «Після повені», «Скіфська далеч»). Циклічність космічних ритмів у міфі «вічного повернення» В. Кордуна («Весняні села», «Земля натхненна», «Рання рань», «Ранок», «Жнивна пора»). Особливості художнього

часопростору: своєрідне відчуття пра-часу «з погляду вічності» («Сонцестояння», «Зозулине літо», «Минається літо», «Бджола Магдалена»); існування людини в сакралізованому просторі («Полудень», «Жоржиновий Христос»). Екзистенційний мотив трагічності людського існування як наслідок руйнування міфу («Первісна спроба», «Тихий майстер дитячих іграшок», «Яблуко поміж нами»). Феномен колективної пам'яті в ліриці В. Кордуна («Передчуття снігів», «Гості в слідах», «Зимовий стук дятла»).

Поетична генерація сімдесятників. Конкретно-історичні умови виникнення покоління «сімдесятників». Спільні поетикальні риси. Дистанціювання поетів від суспільно-історичного плину. Проголошення абсолютної творчої свободи митця, його незалежності від будь-якої ідеології та офіціозу. Ігнорування псевдоактуальної проблематики, звільнення поезії від неонародницьких тенденцій. Повернення поезії до власної мистецької сутності, пріоритет загальнолюдських гуманістичних цінностей над класовими.

Міфологізм поетичного мислення «сімдесятників» Тараса Федюка, Ігоря Римарука. Національна, історична, екзистенційна проблематика їх поезії. Мистецтво інакомовлення, езотеричне письмо. Тяжіння до асоціативно-езотеричного первня у поезії **Тараса Федюка** («Політ осінньої бджоли», «Золото інків», «Таємна ложа», «Обличчя пустелі»). Міфопоетичний струмінь лірики; схильність до притчевості й алегорії; метафорична гра; утвердження первозданної краси як першооснови пантеїстичного світу. Інтелектуальні медитації інакомислення **Ігоря Римарука**. Мотиви лірики: осмислення сенсу творчості, покликання митця, трагічної долі поета в тоталітарному суспільстві, роздуми про історичну пам'ять і національну свідомість («Висока вода», «Діва Обида», «Сльоза Богородиці»). Риси стилю: інтелектуалізм, міфопоетика, рефлексія. Апокрифічність поетичного мислення І. Римарука.

Василь Герасим'юк як репрезентант модерної лірики сімдесятників, її міфологічної течії. Феномен язичницько-християнського синкретизму як основа поетичного моделювання світу. Міф поета крізь призму першоелементів буття (води, вогню, повітря). Художнє трансформування архетипу Землі-Матері. Рецепція ритуально-міфологічних джерел. Християнська парадигма поетичної моделі світу В. Герасим'юка. Стильові особливості поезії В. Герасим'юка: трагедійність, епічність лірики, асоціативність метафор та ін. Етногенетичні мотиви епічної лірики В. Герасим'юка в масштабах цивілізаційних катаклізмів сьогодення (збірки «Смереки», «Потоки», «Космацький узір», «Діти трепети», «Поет у повітрі»).

Епічний характер поетичного мислення В. Герасим'юка. Язичницько-християнський синкретизм в осмисленні актуальних проблем сьогодення. Художня трансформація есхатологічних мотивів («Кроки на смерековім помості», «Дві ранкові пісні», «Влітку, наприкінці 1980», «Жива ватра», «Старовинне світло» та ін.).

Літературна генерація вісімдесятників. Суспільні трансформації 80-х років та їх осмислення митцями. Естетичні орієнтири вісімдесятників (надання домінантного значення формальній складовій твору, перехід від наративного символізму до інтертекстуального та пошук сенсу інтертекстуальності, відсутність претензій на творення конститутивних текстів, критика суспільної стереотипної моралі, концептуальний урбаністичний індивідуалізм, тяжіння до синтетичних способів кремації, карнавалізація, гра, абсурд, іронія, сарказм). Представники літературного покоління. Концептуальний урбаністичний індивідуалізм В. Тарнавського (зб. «Міські мотиви»). Авангард 80-х як акція протесту. Літературні авангардисти. Гурти «Бу-Ба-Бу», «Пропала грамота», «ЛуГоСад», «Гідрокартізон». Постмодерні рефлексії Ю. Андруховича («Перверзія», «Московіада»). Критичний пафос у поезії вісімдесятників: І. Павлюк (зб. «Алергія на вічність»), О. Софієнко (зб. «Terra incognita») та ін.

Літературний андеграунд в тоталітарних умовах. Іронія, гротеск, соц-арт, суржик у прозі письменників «київської іронічної школи». Сплеск сатири та іронії в українській літературі порубіжжя. Використання палітри комічного: іронії, сарказму, чорного гумору, карнавальності. «Суржиковий», сленговий і «нецензурний» мовний вибух у сміховій творчості. Неоднорідний мовностильовий потік пострадянських текстів (антологія «Опудало»). Дискурс київсько-житомирської сміхової альтернативи (В. Діброва «Бурдик», В. Даниленко «Дзеньки-бреньки»). Класична сатира: новела М. Рябчука «До Чаплі на уродини», тексти Ю. Винничука та Ю. Іздрика.

Сатирична проза **Юрія Винничука** («Спалах», «Діви ночі», «Діви ночі-2», «Житіє гаремное», «Вінка застиглого часу»). Поєднання лірики й іронії, прийоми Д. Джойса. Політична сатира, її переплетіння з поетичною вигадкою, літературними жахами та чорним гумором («Ги-Ги-и!», «Ги-Ги-и!-2»). Обігрування буденних ситуацій з «маленькими» людьми урбанізованого суспільства («Спалах»). Сучасна «коляревщина» у романі Ю. Винничука «Мальва Ланда». Світ дитинства у книзі «Вінка застиглого часу». Повість «Ласкаво просимо у Щуроград»: сюжет і композиція твору, саркастичний погляд на суспільно-політичні проблеми.

Богдан Жолдак – автор книжок прози «Спокуси», «Яловичина». Представник комедійного соц-арту: деміфологізація комплексів «гомосовітікуса»; трагікомічне відчуття світу. Особливості суржика, досягнення максимальної реальної мовної ситуації («Шле коле бульо красте гріх»). Сарказм як основний викривальний засіб. Специфіка гумору Б. Жолдака.

Трагіфарс, естетична гра у романі **Юрія Іздрика** «Подвійний Леон». Роман «Воццек»: відтворення «історії хвороби» головного героя. Художні особливості: високий романтизм та нещадна іронія, філософські забави і чорний гумор. Авторефлексія як пошуки власного «я».

Юрій Андрухович – найпомітніший творець постмодерного роману. Концепція Карнавалу в постмодерному романі Ю. Андруховича «Рекреації». Амбівалентність карнавального світовідчуття, поетика назви твору. Жанрові дефініції твору. Гротескно-карнавальна модель пострадянської дійсності, розвінчування міфів і стереотипів доби тоталітаризму. Іронічно-трагічна іпостась української історії. Демістифікація образу українського поета. Бахтінський принцип багатоголосся в романі. Інтертекстуальне поле твору, особливості мови, стильові перехрещення. Дискусії в літературознавстві навколо роману.

Роман «Московіада» як художнє втілення роздвоєності постколоніальної людини. Жанрова специфіка твору. Риси постмодерністської поетики. Композиційно-сюжетні ходи. Ототожнення героя з автором. Художні особливості роману: іронічність, пародійність тощо. Своєрідність постмодерністської естетики в романі Ю.Андруховича «Перверзії». Містифікації в романі. Сюжетні мотиви фантастичного, готичного, авантюрного, пригодницького, любовного роману. Мотив кінця карнавалу. Збагачення жанрової специфіки постмодерного твору в романі-фейлетоні, антиромані «Дванадцять обручів». Демонічний образ проклятого поета. Проблема абсурдності людського існування. Інтертекстуальні перегуки в творі. Синтез масового й елітарного в романістиці Ю.Андруховича.

Олександр Ірванець – представник карнавально-провокативної складової постмодерного дискурсу. Авантюрна постмодерна проза Олександра Ірванця: проблематика і жанрова своєрідність. «Рівне / Ровно» – роман-антиутопія. Риси постмодерністської поетики. Повість «Очамимря» – перелицьована новочасна версія давньої легенди про Кирила Кожум'яку. Драматургічний доробок письменника («П'ять п'єс»).

Стильові течії в сучасній українській поезії (традиційна, модерна, авангардистська), їх естетичні засади та представники. **Український поетичний неоавангард кінця ХХ ст. як естетичне явище.** Поява

авангардистських угруповань в кінці 1980-х – п. 1990-х років. Епатажний пафос неоавангардизму кінця 80-х, укрупнення псевдохудожніх принципів «соцреалізму» в інтерпретації поетичних груп «Бу-Ба-Бу», «Пропала грамота», «Лугосад», «Гідрокартізон». Поетика неоавангардизму «третьої хвилі». Основні риси і прийоми поетики неоавангардистів. Засади постмодернізму в їхній естетиці. Іронічно-саркастичне переосмислення попередніх текстів та постколоніальної культурної епохи. Різке відмежування від фальшивої патріотичної риторики, загострена зневага до ідеологічних приписів. Традиції та відмінність неоавангардизму від бароко та футуризму, використання досвіду бурлеску.

Бахтінський принцип карнавальної сміхової культури – естетичне підґрунтя творчості поетичної групи «**Бу-Ба-Бу**». Неоавангардистські мотиви поезії «бубабістів»: багатоплановість бурлеску, пародіювання, карикатуризація історії у творчості Ю. Андруховича. Ретроспективний підхід в осмисленні історичних явищ. Тяжіння поета до неокласичних пошуків («класицистичний бубабізм», модернізація жанру сонета), до канонічних форм, надання їм авангардного епатажного звучання. Естетична гра в поетичний карнавал у поезії В. Неборака та О. Ірванця: художня трансформація барокового мотиву смерті, епатажність, іронічність, карнавалізація дійсності, барокові пошуки у формі вірша.

Гоголівські традиції у творчості поетів групи «**Пропала грамота**» (Юрко Позаяк, Семен Либонь, Віктор Недоступ). Використання різноманітних масок, гротеску, «чорного гумору», ненормативної лексики, розщепленої структури вірша. Бароковий характер творчості поетів-авангардистів, її філософічність. Культивування необароко на новому ґрунті. Реставрація котляревщини як архетипної моделі нової української літератури. Особливості бурлескно-травестійного стилю Семена Либоня (суржик, алогічність, песимізм тощо). Завершення Карнавалу в поетичній творчості неоавангардистів. Переростання постмодернізму неоавангардистів у кіч. Дискусії в літературознавстві навколо феномену неоавангардизму.

Формування поетичної генерації «дев'яностівців». **Особливості постмодерної естетики поетів 90-х років, її відмінність від творчих засад вісімдесятників** («дев'яностівці», «люди перелому», «покоління національної депресії»): Іван Андрусяк, Степан Процюк, Іван Ципердюк, Юрій Бедрик, Сергій Жадан, Василь Махно, Ігор Бондар-Терещенко, Ростислав Мельників, Роман Скиба, Василь Габор, Павло Вольвач, Оксана Забужко, Мар'яна Савка та ін.

Особливості естетики поетів 90-х років. Дискусії в літературознавстві навколо творчості дев'яностівців: формування в

умовах національної депресії, свідома відмова від спрофанованого національного ідеалу, дезінтегрованість світогляду. Основні мотиви поезії 90-х: розпач, зневіра, фаталізм, самотність і, як наслідок, агресивність та жорсткість письма, категоричність суджень, сарказм, настрої розчарування суспільством, людиною. Заміна грайливого тону поезії 80-х депресивним синдромом, іронією і самоіронією посткарнавальних авторів. Групування поетів 90-х у творчі гурти («Західний вітер», «Червона фіра», «Нова дегенерація»).

Поетична творчість представників літгурту «Нова дегенерація» (Івано-Франківськ) у контексті постмодерністських тенденцій в українській літературі кінця ХХ ст. Розвінчування постколоніальної свідомості. Вирішальна роль гурту у формуванні творчого обличчя 90-х. Вихід колективної збірки поезій «Нова дегенерація». Протест проти свідомості колоніальної людини, тяжіння до епатажу, поетична самоіронія, сарказм, сповідування філософії трагічного бунту. Назва «Нова дегенерація» як епатаж, намагання констатувати дегенеративність світу і пострадянської дійсності. Причини розпаду гурту у середині 90-х.

Сергій Жадан – зачинатель поезії дев'яностівців, учасник літгурту «Червона фіра». Поетичні збірки: «Рожевий дегенерат», «Цитатник», «Генерал Юда», «НЕП», «Динамо Харків», «Пепсі», «Дні Марії». Джерела поезії С. Жадана: авангард, поезія М. Семенка. Модерністське трактування традиційних в українській поезії мотивів. Продовження традицій І.Франка. Традиційний характер поезики Жадана. Риси формально-образної поезики Жадана – прийом епатажу, екзотики, переосмислення бурлескно-травестійної традиції. Наскрізні ремінісценції, колажність, інтертекстуальність як риси постмодерністської естетики.

Павло Вольвач – автор поетичних збірок «Маргінес», «Кров зухвала», «Південний Схід». Місце П. Вольвача в літературному процесі порубіжжя. Перевага громадянської лірики: порушення актуальних проблем, суперечливих соціальних процесів сьогодення. Регіональний характер поезії. Філософські роздуми над місцем людини у світі. Ідея гармонізації відносин людини й світу, особистості й суспільства в цілому. Поезія П. Вольвача як акт постмодерністської творчості кін. ХХ ст.: еkleктичне поєднання образів та алегорій, рим та віршованої прози; різних стилів, різних рівнів лексики. Сюрреалістичні колажі митця. Естетична своєрідність урбаністичної поезії.

Місце **Олеся Ульяненка** в літературному процесі к. ХХ – п. ХХІ ст. (романи «Сталінка», «Вогненне око», «Богемна рапсодія», «Зимова повість», «Син тіні», «Жінка його мрії» та ін.). Роман

«Сталінка» як явище постмодерної прози. Проблема маленької людини, що відстоює право на існування в злюмпенізованому суспільстві («Сталінка»). Закодованість релігійного змісту. Метафорика назви роману. Біблійні мотиви та образи. Художнє дослідження психології смерті в романах «Зимова повість», «Богемна рапсодія». Роман «Хрест на Сатурні»: проблематика, стильові особливості. Риси масової літератури у творі. Містичні та психоаналітичні аспекти в романі «Хрест на Сатурні». Психоаналітичне та біблійне прочитання роману «Дофін Сатани».

Специфіка рефлексивного художнього мислення в творчості **Василя Слапчука**, «афганська» тема в поетичній творчості митця. Проблема співвідношення добра і зла, честі і безчестя, смерті і безсмертя (збірки «Мовчання адресоване мені», «Навпроти течії трави», «Німа зозуля», «Трикнижжя Явіна», «Як довго ця війна тривала», «Укол годинниковою стрілкою», «Сучок на костурі подорожнього»). Відкритість, інтимність у філософському осягненні таїни драматичних конфліктів свого часу. Особливості прозопису письменника («Сліпий дощ», «Дикі квіти», «Осінь за щокою»).

Неомодернізм у сучасній українській прозі. В'ячеслав Медвідь, Євген Пашковський як репрезентанти модернізованого неотрадиціоналізму в українській літературі кін. ХХ ст. «Києво-житомирська» прозова школа: В. Медвідь, Є. Пашковський, О. Ульяненко, К. Москалець. Реабілітація українського народництва, національного мислення. Стилїстика «потому свідомості», заперечення іронії і гри, «веселий апокаліпсис», апелювання до серйозності, усталеної ієрархії цінностей, схильність до метафізики й містики, до переосмислення Біблії, тотальна авторефлексія.

Місце **Вячеслава Медведя** в літературному процесі порубіжжя. Видання книжок «Розмова», «Заманка», «Таємне сватання», «Збирачі каміння», «Льох», «Кров по соломі». В. Медвідь і Пруст, Джойс, Фолкнер, Гр. Тютюнник, В. Шевчук, Є. Гуцало. Проза В. Медведя як опозиція до карнавальної літератури з її руйнівним пафосом, акцент на традиційному національно-романтичному міфі. Зорієнтованість автора на твори В. Стефаніка, А. Тесленка, І. Нечуя-Левицького, Панаса Мирного. Відображення характерів українського селянства в романах «Льох», «Кров по соломі». Історична та метафорична основа творів. Роль діалогів і монологів у філософській концепції романів. Поетика неотрадиціоналізму в прозі В. Медведя, її стильові особливості.

Участь **Євгена Пашковського** в літературно-мистецькому житті порубіжжя: погляди на літературу в нових суспільних умовах, участь у дискусії поколінь. Є. Пашковський – лідер письменницького

об'єднання «Нова література». Проблематика роману «Свято». Біблійні мотиви марності, абсурдної суєтності людського існування. Самотність, жаль, туга, тривога, розпач як негативно-сповідальні переживання героїв. Тема безповоротності часу, страху людини перед ним; ностальгійна мрія повернутися у тепле лоно природи, дитинства, «ліричний музей» у тексті. Ускладнення стилю роману рефлексією, спогадами, що перетворюються у словов'язання. Проблематика роману «Вовча зоря». Біблійна стилістика апокаліптичної зорі. Роман-есеї «Щоденний жезл»: тема власного призначення письменника в «чорнобильському» світі, її зображення у біблійно-притчевій символіці. Публіцистичність твору: поєднання есеїзму та проповіді. Новаторство у межах традиції. Поетичність прозового письма. «Риторичний апокаліпсис» як основа постмодерного світовідчуття Є.Пашковського. Авторефлексивний текст Є.Пашковського як проблема читання. Есе «Сповиті смерті» – художня презентація рефлексивного осмислення проблем сьогодення.

Інтелектуальна проза **Степана Процюка**. Складний світ українського інтелігентства, мотив втраченої особистості («Шибениця для ніжності», «Інфекція», «Серафими й мізантропи»). Відображення глибинних психологічних зрушень, комплексів, надривів, складного внутрішнього світу українського інтелігента на межі тисячоліть («Репортаж із царства нелюбові»). Роман «Інфекція» – пошук шляхів національної самоідентифікації, демітологізація історії і сьогодення, традиційні комплекси і вічна невлаштованість українського духу і тіла; життя провінціалів у столиці, їх боротьба, поразки і перемоги. Співзвучність з тематикою творів В. Підмогильного («Місто», «Остап Шаптала»), М. Хвильового («Сентиментальна історія»). Образ столиці як апокаліптичного монстра; вибудовування власної ідейної платформи, в основі якої – християнська любов до ближнього. Роман «Тотем» – епічна розповідь про zdegradovanого українського інтелігента-патріота, проблема розщеплення особистості, актуалізація підсвідомих комплексів. Найновіша проза письменника («Руйнування ляльки», «Бийся головою до стіни», «Під крилами великої Матері»): есеїзм і тотальна авторефлексія.

Естетична концепція жіночої прози. Термін «жіноча література» («жіноча проза», «жіноча поезія», «жіноче письмо»). Специфіка жіночої літератури і, зокрема, жіночої прози. Відношення «жіночої літератури» до фемінізму. Проблема репрезентації жінки жіночою літературою. Відображення у прозі унікального життєвого досвіду сучасниці. Зміна традиційних жіночих ролей у жіночій прозі к. ХХ ст. філософствуванням про жінку в сучасному світі. Насиченість

жіночої прози апокаліптичними мотивами, онтологічною проблематикою. Відгомони загальносвітової постмодерної ситуації, для якої характерне усвідомлення взаємин людини і тексту, людини і віртуальної реальності (Г. Тарасюк, Л. Таран, Л. Пономаренко, О. Пахльовська, Г. Пагутяк, К. Мотрич, С. Майданська, Є. Кононенко, І. Роздобудько, С. Талан, С. Горбань, Н. Лапіна, І. Карпа, Н. Сняданко, Т. Малярчук та ін.).

Поезія **О. Забужко** в контексті естетичних пошуків «вісімдесятників» та «дев'яностівців» («Феєрія про диригента свічок», «Коментар до дій св. Апостолів», «Клітемнестра», «Полон Рогніди», «Офелія та «мишоловка», «Світ без любові»). Осмислення проблеми «митець і суспільство», поетизація світу мистецтва у творчості О. Забужко. Культурологічний мотив у поезії: рух від неокласицизму до модерну. Синтез культурних ремінісценцій та трансформованого міфу. Особливості урбаністичної лірики. Образ Києва. «Світ без любові» в поезії О. Забужко: художня своєрідність інтимної лірики, її індивідуально-психологічний характер. Модернізація традиційних мотивів громадянської лірики.

Місце **Оксани Забужко** в «новій хвилі» жіночої прози української літератури порубіжжя. Гендерна та філософська проблематика прози О. Забужко. Проблема взаємовпливу двох світів – людського та віртуального світу телебачення у повісті О. Забужко «Я, Мілена». Роздвоєння особистості жінки під тиском влади віртуальності. Проблема незреалізованої української жінки як проблема доби у романі О. Забужко «Польові дослідження з українського сексу». Риси фрейдівського психоаналізу у творі; сповідальна форма викладу; утвердження жіночої цінності національного світу. Гострі дискусії в літературознавстві навколо твору. Проблема втраченого сестринства як наслідок конфлікту особистості з тоталітаризмом («Сестро, сестро») та втрати духовності («Дівчатка»). Модернізована версія фольклорних та біблійних мотивів і образів у «Казці про калинову сопілку» О. Забужко. Художня трансформація традиційного сюжету про Каїна та Авеля з жіночого погляду в повісті. Проблема протиборства добра і зла.

Риси постмодерністської естетики в прозі О. Забужко. Синтез масового й елітарного. Утвердження жіночої цінності національного світу. «Музей покинутих секретів» – роман-епос про національну історію.

Проза **Ніли Зборовської** як психоаналітична модель жіночого письма. Грані творчої особистості Н. Зборовської. Жіночий світ у романі «На карнавалі мертвих поцілунків»: особливості художнього

осмислення. Художнє моделювання проблеми материнства та творчості в анти-романі «Українська Реконкіста». Принцип автобіографізму у романі «Українська Реконкіста». Розгорнута міфологема становлення жінки-митця. Наскрізний мотив пошук самої себе, осмислення сенсу творчості й покликання митця як процеси авторефлексії.

Проблематика, жанрові різновиди прози **Марії Матіос** («Щоденник страченої», «Бульварний роман»). Художнє осмислення драматичних сторінок української історії в романі Марії Матіос «Солодка Даруся». Епічно-драматична організація тексту. Філософський і психологічний художній аналіз руйнації підвалин буття української нації. Трагедія Дарусі – трагедія України. Становлення жанру політичної сатири в українській прозі к. ХХ – п. ХХІ ст. (Ю. Рогоза, М. Матіос). Роман Марії Матіос «Містер і місіс Ю-Ко в країні укрів»: роль фантастичного сюжету, майстерність засобів комічного зображення, глибокий підтекст, блискуча публіцистичність. Художня своєрідність родинної саги «Майже ніколи не навпаки». «Москалиця», «Черевички Божої матері» – епічно-міфологічний буковинський текст Марії Матіос.

Місце **Галини Пагутяк** в жіночій прозі порубіжжя. Поетика герметизму прозового тексту. «Книга снів і пробуджень» – фантастично-символічний роман; прорив до «вигаданого світу», потяг до містики та пошуків спасіння людської душі у жорстокому світі. «Записки Білого Пташка»: художні особливості – недомовленість, спонування до співтворчості, багатовимірність образів, таємничість і незбагненність. «Писар Східних воріт Притулку» – роман про вічні пошуки людиною власної сутності.

Тенденції розвитку сучасної української драматургії. Сучасний стан українського театру. Розвиток театру авангарду у кінці 80-х – на поч. 90-х років. Його джерела: вистави Андрія Жолдака «О-О-И», Б. Озерова «Ла фюнф ін дер люфт». Бунт проти традиційних норм, своєрідна втеча від реальності, апокаліптичне мислення, проблема розщепленої особистості.

Тенденції розвитку драматургії: жанрові різновиди, тематична багатоплановість, риси постмодернізму, драми абсурду. Художня своєрідність драматургії О. Ірванця, Я. Стельмаха, І. Бондаря-Терещенка, Н. Нежданої.

Театральний «антитеатр» Леся Подерев'янського. Книги п'єс, прозових творів, есеїстики: антологія-тетралогія «Герой нашого часу», «Павлік Морозов», «Гамлет», «Король Лір». Л.Подерев'янський як автор-абсурдист: вишукування, поетизування і романтизування абсурду («Цікаві дослідження»).

Драма абсурду (театр абсурду, антидрама, театр парадоксу). Світоглядний принцип драми абсурду – споконвічне протистояння людини та навколишнього, індивіда і суспільства, індивідуальності і натовпу; відсутність у світі логічних, причиново-наслідкових зв'язків, трагічність, розгубленість, покинутість, відчуженість людської особистості (п'єси І. Костецького «Спокуси не святого Антона», «Близнята ще зустрінуться», «Дійство про велику людину»; В. Діброви: «Короткий курс», «Двадцять такий-то з'їзд»; О. Лишеги: «Друже Лі Бо, брате Ду Фу» та ін.).

Жанрово-стильові пошуки **В.Шевчука** у прозі 1990-х рр. Екзистенційні мотиви у «міській» прозі на сучасну тематику («Юнаки з огненної печі», «Дзигар одвічний», «Камінна луна», «Чудо», «Двоє на березі» та ін.): відчуження особистості від абсурдного світу; проблема морального вибору людини за умов абсурдного існування; метафізичне страждання людини, її страх перед безповоротним зникненням; мотив самотності, самотності; монотонність, механічність буття; мотив проминальності часу, боротьба за «автентичну людину», заперечення «несправжнього буття» (соціальне й національне пристосування, «імітація щастя» та ін.). Екзистенційний мотив втрати свого «Я» в абсурдному світі. Суперечність між «буттям у собі» і «буттям у суспільстві» («Середохрестя», «Юнаки з вогненної печі» та ін.). Мотив метафізичного страждання («Набережна, 12», «Гість удома», «Білецькі»). Екзистенційний мотив монотонності, механічності життя, активізації індивідуального позасвідомого («Місяцева зозулька з Ластів'ячого гнізда»).

Міфологічні мотиви у прозі В. Шевчука («Дім на горі»). Трансформація образу демонічної жіночності у «пізній» прозі («Горбунка Зоя», «Чортиця», «Жінка-змія», «Місяцева зозулька з Ластів'ячого гнізда»). Образ демонічної жіночності. Конфлікт між демонічною жіночістю і пересічною чоловічістю: гендерний аспект. Проблема гріховності жінки. Архетип Аніми, дух жінки-демона, тотальної жінки, яка підштовхує чоловіків до вчинків, неспокою, мук. Творчість Валерія Шевчука порубіжжя: між модернізмом і неопозитивізмом.

Тенденції розвитку історичного роману у 1990-ті рр. «Нова хвиля» історичної романістики у 90-ті рр ХХ ст. Сучасне переосмислення національної історії.

Тенденції розвитку «нової хвилі» історичної романістики к. ХХ – поч. ХХІ ст. Дискусії щодо «занепаду» жанру. Нові якості історичного роману Р. Іванчука, П. Загребельного, Ю. Мушкетика, Ліни Костенко, М. Вінграновського. Нові риси історичного роману 90-х років:

вивільнення від ідеологічних догм і кон'юнктурних підходів, розширення обріїв історичного й філософського мислення письменників, акцент на колективному позасвідомому. Нові ідейно-художні якості: особливий психологізм, акцентування уваги на зображенні національного характеру, специфічна організація простору і часу, драматургійність та кіномислення (зображення людських типів, звичаїв, пейзажу, предметів побуту тощо): Р. Іваничук, С. Талан, В. Лис, А. Кокотюха та ін. Роман Василя Шкляра «Чорний ворон» – історичний роман про боротьбу холодноярських повстанців із радянською владою.

Віртуальний історичний постколоніальний наратив українського постмодернізму. Основні риси альтернативної історичної прози В. Кожелянка. Розбудова віртуальної історії Другої світової війни у повісті «Дефіляда у Москві». Роль гри, пародії, містифікації у структурі роману. Іронічне пародіювання утопійних культурософських міфів й ідеалів українського відродження (роман «Конотоп»). Українська історія за Дмитром Білим. Історичний авантюрно-містичний роман «Басаврюк ХХ»: специфіка жанру, сюжетні колізії, образи головних героїв, символіка. Модель історико-пригодницького роману у творчості Володимира Рутківського («Джури козака Швайки», «Сині води»). Осмислення подій початку ХХІ століття у романі Ліни Костенко «Записки українського самашедшого». Художня репрезентація сторінок національної історії в прозі А.Кокотюхи («Червоний», «Чорний ліс» та ін.).

Сучасна українська біографістика. Біографічний роман Валерії Врублевської «Шарітка з Рунгу» – життєпис Ольги Кобилянської. Роман Горак «Твого ім'я не вимовлю ніколи». Вролодимир Єшкілев «Усі кути трикутника». Барбара Редінг «Безумці». Психобіографічна проза Степана Процюка («Троянда ритуального болю», «Маски опадають повільно», «Чорне яблуко»): психосемантика та психопоетика.

Концепція двох полюсів української літератури – елітарності й масовізму. **Жанрове розмаїття «масової літератури»** (детективи, трилери, мелодрами, кримінальні романи тощо). Поняття «бестселер». Специфічні умови його розвитку в українській літературі порубіжжя. Авантюрно-психологічні романи-бестселери Василя Шкляра («Ключ», «Елементал», «Кров кажана»). **Розвиток детективного українського жанру**, його репрезентанти (А. Кокотюха, Л. Кононович, С. Стеценко). Екзистенційні проблеми крізь призму детективного жанру (романи Євгенії Кононенко «Імітація», «Зрада»). Особливості сучасного жанру: А. Кокотюха, С. Стеценко, І. Роздобудько, А. Дністровий, Л. Кононович. Кримінальний роман Леоніда Кононовича «Феміністка»:

спроба створення національного детективу. Творчість Максима Кідрука. Жанрові виміри травелогів. **Жанрово-стильові особливості сучасної української фантастики** (постапокаліптика, кіберпанк, космоопера, наукова фантастика). Творчість Марини і Сергія Дяченків. Володимир Арєнєв «Душниця», «Бісова душа, або Заклятий скарб». Генрі Лайон Олді «Внук Персея», «Циклоп», «Вовк» та інші. Специфіка фантастичного художнього світу в романі Юрія Щербака «Час смертохристів».

Генерація постдевіантів чи «міленіумне покоління». Альтернатива як спосіб самовираження молодих українських письменників. Проза Любка Дереша на перетині філософського, містичного, психоаналітичного дискурсів («Культ», «Поклоніння ящірці», «Архе»). Сергій Жадан «Депеш мод», «Ворошиловоград», «Месопотамія». Проза Тані Малярчук. Молодіжний текст Н.Сняданко (повість «Колекція пристрастей», «Гербарій коханців»). Тексти Софії Андрухович «Літо Мілени», «Старі люди», «Фелікс Австрія». Психоделічність прозопису Олександра Михеда («Понтизм», «Астра»).

Найновіші тенденції сучасного літературного процесу. Нові виміри прози та поезії 2014-2015 років. Художнє осмислення подій Євромайдану та російсько-української війни в текстах В. Шкляра («Чорне сонце»), М. Матіос («Приватний щоденник. Майдан. Війна...»), М. Слабошпицького («Велика війна 2014»), Г. Вдовиченко («Маріупольський процес»), С. Талан («Оголений нерв»), А. Кокотюхи («Вогняна зима»), «Волонтери» упоряд. І. Карпа, В. Амеліної («Синдром листопаду»), М. Кідрука («Небратні»), С. Лойка («Аеропорт»), А. Цаплієнка («Книга змін»), С. Жадана («Луганський щоденник»), Б. Жолдака «Укри», В. Івченка «2014»; антологія української драми «Майдан. До і після» та ін.

Дискусія про нові стильові тенденції в сучасному українському письменстві (проблема присмерку (існування/не існування) постмодерних тенденцій у літературі, «новий» реалізм, неопозитивізм, новоромантизм, неомодернізм тощо).

III. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 1 «Київська школа» поетів. Творчість Василя Голобородька

Запитання для обговорення

1. Поняття «Київської школи» поетів: історія виникнення, представники, особливості стилю. Джерела «Київської школи», генеза назви. Глибоко національний характер поезії, потужна «автентична традиція». Світоглядні засади представників школи: свобода поетичного творення, свобода особистості, свобода народу, неприйняття конформізму.

2. Естетична платформа поетів «Київської школи»: герметизм поезії, художницький суб'єктивізм, віддалена асоціативність, повернення до найпервісніших структур української міфологічної свідомості, пріоритет автентичної традиції, інтуїтивного осягнення минулого, спроби трансформації давнього мислення в образах новітньої поезії, драматична заглибленість в актуальні проблеми сучасності, переломна еволюція метафори; схильність до авторського міфотворення.

3. Творчий доробок Василя Голобородька. «Балада про кривавих солов'їв», «Наша мова», «Самовбивці». Збірка «Ікар на метеликових крилах», «Посівальник» та ін.

4. Художня своєрідність вірша «Калина об Різдві» Василя Голобородька:

- дата написання, реально-біографічний і фактичний коментар, історія написання і видання твору;
- жанрова своєрідність;
- ідейний зміст;
- ключові образи твору;
- образно-тематична композиція твору і її типи;
- назва твору, її специфіка, характер зачину, своєрідність закінчення (кінцівки) вірша;
- композиційні прийоми, які використовує письменник;
- віршовий «сюжет» та етапи його розвитку;
- мовні засоби, які сприяють емоційному наснаженню твору;
- віршова композиція: система віршування, вид стопи, віршовий розмір, вірші римований чи неримований, спосіб римування, вірш строфічний чи не строфічний, вид строфи;

- підсумок: особливості рецепції, оцінки критиків і літературознавців.

Завдання для самостійної роботи

1. Знати літературознавчі терміни: модернізм, постмодернізм, філософська лірика, герметизм, верлібр.
2. Підготувати літературний портрет одного із поетів «Київської школи».
3. Здійснити цілісний художній аналіз поезії одного із представників «Київської школи».

Методичний коментар

«Київська школа» стала альтернативою існуючим традиційним канонам в українській літературі. У середині 60-х років у Києві виникає група поетів, які виявляють цілковито іншу художню орієнтацію, послуговуються інакшими естетичними критеріями. У свідомості представників «Київської школи» свобода творення цілком органічно перепліталась з естетизмом – вихідною позицією поетичної діяльності. Митці почали невідступно сповідувати принцип соціально незаангажованого мистецтва; творити в найпрямішому та найповнішому значенні цього слова; «будувати» поезію за її ж внутрішніми законами. Поява такої альтернативної творчої позиції зумовлена ще й історико-літературними обставинами: розвиток нових зразків модерної поезії в Європі став вирішальним; політична ситуація другої половини 60-х років в Україні дала поштовх до пошуку свободи, хоча б у творчості. Десоціологізація сфери поетичного, повна аполітичність та утвердження краси як самодостатньої цінності («поезія заради поезії») стала основною рисою стилю цих поетів. Вони повернули поезії її сутність. В. Моренець вважає, що «основне ядро» Київської школи складається з чотирьох осіб (або «квадриги») – Миколи Воробйова, Віктора Кордуна, Михайла Григоріва, Василя Голобородька, а також С. Вишенського, М. Саченка, В. Рубана, І. Семененко, В. Іллі. Їхні дебюти відбулися в 60-ті роки, коли скінчилася хрущовська відлига, коли Україною прокотилася хвиля арештів проти української творчої та наукової інтелігенції. Тоді ж у шістдесятницькому русі стався розкол: одні пішли на службу до режиму, інші – виступили проти нього. Оригінальні збірки поезій вийшли у 80-х, 90-х роках ХХ століття.

«Київська школа» залишиться школою поезії, яка сповідує лише естетичні принципи і суттєво відрізнялась від своїх сучасників – шістдесятників, сімдесятників. Міфотворчість, позачасовість, аполітичність їхньої поезії чітко визначила найбільш вдалу назву та значущість самих поетів в українському літературному процесі.

«Київська школа» поезії мала свою творчу позицію. Заснована вона на принципах повернення до найпервісніших елементів і структур української міфологічної свідомості, спроби трансформації давнього міфологічного мислення в образах новітньої поезії, що спирається на новітню українську та західноукраїнську філософію і психологію, повернення у поетичному творенні до лексичних прапервнів, зосередження поетичної уваги насамперед на природі, людині і Всесвітові, причому сама людина розглядається як рівновелика до інших складових світу, у поезії відчутна присутність божественного, живої магії слова; органічність творення – вірш ніби сам по собі мусить доростати до власних меж, бути цілковито органічним, автор не поціновує своїх почуттів, а також вчинків своїх та інших людей, нічого не декларує; певна недовомовленість, розрахована на духовну співтворчість читача, спроба викликати читача на акт поетичного співтворення чи досотворення поезії у його свідомості; відсутність дискурсивної мови; пошук і повернення до життя давньої поетичної традиції, а звідси вихід на своєрідний український вільний вірш, отже, й застосування верлібру як принципу творення поезії.

Риси поетичного стилю Київської школи поетів:

– свобода поетичного творення (В. Кордун), що стало виразною естетичною домінантою; це була свобода не так від соціологізації, як для поетизації. Абсолютна творча воля породжувала прецедент оптимально довільного моделювання поетичних текстів із посиленням естетичним звучанням;

– учасники угруповання давали зразки міфопоезії, яка витворювалася в симбіозі сучасного та прадавнього мислення. Прадавнє мислення давало незвичну – як на теперішній час – увагу до предметності навколишнього світу; специфічну асоціативність, в якій чимало місця відводилося таємничим й незбагненим до кінця силам; можливість творити дифузю довколишньої дійсності, яка в поетичному тексті творила сюрреалістичні видива; поети Київської школи використовували позитивні моменти обох типів мислення у творенні своїх художніх полотен;

– повернення у поетичному творенні до лексичних прапервнів (В. Кордун). Представники Київської школи творили незвичне, високе, сакральне мовне дійство. Повернення *ad fontes* лексики означало й звернення до джерел своєї культури, до власної – призабутої – традиції. Це виробляло «іммунітет» до різних ідеологічних вірусів тоталітарного суспільства, давало шанс віднайти себе справжнього;

– відсутність дискурсивної мови (В. Кордун). Поетичне висловлювання свідомо будувалося «розпорошено». Образні тексти

творили широкі й різноскеровані асоціативні поля, які призводили до різноманітних смислових трактувань;

– творення певної недовомовленості, яка розрахована на духовну співтворчість читача (В. Кордун). «Кияни» свідомо культивували «лакуни» (В. Ізер). Такі блокади в течії поетичної оповіді були потрібними з огляду на прагнення активізувати читачку уяву. Поети навмисно втягали читача в процес смислового «досотворювання» тексту, ставили його перед потребою генерувати смислове й емоційне звучання твору. Читач мимоволі ставав ніби співавтором, другим автором, який довершував те, що залишив зумисне незавершеним властивий автор. Поети своїми текстами наче випробовували читачів на кмітливість, оригінальність, творчу здібність.

– активне використання метафори, яка мислилася як самобутнє духовно-мовне утворення, що несе в собі свій внутрішній світ і суттєво автономізує поезію від зовнішньої дійсності (В. Голобородько). Завдяки метафорі поети Київської школи відривалися від навколишнього реального світу й будували свій образний всесвіт. Метафора була для них призмою, яка своєрідно фокусувала й переломлювала певні уявлення автора та проектувала модель нового світу;

– вибір верлібру як оптимальної форми для поетичної реалізації складного мовного утворення – метафори (В. Голобородько). До переваг верлібру можна віднести авторську можливість використовувати різні синтагматичні розміри (малі й великі рядки) й, отже, досягати тої чи тої акцентуації;

– творення своєрідного метафізичного часопростору, в якому відбувається оптимальна онтологізація явищ та процесів. Тексти поетів Київської школи начебто розгортаються не на землі, де існує чимало випадковостей і де речі не виявляються повністю. Ці тексти постають неначе у прозорому чистому небі («високому й синьому» за М. Рильським), в ідеалізованому світі Платона, в якому речі набувають абсолютного статусу;

– інтелектуалізм та й мала емоціогенність образних картин. Естетика «киян» не ставила завданням викликати чуттєве зворушення читача. Мистецтво цих поетів схилилося у бік інтелектуальності, логічних мисленневих розбудов. Емоційний елемент виникав опосередковано, переважно як втіха від подолання семантичної блокади у поетичній оповіді, радість від співтворення тексту;

– примат конструктивних методів над суб'єктивною уявою в образному моделюванні. Представники групи в образному моделюванні не давали повної волі власному «я», вони насамперед брали до уваги асоціативну ауру слова. Київська школа дала вдалий зразок «модерного конструктивного мистецтва» (Т. Адорно);

– складна асоціативність, що організовує як тропи (метафору, епітет, порівняння тощо), так і поетичну оповідь. Асоціації у текстах «киян» виникають, зокрема, на межі свідомого та підсвідомого сприйняття;

– безпунктуаційна форма поезії, зовнішніми ознаками якої є відсутність поділу на рядки та відсутність пунктуації. Створюється новий тип інтонації. Ліквідація пунктуації призводить до зникнення чітких пауз в середині синтаксично-семантичних конструкцій. Відсутність чітких меж між синтагмами та між більшими синтаксичними конструкціями створює відповідну характеристику форми: слово або навіть група слів можуть належати до різних синтагм чи більших конструкцій. Через запрограмовану варіативність – на відміну від інтонації, яка існує у верлібрі (інтонаційно-семантичне виділення рядка) чи у прозових формах (де зберігається розмовна інтонаційність), виникає новий тип інтонації. Створюється нечітка інтонаційність ритмічних груп, зберігаються лише чіткі паузи між словами. Тобто відбувається послідовна зміна інтонованих слів. Це викликає характерну монотонію. Важливим наслідком усунення великих пауз та існування синтаксичної варіативності слова є створення нової формальної якості – *лексично-синтаксичної варіативності* у творенні образів, і як наслідок своєрідна характерна риса – деякі слова чи групи слів є начебто «вільними, мандрівними», вони можуть брати участь у створенні кількох різних образів.

Про Київську школу поезії можна говорити в кількох аспектах: як про суто поетичне явище, головною ознакою якого стала свобода творення; як про групу митців, життєвим вектором яких була свобода волі в усіх її виявах; як про експериментальну психологічну спробу жити інакше, аніж інші покоління, як про братство творців поезії, головним і надзвичайним завданням яких була сама поезія. Київська школа завжди мала свою інтелектуальну аудиторію, інтерес якої завжди підтримувався творчими пропозиціями самих поетів. Ця поезія не для мільйонів – вона для одиниць. Київська школа стала саме школою поезії для 80-х та 90-х років і мала істотний вплив на подальшу еволюцію української поезії.

Література

1. Антологія української поезії другої половини ХХ ст. Передмова, упор. Ю.Коваліва. – К., 2004. – 235 с.
2. Вісімдесятники: Антологія нової української поезії / Упор, І.Римарука; передм. М.Рябчука. – Едмонтон: Вид-во Канадського ін-ту українських студій, 1990. – 205 с.
3. Гаджієв Ю. Рання поезія повні / Ю Гаджієв // Слово і час. – 1994. – №6. – С.85 – 86.

4. Голобородько Я. New Ukrainian alternative (Знакові тексти помежів'я ХХ – ХХІ століть) / Я.Голобородько. – Харків : Основа, 2005. – 116 с.
5. Дмитренко Ю. Орнітоморфні символи поезії Василя Голобородька / Ю.Дмитренко // Слово і час. – 2002. – №7. – С.71 – 74.
6. Каплюк Г. Стильові особливості поетів Київської школи / Г.Каплюк // Слово і час. – 2002. – №4. – С.70 – 72.
7. Карпенко З. Теоретичні та художні пласти аналогії «Я» : Психологічний ескіз, навіяний творчістю В.Голобородька / З.Карпенко // Літературна Україна. – 1995. – № 7. – 15 лютого.
8. Колесник В. Київська школа та Віктор Кордун : поезія зворотності / В.Колесник // Світо-вид . – 1999. – № 4 (37). – С.47 – 80.
9. Кордун В. Київська школа поезії – що це таке / В.Кордун // Світовид. – 1997. – № 1 – 2. – С.7 – 20.
10. Крилова О. На літературних теренах Донеччини (Урок поезії В.Голобородька) / О.Крилова // Дивослово. – 1999. – № 7. – С.53 – 56.
11. Найден О. Микола Воробйов – поет і художник / О.Найден // Слово і час. – 1992. – №9. – С.73 – 74.
12. Підпалій А. Безпунктуаційна несегментована нова поетична форма / А.Підпалій // Слово і час. – 2002. – №11. – С.81 – 82.
13. Стус В. Про поезію Віктора Кордуна / В.Стус // Кордун В. Сонцестояння. – К., 1992. – С.288 – 296.
14. Таран Л. «Тиха слава, тиха влада...» (В.Голобородько) / Л.Таран // Слово і час.– 1992.– № 2.– С.85 – 88.
15. Тарнашинська Л. «Епоха світання» постшістдесятників: поезія Віктора Кордуна на лезі «між» / Л.Тарнашинська // Слово і час. – 2002. – №1. – С.27 – 34.
16. Харчук Р. «Хто єси? Живий чи мрець?» / Р.Харчук // Слово і час. – 1993. – №5. – С.22 – 27.
17. Штонь Г. Історична асоціативність сучасної української поезії / Г.Штонь // Слово і час. – 1997. – №9. – С.14 – 15.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Поетична творчість Василя Герасим'юка

Запитання для обговорення

1. Біографічні відомості та творчий доробок письменника.
2. Загальна характеристика поетичних збірок В. Герасим'юка («Смереки», «Потоки», «Космацький узір», «Діти трепети», «Осінні пси Карпат», «Поет у повітрі», «Була така земля» та ін.).

3. Художня своєрідність поезії «Ми на камінь поклали мечі»:

- дата написання, реально-біографічний і фактичний коментар, історія написання і видання твору;
- жанрова своєрідність;
- ідейний зміст;
- ключові образи твору;
- образно-тематична композиція твору і її типи;
- назва твору, її специфіка, характер зачину, своєрідність закінчення (кінцівки) вірша;
- композиційні прийоми, які використовує письменник;
- віршовий «сюжет» та етапи його розвитку;
- мовні засоби, які сприяють емоційному наснаженню твору;
- віршова композиція: система віршування, вид стопи, віршовий розмір, вірші римований чи неримований, спосіб римування, вірш строфічний чи не строфічний, вид строфи;
- підсумок: особливості рецепції, оцінки критиків і літературознавців.

Завдання для самостійної роботи

1. Знати літературознавчі терміни: міфотворчість, міфопоетика, метафора, поема.

2. Підготувати відеопрезентацію на тему «Творчість Василя Герасим'юка».

3. Вивчити один із найновіших віршів В.Герасим'юка, здійснити його художній аналіз.

Методичний коментар

Народився Василь Герасим'юк 18 серпня 1956 року в Караганді у гуцульській сім'ї виселенців. Батьки В. Герасим'юка були вивезені до Казахстану разом зі своїми сім'ями за співпрацю з ОУН. Один із його дідів був командиром українських січових стрільців. Ще немовлям разом з батьками Герасим'юк перетинає кордони СРСР і повертається на свою прабатьківщину. У першій половині 70-х, після завершення навчання в Прикарпатському університеті, В. Герасим'юк переїздить до Києва і працює редактором в «Молоді». Далі займає посади редактора, кіносценариста, стає поетом. Слухачам національного радіо В.Герасим'юк мав би запам'ятатись як автор і ведучий циклу літературних передач «Поет на межі тисячоліть».

Автор поетичних книжок «Смереки» (1982), «Потоки» (1986), «Космацький узір» (1989), «Діти трепети» (1992), «Осінні пси Карпат» (1998, оцінена як найкраща книжка десятиліття), «Серпень за старим стилем» (2000), «Поет у повітрі» (2002, збірка відзначена Шевченківською премією 2003 року), «Була така земля» (2003), «Папороть» (2006), «Смертні в музиці» (2007), «Кров і легіт» (2014)

та ін. В. Герасим'юк є також учасником літературної майстерні «Пси Святого Юра».

У збірці **«Діти трепети»** (1992) зображується національне минуле, конкретніше, трагічне повстанське минуле українських Карпат. Так, мотив старозавітного національного жаху переплітається з темою особистого страху, страху смерті, божевілля, втрати матері, роду, коріння: *«Я вірші пишу вночі в Прокураві / Я вірші пишу в татовій хаті / Доки сидять під стіною на лаві / Мої предки вбиті й потяті»*. Страх знищення власної родини передається глибокими метафоричними образами: *«Коли виводили із зав'язаними / За спиною руками, / Забили голову його у яму, / Куди витікало все жолобком зі стайні / Притиснули важкими / Від осінньої грязюки чоботами / І тримали доти, / Доки літав перед їніми невиспаними / Очима яворовий, а може буковий листочок»*. У цій збірці поглиблена міфотворчість є актом не раціональним, а стихійно-емоційним, тому присутнє поєднання християнського та язичницького, розуму і любові, раціонального та ірраціонального. За цю збірку автор нагороджений Шевченківською премією. До цієї збірки увійшли вірші, писані переважно в період піднесення національно-демократичного руху, коли склалися об'єктивні і суб'єктивні передумови для здобуття омріяної державної незалежності України. Ця атмосфера тривоги, надій і жадань не могла не відбитися на поетових настроях і рефлексіях. Але його духовний формат завеликий для мітингової риторики, і цей історичний злам він сприймає в інших вимірах: як проблему відповідності чи невідповідності світопочування та етичного тону нації у перспективі її самоствердження в новій якості, в повноті свого буття. Поет відчуває сучасний стан свого суспільства як критичну масу зла. Біблійний мотив гріховності визначає основний тон збірки. Але Герасим'юк – не мораліст, моралістичний пафос здебільшого чужий йому, як і всякий інший (щоправда, зустрічаються в нього і зразки гострої моральної інвективи, як-от два «Послання Дмитра з Кутів до галичан», але тут автор промовляє наче не від себе, а голосом іншої особи – імітатора біблійної проповіді). Натомість у нього переважає трагічне переживання колізій давньої і недавньої історії, «оприлюднення» потаємних кривд совісті або лиходійств, похованих під нашаруваннями звичаєностей й притерпілості.

У 2002 році виходить нова збірка **«Поет у повітрі»**, де синтезується попередній поетичний досвід і гуцульська міфопоетика. Таке враження ніби поет насправді піднявся над рідними горами в густе повітря української культури. Поет у повітрі – метафора витіснення культури у постсучасному світі (тому-то поет має у повітрі

перетравлювати «падло, бо ти ж поет, живишся, щоб літати»). Назва збірки є цікавою і символічною. В одному з інтерв'ю поет розповідає про історію назви збірки, що з'явилась із картини з минулого, коли батько письменника бачив смерть свого батька на святого Юра, коли той задихався від бойових ран. «І все це в такому буйстві. І ця свічка, і саме вранці. Коли вийшла ця книжка, – згадує автор, – ніхто не йняв віри, що те, що у мене все починається вранці на Юра, а закінчується ввечері на Юра – чистий випадок, що все починалося із задихання. Довго розказувати, як помер наймолодший син мого діда Іван Герасим'юк, але теж від задухи. В мене подібна ситуація. Межова ситуація. Ситуація, в якій виживає тільки жіноче начало. Такий у мене контекст». Отже, під «повітрям» Герасим'юка можна розуміти і ситуацію в суспільстві, і національну екзистенційну невизначеність. Травматичний і визвольний досвід задухи, вільного подиху лежить в основі поезії Герасим'юка, згодом розростаючись рясними аналогіями (колиска, печера, склеп).

Книга композиційно складається з трьох частин – «Кров і легіт», «Запеклий Джус», «Анно Афини». У першій частині книги образ крові пов'язаний переважно із землею, з низьким рівнем, що асоціюється з нестерпними муками, з тісністю, задухою. Про таке «низьке» місце автор пише у поемі «Київська повість» – твір про втрачене покоління, про задушливий світ техніки, «комп'ютерного сплету», що травмує людські почуття. Тут центральними образами є Поділ, Дніпро, Труханів острів. У поемі Київ є низьким у тому сенсі, що тут низька мова, низька поведінка, низькі люди, сліпе і задушливе покоління – весь цей символічний ряд пронизує книгу. Можна сказати, що описавши цю земну «моторош», поставивши екзистенційні «прокляті» питання, В. Герасим'юк стає винятковим ще й тому, що синтезує у своїх поезіях музику, лірику, етику й естетику з тими «проклятими питаннями». К. Москалець у рецензії на книгу поета відзначив: «питання, навіщо поет у повітрі, можна переформулювати більш стисло, як це зробив свого часу М. Гайдеггер, навіщо поет, або взагалі, навіщо. Така герметична лірика передбачає необмежене число експлікацій унаслідок самодостатньої замкненості поетичного слова на себе. В епоху всепроникних мас-медіа це чи не єдиний придатний для слова спосіб вирватися з потоку інформації в «повітря свободи» і нагода залишитися для поета «словним». Та все ж хотілося ще раз наголосити на вузлових пунктах динаміки основного сюжету книги: на шаленому, задиханому бігові з гори вниз, у погоні, втечі за (від) домовини, на остаточному звільненні від шаленства страждань для божого сходження. Читаючи цю книгу, раз по раз можна пригадати заповіді улюблених

Герасим'юкових героїв-повстанців: «стремись до вершин і подай руку тим, що мають тугу за злетом».

У збірці **«Була така земля»** (2003) поет продовжує осягати Всесвіт, сучасну людину у пошуках і брудові цивілізації («ми не винні, що зайди прийшли і табором стали»). Критики називають цю збірку вибраного – нервовим епосом, емоційним надривом, думанням-казанням. В.Кашка відзначає у рецензії: «не наважуєшся це назвати лірикою, до епосу тяжіє більше, до зорієнтованості на власний внутрішній світ. Це важкий поступ, але надивовижу потужний».

Головним є образ поета, закоріненого в містику Карпат, метафоричність текстів позначені знаками й ритуалами гуцульської землі. Збірка Герасим'юка залишає по собі відчуття того, що її автор сприймає сучасність через невидиме минуле, символи котрого поступово тануть у культурній пам'яті. Своєрідним підсумком до тодішнього творчого шляху стала книга **«Осінні пси Карпат»**, що мала підзаголовок **«Із лірики 80-х»** (Київ, 1999). Це було невелике вибране, як і наступна маленька збірка **«Серпень за старим стилем»** (Л., 2000).

Вершини свого самовираження – свободи самовираження В. Герасим'юк сягнув у збірці **«Поет у повітрі»**, відзначену Національною премією України ім. Т.Шевченка (2003). Поет дедалі більше тяжіє до «епічного» розгортання своїх візій, що відповідало б присутності в його самопочуваннях багатьох часових і подійних зрізів буття, масштабам його асоціативного поля, просторові уяви. Назву збірці дала однойменна невелика поема, і назва ця може здатися, на перший погляд, несподіваною і манірною. Але насправді вона давно «назрівала». Повітря – це, як уже згадувалося, одна з постійних і головних стихій поезії В. Герасим'юка, стихія, що акумулює незримі імпульси буття, і позитивні, і негативні; що з'єднує і роз'єднує, визволяє і приневолює, віддаляє від землі й верне до неї, а власне, є еманациєю і поетового «Я», і сил, що над ним тяжіють. У віршах збірки **«Космацький узір»** є **«повітря журби і жалоби»**, в якому поет сподівається **«ще зійтися»** з небіжчиком Іваном Миколайчуком; і є **«повітря страшне»** – перешкода рятівному акту поєднання з **«найменшими»** (а власне – найсокровеннішими) з'явами світового буття, символ незримої непроникності між зверненими одне до одного існуваннями. Тут на **«повітря»** скинено вину за екзистенціальну приреченість людини, за нездійсненність її буттєвої всеоб'ємності й непосильність інтимного злучення в зворотному моральному зв'язку. Є й повітря, в якому серед ночі жахно **«перевертається»** старий гуцул, діставши звістку, що сина забила **«облава»**, – це **«перевертання»** в повітрі, власне, нічне видіння самих облавників, які принесли звістку й

заночували в хаті старого: дивна атмосфера не ненависті, а біблійного гріха братовбивства. У збірці «Діти трепети» є «зранене повітря» – від «дотику вій» апокаліптичного гостя, старого страдника, і є «золоте повітря» церкви, в якому поетова мама, молячись, стає «маленькою дівчинкою», щоб зустрітися поглядом з тими, кого вже давно немає. Але повітря «Поета в повітрі» – інакше й більше за раніші Герасим'юкові «повітря». Ще тривожний, тяжкий ефір нашої сум'ятної доби, нашої драматичної історії, нерадісного світу людства початок 3-го тисячоліття. Це повітря, в якому «пропав дзвін» (ця грізна метафора обездуховлення має цілком житейське походження і постала зі слів матері: не стало чути в Карпатах дзвону, коли вирубали ліси). Це повітря, в якому «задиhaється Бог». Можуть нагадати, що про смерть Бога сказано століття тому. Але тут зовсім інше. Бог не вмер і не покинув землю, не зрадив, хоч його «відкрите серце» замальовали чужою фарбою. Він тут, але задиhaється в цьому повітрі разом із людьми. І разом з поетом. Тут така конкретність злочину й відповідальності за Божу справу, від якої не відкрутишся даремною риторикою про «смерть Бога», хоч би як вона когось улаштувала.

А проте «повітря» – це лише сфера перебування й мук поета, який шукає не то висхідного потоку, не то стрічного – для опертя. Лише поет робить «повітря» відчутним і зримим – екзистенційною величиною. Поет – головний образ і поеми, і всієї збірки. Вперше В. Герасим'юк так широко і спонтанно розгорнув своє розуміння і своє переживання місії поета в світі людей. І в цій місії професійний, операційний аспект покликаності (уділеність словом від Бога) – не єдиний і, може, не головний; головне – дар повноти людського буття в собі, мука відповідальності за гідність цього буття.

Риси поетичного стилю письменника:

- попри класицистичну настанову у його поезіях відчутна постмодерна поетика;
- поезіям притаманний особливий вид декламаційності – «зв'язане проголошення», в котрому прагнення відкритого поетичного маніфесту обмежується естетичним смаком дозволеного для проговорення;
- поетичний світ митця є досконалою «річчю в собі», а цей світ – світ смerek, трепет, папороті, повітря, рідної гуцульської землі. Причина в тому, що В.Герасим'юк генетично запрограмований на трагічне світобачення, тому для нього творчість є «не гра, не забава рання, а сокровенна яв»;
- його називають «аристократом метафори»;

- створюючи новий міфопростір, автор помічає найтонші деталі устрою життя і формулює нові правила свого перебування в ньому;
- суб'єктивність оповіді, зречення культурних догматів та стереотипів;
- у його віршах язичницький світогляд переплітається з християнським;
- апокаліптичність світогляду (досить показовими є картини апокаліпсису, який буде «напрочуд тихим і зимовим», смерті, яка постає у вигляді ворога, коса якого «пече у п'яти», вовка як символу лютого і темного в людині, лісу як символ божого перебування).

Отже, лірика В.Герасим'юка засвідчує високий рівень поетичної ідентичності, яка культивує культурологічні ремінісценції, виплекані давніми традиціями українського мистецтва та вдало функціонуючими постмодерними.

Література

1. Вісімдесятники: Антологія нової української поезії / Упор, І.Римарука; передм. М.Рябчука.– Едмонтон: Вид-во Канадського ін-ту українських студій, 1990. – 205 с.
2. Дзюба І. ...І є такий поет / Іван Дзюба // Герасим'юк В. Д. Була така земля: вибране; Авт. передм. І. М. Дзюба, авт. післям. К. В. Москалець. – К.: Факт, 2003.
3. Інший формат. Василь Герасим'юк / Упоряд. Т. Прохасько. – Івано-Франківськ: Видавництво Лілея-НВ, 2004. Моренець В. Оксиморон: Літературознавчі статті, дослідження, есеї / Володимир Моренець. – К.: Аграр Медіа Груп, 2010.
4. Моренець В. Сучасна українська лірика: модель жанру / В.Моренець // Сучасність. – 1996. – №6.
5. Москалець К. «Папороть»: етика і поетика / Кость Москалець // Герасим'юк В. Д. Папороть; Поезії / Післям., упорядкув. Другого розд. і комент. Костя Москальця; Іл. Івана Остафійчука. – К. : ВЦ «Просвіта», 2006.
6. Москалець К. Гуцулія, осінній архіпелаг / Рецензія на збірки В.Герасим'юка / К.Москалець // Критика. – 2000. – № 10. – С.13–16.
7. Москалець К. Про містерію «Єзавель» / Кость Москалець // Герасим'юк В. Д. Була така земля: вибране; Авт. передм. І. М. Дзюба, авт. післям. К. В. Москалець. – К.: Факт, 2003.
8. Олійник І. Мова поезії вісімдесятників / І. Олійник // УМЛШ.– 1993. – С.37 – 40.
9. Рябчук М. Потреба слова: Літературно-критичні статті / М.Рябчук. – К.: Рад. письм., 1985. – 222 с.

10. Салига Т. Між традицією і модерном (Штрихи до портрета Василя Герасим'юка)/Т.Салига // Дзвін. – 1996. – № 9. – С. 123 – 130.
11. Тарнашинська Л. Василь Герасим'юк: «Найдовша дорога...», або Хоча все мало би бути навпаки /Л.Тарнашинська// Закон піраміди: Діалоги про літературу. – К.: Унів. вид.-во «Пульсари», 2001. – С. 107 – 113.

Семінарське заняття № 3 **Творчість Юрія Андруховича. Роман «Рекреації»**

Запитання для обговорення

1. Біографічні відомості про письменника.
2. Особливості поетичної творчості Юрія Андруховича.
3. Загальний огляд прозового доробку письменника («Московіада», «Перверзія», «Таємниця», «Лексикон інтимних міст» та ін.).
4. Художня своєрідність роману «Рекреації».
 - історія написання і видання твору;
 - аналіз змістових компонентів твору;
 - аналіз змістової форми (світ людей, світ природи, світ речей, особливості хронотопу);
 - аналіз композиційної форми;
 - аналіз сюжетної форми;
 - аналіз власне мовної форми;
 - аналіз жанрової форми;
 - зразком якого літературного напрямку, течії є твір (обґрунтувати);
 - підсумок: особливості рецепції твору (оцінки критиків і літературознавців), загальний висновок про мистецьку вартість твору, які функції він виконує, місце твору в доробку митця та історико-літературному процесі.

Завдання для самостійної роботи

1. Знати літературознавчі терміни: постмодернізм, авангардизм, гра, карнавалізація, буфонада, кіч.
2. Підготувати відеопрезентацію на тему «Творчість Юрія Андруховича у контексті постмодернізму».
3. Вивчити одну із найновіших поезій Ю.Андруховича, здійснити її художній аналіз.

Методичний коментар

Народився Юрій Андрухович 13 березня 1960 року в Івано-Франківську. Закінчив Львівський поліграфічний інститут ім. І. Федорова (тепер – Українська академія друкарства), а також

Літературний інститут у Москві (1989 – 1991). Працював газетярем, служив у війську, у 1996 році захистив дисертацію «Богдан-Ігор Антонич і літературно-естетичні концепції модернізму» і здобув ступінь кандидата філологічних наук. Віце-президент АУП. Він є автором збірок поезії: «Небо і площі» (1985), «Середмістя» (1989), «Екзотичні птахи і рослини» (1991), «Екзотичні птахи і рослини з додатком «Індія»: Колекція віршів» (1997), «Пісні для мертвого півня» (2004), «Листи в Україну» (2013), котрі дозволяють зарахувати Ю. Андруховича до найяскравіших постатей української поезії кінця ХХ століття. У часописі «Сучасність» вперше побачили світ найвагоміші прозові твори письменника «Рекреації» (1992), «Московіада» (1993), «Перверзія» (1996), видані окремими книгами, а також роман «Дванадцять обручів» (2003), «Таємниця» (2007), «Лексикон інтимних міст» (2011), есеїв «Дезорієнтація на місцевості» (1999), «Моя Європа» (2001), «Диявол ховається в сирі: вибрані спроби 1999 – 2005 років» (2006), «Тут похований Фантомас» (2015). У 2006 році побачило світ шеститомне видання прози та есеїстики письменника. Андрухович є Патріархом відомого літутгруповання «Бу-Ба-Бу», котре одним з перших почало відновлювати в українській літературі карнавальні традиції. З 1991 року Ю. Андрухович – співредактор літературно-мистецького журналу «Четвер», співпрацював також із журналом «Перевал», виступивши упорядником двох його чисел. Присутність Андруховича в Івано-Франківську стала вагомим чинником так званого станіславського феномену та формування місцевої мистецької еліти. Творчість Ю. Андруховича має значний вплив на перебіг сьогоденного літературного процесу в Україні. З його іменем пов'язані перші факти неупередженого зацікавлення сучасною українською літературою. Твори Андруховича перекладені польською, англійською, німецькою, російською мовами.

Роман «Рекреації» був написаний у вересні 1990-го року і відразу по виходу набув непередбачуваного розголосу. Назва має подвійне значення: «рекреації» у перекладі означають – наново-творення, перепочинок, відтворення, відновлення, воскресіння, відродження. Карнавалізм стає основою твору: перевдягання і маскування, нехтування соціальними стереотипами, ламання сексуальних табу, осквернення святинь, сміх над серйозними речами, пародія. Автор демістифікує як образ національного поета, так і сам карнавал. У романі відбувається побудова, а потім знищення межі між реальним світом і світом карнавальним. «Рекреації» спрямовані на деканонізацію та переосмислення культури, літератури, взагалі місця України в світі.

Роман жахів «Московіада» презентував колекцію пізньорадянських ідеологем. Зануливши свого героя в атмосферу Москви, столиці радянської імперії, автор використовує форму роману-подорожі. «Московіада» – це історія ще досить молодого українського поета Отто фон Ф., який навчається в Москві, у Літературному інституті, вищі курси якого на початку 90-х закінчив і сам автор роману. У романі описується один день поета, а саме субота – день, вільний від лекцій. Перші рядки твору – і перед нами самоіронічна, невдоволена життям незалежна особистість: *«І ти, український поет Отто фон Ф., ти фізично відчуваєш, як гризуть тебе докори сумління, як вони проїдають у тобі діри щораз більшого діаметра, аж колись ти вийдеш у коридор гуртожитку цілком прозорим, дірчастим, і жоден калмик навіть не привітається з тобою. Але нема на це ради – вірші твої, певно, лишилися в атмосферних полях України, московські ж поля виявилися надто щільними для їхнього солов'їного проникнення»*. Культ незалежної, вільної особистості характерний для світосприйняття постмодерніста. Роман «Московіада» уже зарахований до класики. Використання буфонади в творі дало привід для порівняння «Московіади» з «Енеїдою» І. Котляревського, а сатиричне ставлення до історичних та національних міфів є підставою для порівняння із творами польського письменника Віктора Гомбровича.

Художню тканину «Московіади» наскрізь пронизує іронічність і пародійність. Практично на кожній сторінці автор виявляє себе неабияким майстром вишуканого іронічного письма. Роман насичений ремінісценціями – найбільш з Шевченка, українського фольклору, трапляються автоцитати з Андруховича. Автор у романі химерно сполучає і переплітає найрізноманітніші стилі: науковий, розмовний, сленговий.

«Перверзія» – це роман про український літературний карнавал та про Європу. У «Перверзії» творять характерні сюжетні мотиви фантастичного, авантюрного, пригодницького, любовного, а в цілому – карнавального роману. «Перверзія» – завершальний твір карнавальної трилогії. Простежуються очевидні зв'язки цих творів. Цього разу йдеться про загадкове зникнення українського поета і культуролога Станіслава Перфецького. Про венеційські пригоди Стаха Перфецького ми довідуємося із пакета, переданого Ю.Андруховичу, котрий розміщує лавину текстів у певній послідовності. Яскрава любовна історія героя переплітається з детективною лінією постійного переслідування Перфецького з боку загадкової організації. Центральне місце в романі посідає міжнародний науковий семінар з виходу із ситуації посткарнавальної, постмодерністської кризи. Кожна з доповідей в

романі пародіює різні способи сучасного розв'язання проблеми: феміністичного, езотеричного, міфологічного тощо. Сама конференція постає своєрідною мовною авантюрою, що не розв'язує жодних проблем, а забавляється сама з собою. У романі «Перверзія» здійснено спробу радикального виходу за межі традиційного українського кола проблем – гротеск, іронія, містика й еротика, забави з мовою на тлі авантюрно-детективної історії в місті Венеції стали тією живою сумішшю, що спричинила успіх перших видань роману. Роман перекладений англійською, польською, сербською, фінською мовами.

«Дванадцять обручів» (2003) – сюжетним тлом роману слугує українська державність періоду пізнього Кучми, яку показано з гіркою іронією. Сюжет про Антонича – поета, якого автор прагне показати як «проклятого поета». Це оповідь про любовний трикутник та мандрівку до пансіонату в Карпатах, що обростає великою кількістю доповнень: сни, спогади, листи, начерки романів, відеокліпи. Всі ці фрагменти легко переходять один в одного і побіжно зачіпають величезне коло питань. Текстом розсипано безліч цитат, натяків, інсценувань Антоничевих віршів. Андрухович не приховує захоплення його поезією: все, що відбувається в книзі, відбувається для вшанування Антонича. Назва роману та всіх його розділів – рядки поезій. Кожен з персонажів потрапляє у вірш і далі живе за його законами. Власне, Антонич – теж один із персонажів, він з'являється багато разів, і щоразу в новому образі. Андрухович вирішує заперечити традиційне трактування постаті поета. Варто додати, що цей роман взагалі про складність або й неможливість порозуміння між громадянами однієї країни, між чоловіком і жінкою тощо.

«Таємниця» (2007) – автобіографічний твір про дитинство письменника, його розуміння поезії, вітчизни, людського буття загалом. Про все це йдеться у семи розмовах автора із таємничим німецьким журналістом, який, передавши диски Ю.Андруховичу з розмовами, потрапив у автокатастрофу. При цьому прозаїк веде розмову не з собою, а зі своїм читачем. Він розповідає про своє дитинство, шкільні і студентські роки, навчання в Літінституті, книги.

«Лексикон інтимних міст» (2011) – найбільший за обсягом твір Юрія Андруховича. Невтомний мандрівник Україною, Європою, Америкою, автор розповідає нам 111 історій про 111 міст, з якими йому пощастило пережити щасливі й не дуже, але завжди інтимні – у широкому значенні цього слова – пригоди. Історії розташовані в алфавітному порядку за географічними назвами. Тексти книги доволі різножанрові, є есеї та оповідання, вірші Юрія Андруховича. Цікаві описи Києва та Москви, Львова та Берліна, Вроцлава та Парижу,

Єнакієвого та Нью-Йорка. Видав «Лексикон» Міжнародний поетичний фестиваль Meridian Czernowitz та його президент Святослав Померанцев. Всі тексти вмістилися на 480 сторінок.

Твори Андруховича перекладено і видано у Польщі, Німеччині, Канаді, Угорщині, Фінляндії, Росії, Сербії, США, Швеції, Австрії, Болгарії, Хорватії, Білорусі, Литві, Словаччині.

Література

1. Андрухович Ю. «Постмодернізм – не напрям, не течія, не мода...»/ Ю.Андрухович // Слово і час. – 1999. – № 3. – С.66 – 77.
2. Гундорова Т. Постмодерністська функція Андруховича з постколоніальним знаком питання /Т.Гундорова// Сучасність. – 1993. – №9. – С.79 – 83.
3. Калинська Л. Синтез масового й елітарного (на матеріалі прози Ю.Андруховича) / Л.Калинська// Слово і час. – 1998. – №2. – С.18 – 21.
4. Ключковська Я. На «святі воскресаючого духу» /Я.Ключковська// Слово і час. – 1997. – №11 – 12. – С.107 – 108.
5. Міщук В. І прийде свято Воскресаючого Духа /В.Міщук// Слово і час. – 1993. – №6. – С.86 – 87.
6. Несисюк О. «Енеїда» І.Котляревського та «Рекреації» Ю.Андруховича як знакові твори української літератури /О.Несисюк// Українська мова та література. – 2000. – №42. – С.1 – 2.
7. Павлишин М. Що перетворюється в «Рекреаціях» Ю.Андруховича? / М.Павлишин// Сучасність.– 1993.– № 12.– С. 115–127.
8. Поліщук О. Позиція персонажа в українській постмодерній прозі /О.Поліщук// Слово і час. – 2003. – №2. – С.70 – 74.
9. Севрук О. Урбаністичний простір у романах Ю.Андруховича / О.Севрук // Слово і час. – 2010. – №3. – С. 70 – 80.
10. Сосновська Д. Кінець пафосу, кінець вартостей? (Поезія Ю.Андруховича) / Д.Сосновська // Сучасність.– 1995. – № 6. – С.28 – 33.
11. Сулима М. Роман-учта /М.Сулима// Слово і час. – 1993. – №10. – С.51 – 54.
12. Харчук Р. Юрій Андрухович – «Орфей хронічний» / Р.Харчук //Харчук Р. Сучасна українська проза: Постмодерний період: Навч. посібник. – К., 2008. – С.127 – 154.
13. Хомеча Н. Діалог епох: українське бароко і постмодернізм («Екзотичні птахи і рослини» Ю. Андруховича) / Н.Хомеча // Слово і час. – 2003. – № 11. – С.59 – 65.
14. Шептицька Т. Європейський дискурс творчості Ю.Андруховича / Т.Шептицька // Сучасність. – 2005. – №9. – С.128–134.

15. Шерех Ю. Го-Гай-Го (Про прозу Ю.Андруховича і з приводу) / Ю.Шерех // Сучасність. – 1996. – № 10. – С.123 – 128.

**Зразки тестових завдань
(за романом «Рекреації»)**

1. Поети прибувають на Свято ...
 - а) Воскресаючої України;
 - б) Воскресаючої Душі;
 - в) Воскресаючого Духа;
 - г) Воскресаючого Карнавалу.
2. В якому місті відбувається Свято?
 - а) Чорнобилі;
 - б) Чернівцях;
 - в) Тернополі;
 - г) Чортополі.
3. Головним режисером Свята є ...
 - а) Попель;
 - б) Мацапура;
 - в) Хомський;
 - г) Оргкомітет.
4. Рекреації в романі Ю.Андруховича це – ...
 - а) народні карнавальні дійства;
 - б) відновлення карнавалу;
 - в) відродження українського духу;
 - г) свято.

Семінарське заняття № 4

Тема: Творчість Оксани Забужко. Повість «Я, Мілена»

Запитання для обговорення

1. Життєва та художня біографія О.Забужко.
2. Поезія О.Забужко: поетика, стиль.
3. Загальний огляд прозового дискурсу письменниці (збірка малої прози «Сестро, сестро», «Польові дослідження з українського сексу», «Музей покинутих секретів»).
4. Художня своєрідність повісті «Я, Мілена»:
 - історія написання і видання твору;
 - аналіз змістових компонентів твору;
 - аналіз змістової форми (світ людей, світ природи, світ речей, особливості хронотопу);
 - аналіз композиційної форми;

- аналіз сюжетної форми;
- аналіз власне мовної форми;
- аналіз жанрової форми;
- зразком якого літературного напрямку, течії є твір (обґрунтувати);
- підсумок: особливості рецепції твору (оцінки критиків і літературознавців), загальний висновок про мистецьку вартість твору, які функції він виконує, місце твору в доробку митця та історико-літературному процесі.

Завдання для самостійної роботи

1. Вивчити літературознавчі терміни: жіноча проза, гендерний аналіз, фемінізм.
2. Підготувати відеопрезентацію за темою «Творчість Оксани Забужко».
3. Вивчити одну із поезій О.Забужко, здійснити її художній аналіз.

Методичний коментар

Оксана Забужко – одна з найбільш епатажних, екстравагантних творчих постатей у мистецькому просторі сучасної України. Народилася 19 вересня 1960 р. в Луцьку в родині філологів. 1968 р. переїхала з батьками до Києва. Друкуватися в літературній періодиці почала з 1972 р. Закінчила Київську середню школу №82 (1977), філософський факультет Київського університету ім. Шевченка (1982) та аспірантуру при кафедрі етики і естетики цього ж університету (1986). 1987 р. захистила дисертацію «Естетична природа лірики як роду мистецтва» на звання кандидата філософських наук. У 1986 – 1988 рр. викладала естетику та історію культури в Київській консерваторії ім. Чайковського. З 1988 р. – співробітник Інституту філософії Академії Наук України. В 1992 – 1994 рр. перебувала в університетах США (Пенсильванському, Гарвардському, Пітсбурзькому) як «запрошений письменник» та Фулбрайтівський стипендіат. Має низку громадських навантажень – Віце-президент Українського ПЕН-центру, член Наглядової Ради Міжнародного Фонду «Відродження», член багатьох редколегій, журі, конкурсних комітетів в Україні та за кордоном.

В Україні О.Забужко від 1996 (від часу першої публікації роману-лонгселера «Польові дослідження з українського сексу») залишається найпопулярнішим україномовним автором – загальний наклад проданих її книжок станом на 1 січня 2003 становить понад 65 тис. примірників. Крім того вона є авторкою численних культурологічних статей і есе у вітчизняній та зарубіжній періодиці. Твори Забужко здобули також міжнародне визнання, особливо широке – в Центральній та Східній Європі. Її вірші перекладалися 16 мовами світу і 1997 удостоєні Поетичної Премії Global Commitment Foundation (Фонду

Всесвітнього Зобов'язання, США). Серед інших її літературних нагород – премії Фонду ім. Гелен Щербань-Лапіка (США, 1996), Фондації Ковалевих (1997), Фонду Рокфеллера (1998), Департаменту культури м. Мюнхена (1999), Фондації Ледіг-Ровольт (2001), Департаменту культури м. Грац (2002) та ін.

16 січня 2009 року Президент України В.Ющенко нагородив Оксану Забужко орденом княгині Ольги III ст. за вагомий особистий внесок у справу консолідації українського суспільства, розбудову демократичної, соціальної і правової держави та з нагоди Дня Соборності України. 2012 року отримала відзнаку «Золотий письменник України».

Оксана Забужко – член Асоціації українських письменників. У серпні 2006 року журнал «Кореспондент» включив Забужко в число учасників рейтингу ТОП-100 «Найвпливовіших людей в Україні», до цього в червні книга письменниці «Let my people go» очолила список «Краща українська книга», ставши вибором читачів Кореспондента № 1.

Поезія: «Травневий іній» (1985), «Диригент останньої свічки» (1990), «Автостоп» (1994), «Новий закон Архімеда. Вибрані вірші 1980-1998» (2000), «Друга спроба. Вибране» (2005, 2009).

Проза: «Польові дослідження з українського сексу» (1996, 1998, 2000, 2002, 2004, 2006, 2007, 2009), «Казка про калинову сопілку» (2000), «Сестро, сестро» (2003, 2004, 2006, 2008, 2009), «Книга буття, глава четверта» (2008), «З мапи книг і людей» (2012), «Музей покинутих секретів» (2009, 2010, 2013), «Український палімпсест» (2013), «Тут могла б бути ваша реклама» (2014).

Есеїстика: «Дві культури» (1990), «Репортаж із 2000-го року» (2001), «Let my people go: 15 текстів про українську революцію» (2005, 2006), «Шевченків міф України: спроба філософського аналізу» (2001, 2006, 2009), «Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період» (1992, 1993, 2006, 2009), «Хроніки від Фортінбраса» (1999, 2001, 2009), «Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій» (2007).

«Польові дослідження з українського сексу» (1996) став оригінальною спробою пояснити жіноче буття як людський «неталан» і спробу боротися з ним. Успіх роману найперше в тому, що в ньому з'являється нова героїня – гранично суб'єктивна, сексуальна, інтелектуальна, яка своїм бунтом свідчить, що профанний час національного відродження – це насправді час апокаліптичний, в якому під сумнів ставиться материнство, деградує маса, владарює не майбутнє, а минуле. Роман Забужко складений у формі лекції на тему психоаналітики жіночої душі.

Збірка «Сестро, сестро» (2003) – це книга, до якої ввійшла мала й середня проза письменниці: «Інопланетянка» (1989), «Сестро, сестро» (1992), «Я, Мілена» (1997), «Дівчатка» (1998), «Казка про калинову сопілку» (1999), «Інструктор з тенісу» (2000), котрі присвячені образіві нової героїні, її особистісній і творчій самореалізації в чужому, переважно чоловічому світі. Що значить «володіти» і які форми жіночої влади, в чому щастя творчості для жінки, як зберегти крихкий баланс рівноваги самого життя – все це Забужко піддає пристрасному дослідженню в своїх текстах.

Відкривається збірка оповіданням «Сестро, сестро», що є психологічним натюрмортом, написаному у вигляді асоціативних відчуттів, спогадів, самоосмислення, змальовується картина тоталітарного минулого – обшуки, психічні зриви, моральні потрясіння спочатку дівчинки-підлітка, котра вимріює ще ненароджену сестру, а згодом сформованої жіночої психології, яка тонко мислить, проводить паралелі, узагальнює.

Велике оповідання, або ж невелика повість «Дівчатка» практично позбавлене сюжету і теж написане у формі спогадів Дарки – головної героїні, котра вимріює вже не сестру, а подругу – коханку. Повість присвячена дослідженню жіночої дружби, де центральною темою є конформізм, а сапфічні ігри – лише епізод в історії про любов. Тема побратимства-сестринства часто приваблює письменницю, сигналізуючи про напружені пошуки інтимного простору життя, зруйнованого тоталітарним минулим. Психологічна драма виходить за межі літературні і оприявнює філософсько-буттєву ситуацію самотності та відчуження оригінальної людської індивідуальності.

«Казка про калинову сопілку» є одним із найцікавіших і найбагатших творів збірки. Це повість-притча, повість-міф, повість-метафора, виконана у фольклорній традиції. У «Казці» О. Забужко видозмінює асоціативний контекст, у якому живе її героїня: з інтелектуального він перетворюється на фольклорно-народний, із урбаністичного на сільський. Авторка поєднує фольклорну образність, баладні мотиви, готичну романтику проклять і відьомських чарів задля реконструкції світу українського Еросу. Казковий сюжет про бабину і дідову доньку набуває новочасного катастрофічного змісту. Йдеться про страшну жіночу помсту, яка народжується з розпачу та гордині неординарної, талановитої Ганни-Панни, котра переступає межі добропорядного людського життя і мститься за себе й матір, яку колись віддали заміж за нелюба. Так Ганна відається сатанинському началу, її відьмацтво стає єдиною альтернативою в патріархальному суспільстві.

«**Я, Мілена**» – ретельно виписана повість про особисті, фахові й інтимізовані колізії жінки, котра стає популярною телеведучою. Тому повість можна ще читати як авторську іронію з приводу свого скандального роману «Польові дослідження», коли твір за наміром мав би стати актуальною філософією жіночого буття, обертається в читацькому споживанні сексуально розбещеною картинкою.

Мотив оборотня, мотив двійництва багатосмисловий у повісті. З одного боку – це концептуальний прийом спародійованої телепередачі, що символізує боротьбу двох позицій – феміністичної і традиційної. Героїня Забужко – романтично скерована благородними феміністично-патріотичними намірами: здійснити своє професійне життя на благо українського суспільства. Однак її прагнення зазнає натуралістичного оборотня. Замість уявного образу, що має допомогти українській жінці знайти себе у нашому складному часі – твориться протилежний образ – вульгарної, сексуально розбещеної, хтивної чоловіками і жінками самки-нарциски. Цілком очевидно, що жінка приходить у світ, де вже склалося патріархальне уявлення про неї, як тілесність, як саму лише сексуальність. І така жінка стає нормою для чоловічого світу. Як така згодом стає нормою і сама для себе. У повісті перемагає звірожіноче, плотське начало над духовністю, душевністю, підтверджуючи патріархальне уявлення про жінку як джерело чуттєвості й гріха.

Сюжет нефантастичної повісті «**Інопланетянка**» такий: молода жінка втікає від труднощів реального життя на дачу, де їй починає привиджуватись Посланець, з котрим вона веде розмови. Героїня – письменниця-авторка, яка почувается в реальному житті інопланетянкою та переживає екзистенційну нудьгу, спостерігаючи за буденним і звичним людським життям. Вона прагне писати і процес народження письма стає об'єктом спостереження з боку комп'ютерного інфернального Посланця. Отже, бачимо, новий ракурс проблеми свободи і творчості. Творчість для Ради – передусім звіт перед Богом, перед собою-в-ідеалі, а потім перед людьми.

У недавньому інтерв'ю на «Буквоїді» Оксана Забужко порівняла українську державу з «важким підлітком», вказуючи на моральну крихкість і незрілість нашого посттоталітарного суспільства. У світлі цього влучного діагнозу роман «**Музей покинутих секретів**» (2010) виглядає як спроба письменниці дати розгубленому підліткові моральний орієнтир і скерувати його «переоцінку цінностей» у плідне річище. Безперечно, українська художня література потребувала такої книги. Книги про пам'ять і міжпоколіннєву передачу цінностей. Книги про (досі актуальний) опір тоталітаризмам і бандократіям, про проблему українських еліт, покалічених радянським колоніалізмом.

Книга, яка стала б повноцінним нарративом УПА в сучасній літературі і художньо реставрувала дух боротьби за українську державу 1940-х років. «Музей покинутих секретів» претендує на заповнення цих ніш і стає помітною віхою в нашій суспільно-історичній белетристиці.

Література

1. Агеєва В. Жінка-авторка як інопланетянка / В.Агеєва// Жінка як текст. – К., 2002.
2. Голобородько Я. Сексментальна траєкторія Оксани Забужко/Я.Голобородько// Слово і час. – 2009. – №12. – С. 74 – 79.
3. Гундорова Т. Феміністичний постмодерн /Т.Гундорова / Після чорнобильська бібліотека: Український літературний постмодерн. – К., 2005.
4. Жінка як текст: Емма Андієвська, Соломія Павличко, Оксана Забужко: фрагменти творчості і контексти / упоряд. Л.Таран. – К., 2002. – 208с.
5. Зборовська Н. Повість «Я, Мілена» О.Забужко у «феміністичному» дзеркалі /Н.Зборовська// Зборовська Н. Феміністичні роздуми. На карнавалі мертвих поцілунків. – Л., 1999. – С.127 – 133.
6. Карабльова О. Сексуальність як вияв самотності у прозі О.Забужко / О.Карабльова// Слово і час. – 2003. – №7. – С.76 – 83.
7. Монахова Н. «Підпорядковане» в українському контексті /Н.Монахова// Сучасність. – 2003. – №4. – С.124 – 142.
8. Поліщук О. Позиція персонажа в українській постмодерній прозі /О.Поліщук// Слово і час. – 2003. – №2. – С.70 – 74.
9. Скорик О. Поезія О.Забужко: чуття, емоції, слова / О.Скорик// Вивчаємо українську мову та літературу. – 2006. – №10.
10. Тебешевська-Качак Т. Автобіографізм як принцип на рації та характеротворення у прозі Оксани Забужко / Т.Тебешевська-Качак//СІЧ. – 2004. – №2.
11. Філоненко С. «Переживання кінця» в сучасній українській жіночій прозі (на матеріалі творів О.Забужко, С.Йовенко, С.Майданської) / С.Філоненко// Молода нація. – 1999. – №12.

Зразки тестових завдань (за повістю О.Забужко «Я, Мілена»)

1. Спочатку Мілена працювала ...
 - а) у службі новин;
 - б) у пізнавальній телепередачі;
 - в) у літературному віснику;
 - г) у спортивній програмі.
2. Чоловік Мілени за професією...
 - а) режисер;
 - б) письменник;

- в) фотохудожник;
 - г) журналіст.
3. Третім членом сім'ї Мілени є...
- а) дитина;
 - б) мати Мілени;
 - в) телевізор;
 - г) вони живуть удвох з чоловіком.
4. Нова авторська програма Мілени призначена для...
- а) покинутих чоловіків;
 - б) покинутих жінок;
 - в) бізнес-леді;
 - г) обговорення актуальних питань сучасності.

Семінарське заняття № 5

Тема: Творчість Євгенії Кононенко. Роман «Імітація»

Запитання для обговорення

1. Життєва та художня біографія Є. Кононенко.
 2. Загальний огляд прозового доробку письменниці («Зрада», «Без мужика», «Повії теж виходять заміж», «Симбалайн»).
 3. Художня своєрідність роману «Імітація».
- історія написання і видання твору;
 - аналіз змістових компонентів твору;
 - аналіз змістової форми (світ людей, світ природи, світ речей, особливості хронотопу);
 - аналіз композиційної форми;
 - аналіз сюжетної форми;
 - аналіз власне мовної форми;
 - аналіз жанрової форми;
 - зразком якого літературного напрямку, течії є твір (обґрунтувати);
 - підсумок: особливості рецепції твору (оцінки критиків і літературознавців), загальний висновок про мистецьку вартість твору, які функції він виконує, місце твору в доробку митця та історико-літературному процесі.

Завдання для самостійної роботи

1. Знати літературознавчі терміни: жіноча проза, детектив, соціально-психологічний роман.
2. Підготувати відеопрезентацію на тему «Творчість Євгенії Кононенко».
3. Написати рецензію на один із найновіших творів письменниці.

Методичний коментар

Євгенія Кононенко народилася 17 лютого 1960 року. Прозаїк, поетеса, перекладач, культуролог, лауреат літературної премії імені Миколи Зерова. Авторка психологічної новели («Бра над ліжком», «Дати», «Справжня жінка») та романів – «Імітація» (2001), «Зрада» (2002), повість «Ностальгія» (2013). У рейтингові «Книжка року'2001» (номінація «Красне письменство») її «Імітація» посіла друге місце і авторка здобула чимало відгуків. Закінчила механіко-математичний факультет Київського університету, а потім Київський інститут іноземних мов (французька філологія). У літературних колах Є.Кононенко znana як перекладач французької сучасної поезії та прози українською й була вшанована 1993 року премією посольства Франції в Україні. У 1995 році отримує премію «Гранослов» за збірку поезій «Вальс першого снігу», пише прозу для дітей – «Інфантазії», «Неля, яка ходить по стелі», «Бабусі також були дівчатами». Також відомими є її твори: «Сестра» (1996), «Колосальний сюжет» (1998), «Без мужика» (2005, 2006, 2008), «Повії теж виходять заміж» (2005, 2006, 2007), «Зустріч у Сан-Франциско» (2006), «Жертва забутого майстра» (2007), «Новели для нецілованих дівчат» (2006, 2009), «Книгарня «ШОК» (2009, 2010), «Російський сюжет» (2012), «Кат» (2014, 2015), «Симбалайн» (2015), «Останнє бажання» (2015).

У своїх творах письменниця звертає увагу на внутрішнє сутнісне буття людини і робить це досить майстерно і досконало. Є.Кононенко інтуїтивно відчуває фальш і справжність, добро і зло у довколишньому «міленіумному» оточенні. Характерною рисою її прози є поглиблений психологізм. Її герої не є типовим відтворенням людської особистості, а виявом глибинної сутності підсвідомого, не-явного, власне індивідуального. І цікаво те, що Є.Кононенко ніколи не повторюється. Кожен її персонаж – окрема людина з власними духовними запитами до бурхливого і нестабільного соціуму. На сторінках новел авторки герої дуже багато діють. Також письменниці не притаманна зацикленість чи тавтологія характерів. Опозиція «чоловічого» і «жіночого» є характерною для жіночої прози. Образна система прози Є.Кононенко базується на типовості та індивідуальності життєвих ситуацій, в яких діють герої, на відсутності «дискримінації» представників однієї статі іншою. Тематику творів письменниця здебільшого бере з життя, не створюючи якихось фантастичних сюжетів, володіє простою мовою, пише невибагливий сюжет, використовує метод нав'язування діалогу з читачем, інтригує назвою («Сестра. Повість для нецілованих дівчат»), побудовою творів (відкритий фінал, нетрадиційна композиція, фабульна домінанта і тому з першої сторінки зацікавлює читача). У

різних ситуаціях розкривається складний внутрішній світ маленької і самотньої людини, і обов'язковим є соціальний підтекст.

Роман «Імітація» зайняв друге місце у рейтингові «Книжка року 2001». Після цього твір здобув безліч відгуків, як позитивних, так і негативних (Д.Стус), оскільки явив правдивий погляд на існуючі проблеми в суспільстві. Авторка подала читачеві роман, у якому присутні характерні риси й детективу, й психоаналітичного дискурсу, й соціальної критики. Тим паче, ця тенденція спостерігається і в наступних її романах. Все ж поєднуючи у собі ці риси, будемо вважати, що детективна сюжетна лінія є зовнішньою, ознакою масовізму, легкого читива, глибше ж – неперевершений зразок гострого соціально-психологічного письма. Це соціальний роман, в якому багато життєвої правди, художньої критики нашого суспільства. І все це очима інтелігенції, столичного бомонду. Під вогнем критики авторки опинилася частина суспільства, яку традиційно прийнято вважати сумлінням нації.

Роман побудований на контрастній опозиції антиномій: вище і нижче суспільство, європейські цінності і українська ментальність, життя та існування, можливість та дійсність, реальність і містика, зрештою, справжність та імітація. Концепт імітації є основним у романі й проймає його на всіх можливих рівнях: життя героїв, фундація допомоги обдарованим дітям, мистецтво. Заплутана сюжетна канва увиразнює соціальний мотив – імітацію не досить привабливих сторін суспільного ладу. Імітацією вражені навіть діти, які дуже рано починають розуміти «основи» життя. Авторка стверджує, що тут немає нічого дивного, діти наслідують поведінку батьків. «Імітація» – це поєднання розважальності, привабливої, інтригуючої доступності із неординарними художніми пошуками. Це проза, що є майстерною і не нудною, одночасно масовою і не примітивною.

Роман «Зрада» з'явився друком 2002 року у видавництві «Кальварія» і отримав премію конкурсу «Коронація слова 2002». Роман виявився дослідженням «дна» людських душ і цілком відповідає вимогам «актуальної літератури» для незаангажованого інтелігентного читача. «Зрада» – зразок детективу приватно-психологічного, хоча за жанром цей твір можна визначити і як художній есей, гендерний текст, соціальний роман-дослідження. Провідна інтенція «Зради» – примушення читача до демаскування сфери приватного життя, опрацювання гендерного конфлікту чи, радше, кількох взаємопов'язаних конфліктів. Демаскування психологічної постави персонажа в рамках детективної фабули – це тематична домінанта «Зради», ключ до осягнення художності цього роману. Екзистенційне прочитання дозволяє побачити чи не всю множину сюжетних кроків і

вчинків персонажів як вияв розриву людини з попередніми визначеннями її буття: зрадою виявляється і втеча Вероніки з батьківського дому, і Дмитрове зречення наукової кар'єри, й романні злочини як зрада етичних норм та кривих зв'язків. Отже, епіграф постулює наскрізний драматизм людського буття. До популярної й зрозумілої широкому читачеві теми «скандальних» родинних взаємин дотичні й розлогі відступи про «твір у творі» – п'єсу «Дорога зради», поставлену Веронікою Стебелько. П'єса пропонує глядачеві модель гендерних стосунків, не очищених від власницьких інстинктів. Фобія героїні переростає у сміливий вчинок: Вероніка йде від Дмитра, який виявився не тільки турботливим чоловіком та батьком, а й ревнивцем-егоїстом, готовим навіть вбити. Водночас показовим – і психологічно містким сюжетним елементом є посмертна «втеча» Вероніки зі світу її романтичних стосунків з родиною, чоловіком і коханим інтелектуальним Мурчиком у світ першої сердечної приязні – приятелювання з Вітькою (йдеться про прохання поховати її поряд із ним). Ці юнацькі стосунки стають символом інфантивної самореалізації, не обмеженої жорстоким досвідом соціалізованих гендерних стосунків, символом не здійснених, проте й не обманутих надій. Такий вибір сприймається як цілком мотивований вирок жінки своєму збайдужілому й досить банальному оточенню. Так письменниця поступово заглиблюється в темні підвалини чоловічо-жіночих стосунків (*«чоловік скоріше зіп'ється, zdeградує і здохне під парканом, ніж визнає, що був неправим, особливо з жінкою»*). У романі «Зрада» сюжет будується на основі типової риси детективного жанру – психологічних та ідеологічних сутичок довкола відсутньої людини. Проте, на відміну від пересічного детективу, основною метою й художньою стратегією дії стає не з'ясування кримінальної загадки, а композиційне нарощування в тексті тих елементів, які демонструють віднайдення етичного сенсу й етичного виміру людського співіснування, усвідомлення драми іншого як частини власного екзистенційного проекту. Сюжет роману не позбавлений детективної інтриги, проте вона грає другорядну роль, і дещо шкодить структурній організації тексту. Якщо в «Імітації» Є. Кононенко вгадала з акцентами, тому і вийшла невтішна картина нашого життя, то у «Зраді» не бачимо жодного узагальнення. Натомість – суто приватний випадок, означений соціальними чинниками (квартирне питання, прописка), той же детективно-белетристичний стиль, композиційна мозаїчність і нашарування сюжетних пластів, колоритність літературних і фольклорних ремінісценцій, витримана інтрига, реально-містичний фабульний ланцюг: смерть – розслідування – відкриття правди.

Книга есеїстики **«Без мужика»** (2005) (а конкретніше, «фрагменти творчої автобіографії») авторки є надзвичайно цікавою, оскільки в ній присутні вся гамма емоційних відтінків, яку передбачає читацька уява. Ілюзія інтимної сповіді однієї самотньої жінки переростає у реальну суспільну драму. Оповідь ведеться від другої особи. Специфіка обставин, в котрих формувалась героїня, полягає в тому, що це – світ «без мужика». Найближче оточення, мама та бабуся, намагалися відгородити дівчинку від драми стосунків із чоловіками. Усі повчання зводяться до того, що *«коли виходитимеш заміж, дивись, із ким будеш розлучатись»*. Авторка представляє світ, котрий створили чоловіки. Цей світ – *«безхарактерних, вередливих, полохливих маміїв, нереалізованих геніїв, літературних хлопчиків»*, біля яких незатишно і гірко нормальній, самодостатній жінці, якій уже не віриться, що *«десь у недосяжній моральній далечині є благородні мужчини, які перебувають на недосяжній моральній висоті, борці з неправдою цього світу, за якими можна йти куди завгодно, кинувши все»*. Оповідь насичена гумором, іронією та самоіронією. Дискурс есею позбавлений метафоричності, образності. Це – пряме, називання речей «своїми іменами». Найбільша цінність есею – енергетична. Він змушує думати. І робити висновки про стан сучасної жінки в нашій країні.

У цій книзі також є повість **«Ностальгія»**, яка раніше була надрукована у 2002 році в журналі «Кур'єр Кривбасу». Це соціально-психологічний детектив про розслідування цікавої і запутаної справи, де авторка порушує болісно-делікатні для нашого життя теми як стукацтво. Точніше, йдеться про «благородну» розправу над суперницею засобом доносу і про те, до яких страшених родинних трагедій може призвести відступництво від християнської моралі. Тут авторка виступає тонким знавцем психології міського жителя, для котрого стіни тісної квартири стають малою батьківщиною, втративши яку, втрачається сенс життя. Доки головний герой новели Роман Шутюк мешкає у квартирці в старому будинку київського середмістя, доти у нього раз на рік збираються на день народження друзі, та варто йому отримати нову квартиру, як усе руйнується і друзі забувають про його. Самотній, розчарований герой вперше напивається на свій день народження і випадає з балкона нової квартири. Новелу написано жорстко, навіть жорстоко. Правдиво передано психологію ніби інтелігентного, а насправді духовно збідненого міщанина. Друзі, якими Роман так дорожив таки приходять, але, щоб поховати його на руїнах власної молодості – в руїнах старого будинку.

Збірка оповідань письменниці **«Повії теж виходять заміж»** (2005) присвячена актуальній проблемі нашого суспільства, проблемі виїзду жінок за кордон у пошуках кращого життя, грошей, чоловіків.

Література

1. Брайко О. Екзистенційні проблеми крізь призму детективного жанру (романи Євгенії Кононенко) / О.Брайко // Слово і час. – 2003. – №2. – С.48 – 57
2. Дусова Ж. Література селяв і/ Ж.Дусова // Слово і час. –1994. – №11/12.
3. Зборовська Н. Феміністичний триптих Євгенії Кононенко в контексті загальноукраїнської проблематики / Н.Зборовська // Слово і час. – 2005. – №6.
4. Інтерв'ю // Березиль. – 2002. – №7 – 8. – С.165.
5. Інтерв'ю // Книжник-review. – 2002. – №9. – С.15.
6. Кокотюха А. Чорна мітка для національної інтелігенції /А.Кокотюха // Книжник-review. – 2002. – №7. – С.4.
7. Сидор-Гібелінда О. Чим пахнуть «бідні люди» / О.Сидор-Гібелінда // Кур'єр Кривбасу. – 2002. – №152. – С.159 – 162.
8. Соловей О. Романи Євгенії Кононенко: бестселери для «елітаріїв»? /О.Соловей// Слово і час. – 2003. – №2. – С.58 – 62.
9. Стріха М. Дзеркало доби імітацій (Євгенія Кононенко. Імітація) / [Електронний ресурс] / М.Стріха. – Режим доступу : [http:// www.review.kiev.ua](http://www.review.kiev.ua). – Назва з екрана.
10. Тебешевська Т. Пошуки істини як викриття імітацій. Художні особливості прози Євгенії Кононенко / Т.Тебешевська // Українська мова та література. – 2002. – №5. – С.8.
11. Харчук Р. Євгенія Кононенко – три в одному: детектив, соціально-психологічний роман, гендерний есей / Харчук Р. Сучасна українська проза: Постмодерний період: Навч. посібник. – К., 2008. – С.198 – 206.
12. Ульяненко О. Процес імітації / [Електронний ресурс] / О.Ульяненко. – Режим доступу : [http:// www.review.kiev.ua](http://www.review.kiev.ua). – Назва з екрана.

Зразки тестових завдань

(за романом Є.Кононенко «Імітація»)

1. Як Мар'яна Хрипович розуміє імітацію?
 - а) це просто підробка чи фальшивка;
 - б) це коли сірість “косить” під яскравий таланти;
 - в) це наслідування, підроблення;
 - г) виріб, який є підробкою під що-небудь.
2. Хто вбив Мар'яну Хрипович?
 - а) Любонька Козова;
 - б) її подруга Лариса;
 - в) Ангеліна;
 - г) Юрко Підгубний.

3. Що подарував Мар'яні Олександр Чеканчук?
- а) діамантові сережки;
 - б) діамантовий перстень;
 - в) квіти;
 - г) нічого не дарував.
4. Як Лариса Лавриненко реагує на смерть подруги Мар'яни?
- а) радіє;
 - б) сумує;
 - в) відчуває втому;
 - г) плаче.

Семінарське заняття № 6 **Творчість Степана Процюка. Роман «Інфекція»**

Запитання для обговорення

1. Біографічні відомості про письменника.
2. Загальний огляд прозового доробку письменника («Шибениця для ніжності», «Тотем», «Жертвопінесення», «Бийся головою до стіни», «Чорне яблуко», «Під крилами великої Матері» та ін.).
3. Художня своєрідність роману «Інфекція»
 - історія написання і видання твору;
 - аналіз змістових компонентів твору;
 - аналіз змістової форми (світ людей, світ природи, світ речей, особливості хронотопу);
 - аналіз композиційної форми;
 - аналіз сюжетної форми;
 - аналіз власне мовної форми;
 - аналіз жанрової форми;
 - зразком якого літературного напрямку, течії є твір (обґрунтувати);
 - підсумок: особливості рецепції твору (оцінки критиків і літературознавців), загальний висновок про мистецьку вартість твору, які функції він виконує, місце твору в доробку митця та історико-літературному процесі.

Завдання для самостійної роботи

1. Повторити літературознавчі терміни: соціально-психологічний роман, психоаналіз, екзистенціалізм, психобіографічна проза.
2. Підготувати відеопрезентацію за темою «Літературний портрет Степана Процюка».
3. Вивчити поезію С.Процюка, здійснити її художній аналіз.

Методичний коментар

Степан Процюк (нар. 13 серпня 1964 року) на Львівщині. Закінчив Івано-Франківський педагогічний інститут та аспірантуру Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України. Викладає сучасну українську літературу в Прикарпатському національному університеті ім. В. Стефаника. С. Процюк – лауреат багатьох національних літературних премій: 7-разовий лауреат премії журналу «Кур'єр Кривбасу», премії «Благовіст», міської премії імені І. Франка, обласної літературної премії ім. В. Стефаника. Відомий як засновник літгурту «Нова дегенерація».

Літературна біографія розпочалася 1992 року, коли була надрукована перша поетична збірка «На вістрі двох правд», згодом з'явилася збірка віршів «Апологетика на світанку» (1996), збірка поем «Завжди і ніколи» (1999). Автор есеїстики «Лицарі стилосу і кав'ярень» (1996), «Канатоходці» (2007), «Аналіз крові» (2010), «Тіні з'являються на світанку» (2011); збірок прози «Переступ у вакуумі», «Шибениця для ніжності» (2001), «Серафими та мізантропи» (2002), «Бийся головою до стіни» (2011); романів «Інфекція» (2002), «Тотем» (2005), «Жертвопринесення» (2007), «Руйнування ляльки» (2010), «Троянда ритуального болю» (2010), «Маски опадають повільно» (2011), «Вибране» (2012), «Чорне яблуко» (2013), «Десятий рядок» (2014), «Під крилами великої Матері» (2015).

Ще одна грань письменницького таланту С. Процюка – література для підлітків («Марійка і Костик», «Залюблені в сонце», «Аргонавти»).

Степан Процюк у своїй творчості намагається проаналізувати важливі глобальні і національні проблеми, відтворити психологію сучасника. Невипадково прозаїка цікавлять передусім професії творчі: письменника, журналіста, вчителя – відповідне середовище є для нього близьким. Матеріал, який добирається письменником, виявляє певну закономірність: відсутня настанова на досконале відтворення подробиць життя того чи іншого персонажа – автора цікавлять передусім людські взаємини, почуття.

Наприкінці 2011 року на сторінках журналу «Кур'єр Кривбасу» була надрукована повість Степана Процюка «**Бийся головою до стіни**» – про непрості стосунки батька, який помирає, і сина, який намагається його зрозуміти. Головне завдання повісті – збагнути й художньо відобразити підґрунтя складних взаємин батька і сина. Для цього Степан Процюк звертається до психоаналітичного «інструментарію», поєднуючи власне художній та психологічний матеріал. Тричленна структура повісті віддзеркалює три змістові концепти (зрозуміти, пробачити, відпустити минуле), разом із тим це проекція трьох часових

площин: перша – минуле, передісторія, що проказує розгортання батьківсько-синівських стосунків, друга – сьогодення: сім днів «відходу» і прощання з батьком; третя – проекція майбутнього, що містить алегоричні картини, які натякають на очищення і незворотні внутрішні зміни. Художня реальність повісті розгортається у двох вимірах: «видимому» і «невидимому», реальному й уявному, профанному та ідеальному. Перший пласт зображення має реально-автобіографічне підґрунтя (у повісті маємо чимало лейтмотивних деталей, що фігурують у романах та есеїстиці письменника: історія батька, репресованого тоталітарним режимом, смерть братів, страдницька доля матері). Друга площина – це світ снів, алегорій, архетипів. Повість «Бийся головою до стіни» сприймається як фінальний акорд «психіатричної» тетралогії, своєрідний підсумок другого періоду творчості Степана Процюка.

Окремою книгою повість вийшла у березні 2013 року в луцькому видавництві «Твердиня» в одній книжці разом із повістю «Гілочка і Муркотасик». У післямові до книжки «Бийся головою до стіни» літературний критик Богдан Пастух зазначає: «Степан Процюк – це автор, про якого можна говорити у різних планах, можна про нього та про його наречену-літературу, в яку той закоханий до нестями і експериментує з нею від невимовності почуття. Можна говорити про Степана Процюка як про Одисея, який дратує одних богів, догоджаючи іншим, а можна і як про автора з сильним енергетичним полем, яке створює коловороти внутрішніх сюжетів в його складному, відразливому для філістера письмі. Степан Процюк – автор для мужніх, для тих, хто не боїться зазирати у притемнені куточки підсвідомого, знати справжню етимологію людських вчинків, досліджувати тілесність, гріх і форми покути».

Роман «Інфекція» (2002) став першим у творчій біографії письменника. Тематика і проблематика злободенна – пошук шляхів національної самоідентифікації, демітологізація історії і сьогодення, традиційні комплекси і вічна невлаштованість українського духу і тіла. Сюжет «Інфекції» чіткий і динамічний. Є дві головні сюжетні лінії. Є концептуальний образний стрижень: інфекція як символ розпаду, деградації, протистояння живого і мертвого. Водночас – це символ можливого порятунку, адже є надія, що імунітет українців не вичерпав своєї живої сили.

Автор вкотре піднімає важливу проблематику: протистояння Сходу і Заходу України, столиці і провінції, рідних людей. С. Процюк взявся розкласти у художньому творі на соціальні вектори нашу непривабливу дійсність. Саме тому у романі постає не така бажана,

могутня Україна, а маленька «Українка» зі слабкими, враженими інфекцією, людьми. Також автор детально аналізує проблему хаотичного міського середовища, де герої «Інфекції» деградують і втрачають себе повністю; проблему рефлексивного роздвоєння, самоідентифікації митця у сучасному світі; проблему віри в Бога.

Роман «Інфекція» близький до пророчого тексту, що окреслює різні рівні свідомості покоління 90-х задля пророкування наближення апокаліптичного часу. Трагізм цього покоління підсилюється вкрапленням у текст мрій героїв, які, на перший погляд, видаються фантазіями, однак саме ці фантазії збуваються, та знову-таки не приносять полегшення, а, навпаки, ще більше підсилюють відчуття приреченості. Герої роману уражені інфекцією національної меншовартості, що зумовлює інфантилізм і маргінальність.

У романі «Інфекція» С. Процюк розгортає історії людей / власну історію перехідної доби. Це покоління 90-х, за плечима якого радянський «тягар» дитинства і юності, а попереду шлях пристосування до нових реалій після проголошення незалежності. С. Процюк ретельно й уміло аналізує в романі психологію сучасного українця, показує причини, що призвели до ідеологічного і патріотичного зламу, але вірить у народження сильного українського характеру, що не втрачає себе і виграє. Автор талановито «препарує» найпотаємніші закутки людської душі, він – майстер слова – сильний як у зображенні найінтимнішого, так і всезагального. Тому роман «Інфекція», можливо, і є тими ліками, котрі конче необхідні українському народу, адже усвідомлення проблеми – це перший і найголовніший крок до її розв'язання. Отже, «Інфекція» – соціально-психологічний роман, багато ситуацій якого зараз є значно гострішими, ніж під час його написання.

У романі «Тотем» (2005) помітне посилення інтересу до онтологічних питань: смерть і страх, фетишизація й неврози, відчай і пошуки можливих рецептів гармонії. Актуальні проблеми роману: ідолопоклоніння, фальшивий патріотизм, деградація особистості під впливом психотропів, нездорова фетишизація пристрасті. У романі «Тотем» автор розгортає своєрідну антологію любовних історій. Але ж знову ця проблематика пропускається через комплекси національної невлаштованості, проте, на відміну від попереднього роману, автор заходить далеко за східно-західницьку конфліктність, і розгортає проблему Європи й України.

Роман «Жертвопринесення» (2007) не може залишити нікого байдужим, бо акцентує увагу на одній із віковічних проблем – співіснування митця і сучасного йому світу. Він цікавий тим, що репрезентує перевагу у психічній діяльності головного героя Максима

Іщенко раціональної форми мислення над ірраціональною, а також бар'єр, котрий розділяє митця і сучасний світ. Герой намагається знайти власну правду, вважаючи її істинною.

Наприкінці жовтня 2010 року у видавництві «Ярославів вал» вийшла остання частина «психіатричної тетралогії» Степана Процюка – роман **«Руйнування ляльки»** (першодрук – у журналі «Кур'єр Кривбасу»). Це специфічний зразок філософської прози, не роман дій, а роман ідей, твір більше публіцистично-есеїстичний, аніж власне художній, в якому більше психології, аніж інтриг і пригод. Степан Процюк гостро розкриває проблеми нашого індивідуального й колективного буття. Лялька – це привид, симулякр (за Бодріаром), фальшивка, порожня голограма, що водить людину плутаними манівцями, плекаючи гріх, а відтак – довічну юдоль печалі. Під концептуальним руйнуванням Ляльки треба розуміти передовсім руйнування комплексів – свідоме, жорстке й болюче. Головна проблема роману – безсенсовість людського буття. Описані Процюком психічні стани розкривають екзистенцію з різних сторін. Герої цього роману живуть на помежів'ї. Екзистенційний вибір, самотність людини, її скутість спрутами комплексів – це осердя Процюкових персонажів. На цих контрастах автор формує психоландшафт людського буття, показуючи енергетику гніву й любові. 2012 року івано-франківське видавництво «Тіповіт» опублікувало романи Степана Процюка **«Інфекція»**, **«Жертвопринесення»** й **«Тотем»** під однією обкладинкою.

У 2007 році побачила світ збірка есеїв Степана Процюка **«Канатоходці»**. Есеї Степана Процюка поєднують достовірність життєвих фактів (притаманну щоденнику); узагальнення, що межують із філософією; образність, пластичність, що безпосередньо пов'язані з белетристикою. Канвою сюжетних ліній письменник вибирає щоденник, тому в тексті відчувається потужний автобіографічний струмінь, що об'єднує й підживлює цікавість читача. Темати оповідей-есеїв стають родовід автора, його поетична юність і письменницька зрілість, сучасний літературний процес. Письменник безжально зриває маски й руйнує камуфляжні уявлення про сучасну літературну ситуацію, шукає аналогій у минулому, не боїться оприлюднювати негатив.

Також 2011 року у видавництві «Твердиня» вийшла книга есеїстики Степана Процюка **«Тіні з'являються на світанку»**. Страх смерті, неврози безсенсовності й абсурдності життя, любовні залежності, самотність, глибинні внутрішні конфлікти – це неповний перелік того, про що пише автор, і що становить коло екзистенційних проблем сучасної людини. Есеїстика Степана Процюка, на думку багатьох критиків і читачів, наділена енергетичним магнетизмом. Збірка **«Тіні з'являються на**

світанку» розпочинається екзистенційним натуралізмом, а завершується химерними алегоріями з багатошаровим змістом. Письменник не зацікавлюється на особистісному досвіді, часто підтверджуючи міркування прикладами з біографій яскравих особистостей, які наочно ілюструють вияви невротичних «відхилень». До цього переліку потрапляють письменники М. Коцюбинський, В. Винниченко, В. Маяковський, О. Пушкін, М. Цвєтаєва, Г. Горенко (Ахматова), диктатори А. Гітлер, Й. Сталін, американський професор Дж. Кеворкян, окремі есеї присвячені Ф. Ніцше, А. Шопенгаверу. Як письменник-експресіоніст, Степан Процюк оминає примітив реалістичного зображення, віддавши перевагу вираженню глибоко-інтимного та остаточно невивчено-потаємного в людському позасвідомому.

Цікавим поворотом у тематично-стильовому дискурсі прози письменника є його психобіографічні романи – **«Чорне яблуко»**, **«Троянда ритуального болю»**, **«Маски опадають повільно»**. Тут автор оригінально описує долі й творчі біографії відомих українських митців – Архипа Тесленка, Василя Стефаника і Володимира Винниченка.

«Десятий рядок» (2014) – це екзистенційно-експресіоністсько-метафорично-«психоаналітичний» роман про три покоління української родини, що репрезентують українську історію останніх 50-ти років, з психоаналітичними відступами, міфологічними й алегоричними картинами, історико-компаративними коментарями. У тексті немає місяця для пригод, карколомних поворотів сюжету, є рефлексії над деградацією людини, яка зрідка розвіюється епізодами, де виявляється людська гідність і готовність допомогти ближньому. Стилістично «Десятий рядок» подібний до письменницької дотеперішньої прози, тут виявляються усі традиційні прикмети авторського ідіостилу, як-то: любов до химерних метафор, натуралістичної деталізації й гротеску, підкреслена експресивність, значна питома вага різнотипних авторських відступів (історіософських паралелей і психоаналітичних коментарів).

«Під крилами великої Матері» (2015) – суспільно-історичний роман, у якому автор торкається подій Євромайдану, глибинно осмислюючи при цьому психологію сучасника.

Література

1. Баран Є. Екзистенційна мелодрама від Степана Процюка / Баран Є. Зоїлові трени: Літературно-критичні тексти. – Львів, 1998.
2. Баран Є. Репортаж із царства мелодрами / Є.Баран // Кур'єр Кривбасу. – 1998. – Квітень. – С.162 – 165.
3. Бондар-Терещенко І. Як метлялася душа / І.Бондар-Терещенко // Літературна Україна. – 1998. – 25 червня. – С.4.

4. Боронь О. «Філологічна» проза Степана Процюка / О.Боронь // Слово і час. – 2002. – №5. – С.59 – 61.
5. Дякунова Л. Страсті по чистоті / Л.Дякунова // Кур'єр Кривбасу. – 2001. – №142. – С.182 – 183.
6. Деркачова О. Комплекс нелюбові як причина деструкції власної харизми: спроба діагнозу / О.Декачова // Кур'єр Кривбасу. – 2003. – №159 (рецензія на роман «Інфекція»).
7. Малащук А. З-під завалів псевдоестетики / А.Малащук // Кур'єр Кривбасу. – 2001. – №142. – С.180 – 182.
8. Ординець Гр. Зріє заколот у царстві нелюбові / Г.Ординець // Кур'єр Кривбасу. – 1998. – №99 – 100. – С.165 – 167.
9. Соловей О. Свято, яке не з тобою / О.Соловей // Кур'єр Кривбасу. – 2002. – З 157 (рецензія на роман «Інфекція»).
10. Терлецький В. Підручник української психіатрії / В.Терлецький // Кур'єр Кривбасу. – 2001. – №142. – С.177 – 179.
11. Харчук Р. Степан Процюк – «Письменник периферії, зубожілої провінції» / Р.Харчук // Харчук Р. Сучасна українська проза: Постмодерний період: Навч. посібник. – К., 2008. – С.97 – 107.

Зразки тестових завдань

(за романом Степана Процюка «Інфекція»)

1. Сава Чорнокрил не любив...
 - а) себе;
 - б) батьків;
 - в) Україну;
 - г) навчатися.
2. Іванка і Софійка – це...
 - а) дружина і донька Кирила Орленка;
 - б) дружина і донька Сави Чорнокрила;
 - в) дружина і донька Остапа;
 - г) дружина і донька Лоб'юка.
3. Микола Васильович Лоб'юк був...
 - а) політв'язнем;
 - б) генералом;
 - в) колгоспником;
 - г) вчителем.
4. Микола Васильович Лоб'юк помирає ...
 - а) від звістки про одруження доньки від обширного інфаркту міокарда;
 - б) на зібранні товариства української мови від обширного інфаркту міокарда;
 - в) у бібліотеці від обширного інфаркту міокарда.

Семінарське заняття № 7

Тема: Творчість Марії Матіос. Роман «Солодка Даруся»

Запитання для обговорення

1. Життєва та художня біографія М.Матіос.
2. Поезія М.Матіос: поетика, стиль.
3. Загальний огляд прозового дискурсу письменниці («Нація», «Майже ніколи не навпаки», «Москалиця», «Черевички Божої матері»).
4. Художня своєрідність роману «Солодка Даруся»:
 - історія написання і видання твору;
 - аналіз змістових компонентів твору;
 - аналіз змістової форми (світ людей, світ природи, світ речей, особливості хронотопу);
 - аналіз композиційної форми;
 - аналіз сюжетної форми;
 - аналіз власне мовної форми;
 - аналіз жанрової форми;
 - зразком якого літературного напрямку, течії є твір (обґрунтувати);
 - підсумок: особливості рецепції твору (оцінки критиків і літературознавців), загальний висновок про мистецьку вартість твору, які функції він виконує, місце твору в доробку митця та історико-літературному процесі.

Завдання для самостійної роботи

1. Повторити терміни: національна пам'ять, історичний роман, екзистенціалізм.
2. Підготувати відеопрезентацію на тему «Життєвий і творчий шлях Марії Матіос».
3. Вивчити поезію М.Матіос, здійснити її художній аналіз.

Методичний коментар

Марія Матіос народилася 19 грудня 1959 року в селі Розтоки Путильського району Чернівецької області на Буковині. В 1982 році закінчила Чернівецький державний університет за спеціальністю українська філологія. Працювала в науковій бібліотеці Чернівецького університету (1982), редактором чернівецької багатотиражної газети «Машинобудівник» (1983-1989). Упродовж 1990 – 1996 рр. була відповідальним секретарем Чернівецької обласної організації Спілки письменників України, відповідальним секретарем «Буковинського журналу», головним редактором українсько-канадської благодійної фундації ім. братів Романюків. З 1997 р. працювала в Раді Національної безпеки і оборони України. З 2005 до 2010 року працювала заступник голови Комітету з Національної премії України ім. Т. Шевченка. Член

Національної Спілки письменників України та Асоціації українських письменників. Лауреат премій в галузі публіцистики ім. В. Батляка (1991) та літературної «Благовіст» (2003).

Марія Матіос – лауреат Національної премії ім. Тараса Шевченка за роман «Солодка Даруся» (2005), який за два роки витримав в Україні три видання загальним накладом понад 50 тисяч примірників. 2007 рік – Гран-прі та перше місце конкурсу «Коронація слова – 2007» за роман «Майже ніколи не навпаки».

Перша книга віршів вийшла в Києві в 1983 році, а через 9 років вона дебютувала як прозаїк в журналі «Київ», опублікувавши новелу «Юр'яна і Довгопол». Марія Матіос – автор поетичних книг: «З трави і листя» (1982), «Вогонь живиці» (1986), «Сад нетерпіння» (1994), «Десять дек морозної води» (1995), «На Миколая» (1995), «Жіночий аркан» (2001), «Жіночий аркан у саду нетерпіння» (2007).

У збірці **«Жіночий аркан»** основний мотив – це мотив єднання жінки з чоловіком, жінки зі своїм родоводом, жінки з етносом. Загалом, карпатський колорит, дивовижний тембр голосу, оригінальна мелодика голосу, вдале поєднання форми й змісту – усе це робить цю книжку письменниці не тільки подією суч. літ процесу, а й виявляє її як помітну віху на шляху розвитку української жіночої поезії.

Її вірші, повісті та новели друкувалися в часописах «Сучасність», «Літературна Україна», «Дніпро», «Київ», «Вітчизна», «Прапор» (тепер – «Березіль»), «Жовтень» (тепер – «Дзвін»), «Дукля». Її твори перекладені сербською, румунською, російською, японською мовами. Друкувалась у Канаді, США, Китаї. Має намір написати цілу бібліотеку, в якій можна було б знайти книжку на різні смаки – від елітного до масового. На думку багатьох письменників і критиків, орієнтованих на західний та російський ринок, Марія Матіос – одна з небагатьох письменниць, котрі мають «ринковий потенціал», чиї книги могли б справді стати масовими. Сама Матіос цього не заперечує – каже, що її читачі – не вузька групка інтелектуалів чи професорів, а широка аудиторія «від студентів – до пенсіонерів». Марія Матіос не обділена увагою критиків і літературознавців. Вона має титул «найбільш плідної письменниці України».

В її творчому доробку: глибоко психологічне «Життя коротке» (2001), жорстка «Нація» (2001, 2002), смачний кулінарний «Фуршет від Марії Матіос» (2003), еротичний «Бульварний роман» (2003), трагічна «Солодка Даруся» (2004, 2005), психологічна розвідка «Щоденник страченої» (2005), політичний роман-памфлет «Містер і місіс Ю в країні укрів» (2006), родинна сага у новелах «Майже ніколи не навпаки» (2007), «Москалиця» (2008), «Кулінарні фіглі» (2009),

«Чотири пори життя» (2009), «Вирвані сторінки з автобіографії» (2010), «Армагедон уже відбувся» (2011), «Черевички Божої матері» (2013), «Приватна історія. Майдан. Війна...» (2015).

«Нація» – це вражаючі, приголомшливі розповіді про жорна історії, людське зло і добро водночас, про природну толерантність людей різної крові і націй у часи історичних катаклізмів та про незбагненні пристрасті маленького людського серця. Життя всієї нації: наївно чисте й велично абсурдне зовнішньою алогічністю, некероване, трагічне, загнане в рамки обставин і чиїхось амбіцій.

«Солодку Дарусю» називають українською історією 30-х – 70-х років ХХ ст. в її буковинському й галицькому ареалах. Твір письменниці вводить нас у розуміння життя гуцулів як об'єкта дискримінаційної політики за різних окупаційних режимів, передає напружені стосунки, що існували в Буковині й Галичині між українською більшістю і румунською, німецькою, радянською адміністрацією, переломлення у філософії, психіці, світогляді, сприйнятті світу, які відбуваються в людей під час карколомних історичних подій. «Драма на три життя», як визначила жанр «Солодкої Дарусі» сама письменниця, – моральне застереження-забобон про те, що історія і кожна окрема людина за всіх часів і режимів пов'язані одною пуповиною, а гріх і його спокута – явища майже осяжні, матеріальні».

«Щоденник страченої» або ж «Жіночий літопис» дійсно зовнішньою композицією наслідує щоденникові записи. Весь твір з огляду на обрану Марією Матіос форму видається таким, що присвячено особистим переживанням, оскільки основний об'єкт оповіді – пристрасть головної героїні до чоловіка, що досить швидко стала для неї руйнівною, і відтак вона значний час прожила на крихкій межі між життям і смертю або божевіллям. Героїня та автор щоденника – Ковальчук Лариса Михайлівна. Вона незалежна, доволі успішна, цілеспрямована і далеко не дівчинка. Вона веде «Жіночий літопис» із 17 років і занотовує туди переважно ті речі, що стосуються її особистого життя.

«Майже ніколи не є навпаки» – повість, що завершує історично-психологічну трилогію, яку розпочала «Солодка Даруся», а далі і «Нація». За словами авторки, її нова книга про те, що може людське серце, вражене любов'ю і ненавистю, радістю і заздрістю. «Я би виокремила головну думку цієї книги, де «честь понад усе». Кожен персонаж в ній доводить своє людське алібі» – зазначила авторка. Своєрідна модель людського буття представлена у трьох новелах сімейної саги «Майже ніколи не навпаки». У романі змальовано життя трьох гуцульських родин – Чев'юків, Варварчуків та Кейванів, які протягом всього твору

взаємодіють. Побудова сюжету нагадує клубок, який то заплутується, то розплутується, тримаючи читачів у напруженні до останньої сторінки. Життя героїв – це суперечливі психологічні феномени. «Драма на три життя», «сімейна сага в новелах», «гомеричний роман-симфонія» – це не лише авторська інтерпретація власне жанру, це ще й вираження художньої концепції, стильової доміанти, натяк на смислові потенції тексту. На класичну форму новели, повісті, роману письменниця накладає відбиток власної індивідуальності. Текст роману структурований як психологічними бінарностями, так і ритмами людського життя, в основі яких споконвічна опозиція ранок/вечір, юність/старість, весілля/ похорон, зустріч/прощання. Така психологічна поглибленість розкриття теми людського переступу, докладне з'ясування емоційних мотивів злочину ставить роман Марії Матіос у рівень з кращими зразками української детективно-психологічної прози кінця XIX – початку XX століття) («Основи суспільності» І. Франка, «Земля» О. Кобилянської). Книга-дайджест **«Вирвані сторінки з автобіографії»** «населена» багатьма відомими і невідомими людьми і подіями, які й складають історичну, психологічну, ідеологічну, культурну й побутову мозаїку українського життя перетину XX і XXI століть. Недаремно сама письменниця називає свою книгу «не просто автобіографією, а стовідсотковою книгою про сучасність і сучасників». «Вирвані сторінки з автобіографії» – це спроба розібратися в собі, в історії свого роду, своєї держави. Ці вирвані сторінки – також і сторінки вирваної з часу України. Книжка Матіос дає можливість по-новому глянути на багато подій України часів незалежності до та після 2004 року, а також після лютого-березня 2010 року.

«Кулінарні фіглі» є оновленим виданням «Фуршету від Марії Матіос». Це книга кулінарних рецептів, яка написана з гумором і є своєрідною міні-енциклопедією сімейного життя самодостатньої жінки. Нова книга для господині, яка знає, що сміх і смачна кухня можуть підтримати здоровий і бадьорий дух в тілі людини. Всі представлені рецепти «Кулінарних Фіглів», за словами самої письменниці, випробувані нею особисто. Вони правдиві, недорогі і розраховані на щоденну сімейну кухню. Видання проілюстровано фотографіями з власної колекції родини Матіос.

У романі **«Армагедон уже відбувся»** на прикладі родини однієї пересічної людини – Івана Олексюка, – письменниця розмірковує про сенс життя, смерть, кінець світу, який «приходить із кінцем кожної людини й кожної речі», провини й спокути, вчинки і наслідки. І головне – непоправну втрату людських моральних цінностей, що призводять до падіння суспільних орієнтирів загалом. *«Без просвітку блуд теперішній,*

без надії: люди не мають коли жити, не те, що вникати у своє або чуже серце. Що казати тепер про душу, коли люди у світовому гармидері й гаморі слово таке – «душа» – забули. Люди рахують гроші – і не рахують свої дні. А душі й не згадують», – зазначає авторка.

У вересні 2008 року на форумі видавців у Львові Марія Матіос представила свою нову книгу «Москалиця». Для читачів письменниця підготувала сюрприз, адже поряд із зазначеним твором надруковано ще одну не менш цікаву розповідь – «Мама Маріца – дружина Христофора Колумба». Презентоване видання стало своєрідною одою жіночого начала: «Москалиця» присвячена «кожній жінці зокрема», а «Мама Маріца» – «кожній матері окремо».

У 2013 році з'являється нова книга М.Матіос **«Черевички для Божої матері»**. Нова повість письменниці – це трагічна буковинська історія червня-липня 1941 року, в якій і справді нема пересичення правдою. Іванка Борсук – головна героїня книжки, що перекочувала зі сторінок повісті «Москалиця», у свої дванадцять років розуміє найголовніше: що є Добро і що є Зло. Іванка Борсук – слабовика «дитина-індиго», яка страждає на «чорну хворобу» (епілепсію). Батьки Іванки зверталися до знахарки, вдалися бо обряду «продажу дитини», проте дівчинка так і не позбулася падучої. Лише москалиця Северина (яку в селі вважали відьмою) на якийсь час відвертає від неї хворобу, коли саджає на мурашник. Іванка хоче знайти в лісі силу Божої Матері. Всі шукають квітку папороті, а вона квітку, яка називається «черевичками». Одного разу вона йде через ліс до дідуся, проте дівчинці здається, ніби хтось слідкує за нею. Вона не може позбутися страху, який засів десь глибоко й не відпускає. Іванка відчуває якусь тонку межу, яка існує між добром і злом, так що й на небі не знають, що є що. А на землі – й поготів суцільне пекло. Історія дівчинки розповідається на тлі складних історичних процесів на теренах Західної України. Була румунська влада, польська, а тепер от прийшли «красні комісари» й пообіцяли, що всі будуть рівні, що в селі побудують колгоспи. Але обіцянки завершуються репресіями для селян, яких насильницьки змушують полишити домівки. Радянська влада вважає їх неблагоннадійними елементами, куркулями, націоналістами. Нова повість М.Матіос написана як притча про добро і зло, про любов і страх, про «своїх» і «чужих». Як вижити людській душі в умовах пекла – основне екзистенційне питання, яке порушує перед читачем повість «Черевички Божої Матері».

«Приватний щоденник. Майдан. Війна...» – книга, якою відома українська письменниця «загартовує правдою» про ексклюзивні події Майдану та війни, учасником чи свідком яких вона була. Це свого роду

хроніка, що починається з кінця 2013-го і до середини літа 2015-го року. І крізь цю призму письменниця дуже зворушливо і дуже чуттєво описує маленькі історії українських родин, життя яких болючими втратами та глибокими ранами назавжди змінив Майдан і війна. У час, «коли музи здебільше мовчать, а говорить зброя», Марія Матіос розпочинає «особисту війну і боротьбу» за «кожну конкретну людину» – боротьбу за свою Націю. В анотації до книги сказано, що «у найдраматичніші та найкривавіші дні Майдану вона боронить Словом від звірств Беркута та ошаленілих тітушок; у київському СІЗО, судах, лікарнях, госпіталях, у солдатських траншеях та бліндажах, у розгромлених містечках та селах Донбасу».

Література

1. Ведмідь І. Три життєві уроки «Солодкої Дарусі» : спроба акцентувати деякі проблеми роману Марії Матіос / І. Ведмідь // Дивослово. – 2007. – № 6. – С. 12–14.
2. Голобородько Я. Буковинська орнаментика Марії Матіос / Я. Голобородько // Вісник національної академії наук України. – 2008. – №3. – С.66 – 73.
3. Голобородько Я. Соціумний інтер'єр чи психологічний дизайн? (Художні дилеми Марії Матіос) / Я. Голобородько // Слово і час. – 2008. – № 12. – С. 81–85.
4. Голобородько Я. Художні клейноди Марії Матіос / Я. Голобородько // Літературна Україна. – 2007. – 25 жовт. – С. 6
5. Дроздовський Д. «Забути – заборонено...» / Д. Дроздовський // Слово Просвіти. – 2011. – 20–26 жовт. (ч. 42). – С. 13.
6. Зінорук Н. М. Матіос «Солодка Даруся». Урок з позакласного читання / Н. Зінорук // Вивчаємо Українську мову та літературу. – 2006. – №35 (груд.). – С. 9–10.
7. Ісаченко Л. Її вічні лови за людиною : [Розмова з лауреатом Нац. премії України ім. Т. Шевченка, письменницею М. Матіос] / Л. Ісаченко // Урядовий кур'єр. – 2009. – 12 верес. – С. 12.
8. Марія Матіос: «Кожен відповідає за свої слова» // Літературна Україна. – 2005. – 20 жовт. – С. 1, 3.
9. Павличко Д. Безодня, куди страшно заглянути / Д. Павличко // Літературна Україна. – 2005. – Ч.2. – 20 січня.
10. Родик К. Армагедон пам'яті / К. Родик // Україна молода. – 2012. – 13 черв. – С. 11.
11. Родик К. Історія без токсикозу / К. Родик // Книжник- review. – 2005. – №8 – 9(113 – 114).
12. Сипливець С. «Історія, яка ніколи не припиняє їхати колесами по людях...» : до вивчення твору Марії Матіос «Солодка Даруся» /

- С. Сипливець // Українська література в загальноосвітній школі. – 2007. – № 3. – С. 12–14.
13. Солод Ю. Пелюстки троякої ружі : рецензія на книгу М. Матіос «Солодка Даруся» / Ю. Солод. // Голос України. – 2005. – 15 лют. – С. 14.
14. Сущенко Н. Про феномен прози Марії Матіос / Н.Сущенко // Літературна Україна. – 2002. – 31 січня. – С.3.
15. Якубовська М. Міфологія буття українства у прозі Марії Матіос (Літературний портрет Марії Матіос) / М.Якубовська. – Л., 2005.

Зразки тестових завдань

(за романом Марії Матіос «Солодка Даруся»)

1. Від чого болить голова у Дарусі?
- а) від запаху квітів;
 - б) від пліток односельчан;
 - в) від відвідин татової могили;
 - г) від цукерок.
2. Даруся іде до тата на могилу, як...
- а) дочка;
 - б) нещасна німа жінка;
 - в) княжна;
 - г) сирота.
3. Де і коли відбуваються події у творі?
- а) Польща, початок ХХ століття;
 - б) Центральна Україна, теперішній час;
 - в) Західна Україна, повоєнний час;
 - г) в сиву давнину.
4. Яку вроджену ваду мав Іван Цвичок?
- а) сліпий;
 - б) німий;
 - в) був повністю здоровий;
 - г) прирослий язик.

Семінарське заняття № 8

Тема: Творчість Євгена Пашковського. Роман «Свято»

Запитання для обговорення

1. Життєва та художня біографія Є.Пашковського.
2. Загальний огляд прозового доробку письменника («Безодня», «Щоденний жезл», «Сповиті смертю»).
3. Художня своєрідність роману «Свято».

- історія написання і видання твору;
- аналіз змістових компонентів твору;
- аналіз змістової форми (світ людей, світ природи, світ речей, особливості хронотопу);
- аналіз композиційної форми;
- аналіз сюжетної форми;
- аналіз власне мовної форми;
- аналіз жанрової форми;
- зразком якого літературного напрямку, течії є твір (обґрунтувати);
- підсумок: особливості рецепції твору (оцінки критиків і літературознавців), загальний висновок про мистецьку вартість твору, які функції він виконує, місце твору в доробку митця та історико-літературному процесі.

Завдання для самостійної роботи

1. Знати літературознавчі терміни: «потік свідомості», рефлексія, авторефлексія.
2. Підготувати відеопрезентацію на тему «Творчість Євгена Пашковського».

Методичний коментар

Євген Пашковський – один із відомих сучасних прозаїків, лауреат премії фундації Михайла Дем'яніва (1997) та Шевченківської премії (2001). Автор романів «Свято» (1989), «Вовча зоря» (1991), «Безодня» (1992), «Осінь для ангела» (1996), «Щоденний жезл» (1997), есеїв «Сповиті смертю» (2012).

Євген Пашковський народився 19 листопада 1962 року на станції Разіне Житомирської області. Навчався в індустріальному технікумі та педагогічному інституті. Працював монтажником на будівництві, шахтарем, метробудівником, асфальтником, вантажником.

У всіх творах письменника ми зустрічаємо знедолених, самотніх, духовно-скалічених людей. Поштовхом для створення таких образів став головний герой роману «Свято» – Андрій Подорожній. У романі автор простежує поступовий внутрішній, духовний розлад особистості. Загалом у досліджується вічна проблема людства, що у ХХ столітті набуває трагедійного сенсу – шукання особистістю свого місця в житті й у світі. Основна сюжетна лінія нагадує традиційний сюжет: шлях молодого людини із села до міста. Місто, на думку письменника, завше є страхітливим смертеносним монстром. Саме там, сподіваючись на щастя, особистість зустрічається зі страшною чужиною і хаосом, самотністю і забуттям. У Євгена Пашковського людина чекає на свято – свято душі, свято надії, свято прозріння. Йдеться, певна річ, про свято, до якого прагне герой, але яке не відбувається. У художній світ тексту

вплітаються почуття самотності, розчарування, екзистенційної порожнечі. Такий екзистенційний мотив стає центральним у творчості письменника і означає мотиви Апокаліпсису, вичерпності людського буття, тотальної перемоги смерті, чорнобильського безчасся. Письменник дуже чутливо реагує на негативні суспільні, екологічні, моральні проблеми сучасного українства.

Так, у романах **«Вовча зоря»** і **«Безодня»** Є.Пашковський представив апокаліптичний міф сучасної екзистенції через осмислення часорозділу між реальним і позареальним часом, центром якого стає чорнобильська катастрофа, осмислення котрої зумовлює символічний кінцесвітній код про існування в часі після-катастрофи, про недовіру і розчарування в основних раціоналізаторських проектах. У **«Вовчій зорі»** автор устиг **«зафіксувати»** настання часу **«вовчої зорі»** цивілізації, а звідси – самотність, безпритульність, відчуженість людини, і тому конкретні картини натуралістично-похмурої сугестії світу постають у романі як міфологізована родинна хроніка, що переростає у всезагальну трагедію нації. У романі **«Безодня»** вже вкотре постає образ кінцесвітнього безчасся, в якому панує свавілля, зло, заздрість.

«Богопокинутість» українського світу тематично продовжена у романі **«Осінь для ангела»**. Це твір про зайвий інтелектуалізм та його смертоносний вплив на життя, йдеться про нищення свого мітологічного архетипного національного коріння. І майже кожен твір завершує попередженням-молитвою. Письменник у тексті роману нагадує, що коли українська нація почала втрачати споконвічні моральні цінності, почала деградувати у вирі екологічних, демографічних катастроф, вона стала на той апокаліптичний шлях, яким світ прямує до судного дня.

Метафізична увага автора роману **«Щоденний жезл»** (2001) повністю сконцентрована у площині відповідальності. Він відповідає за свою землю. Н.Зборовська слушно відзначила, що роман Є. Пашковського пронизаний патосом нового застерігаючого слова. Письменник вважає, що людству потрібні *«якщо не вогонь, то сувора новітня євангелізація»*. Місію Мойсея, який *«невтомно тримає жезл»*, митець виконує, залишаючи по собі гіркі слова розплати за недолю *«неньки-України»*, за віковичне ярмо національних комплексів. Явивши очевидні картини дегенерації людини, світ, на думку письменника, показав наочно, як особистість втрачає ментальні риси характеру. Політична *«демократія»*, яку автор вважає найбільшим фашизмом, постчорнобильський синдром, економічна злиденність – апокаліптична доля України. Песимістичне світосприймання письменника виразняється усвідомленням віковичних комплексів українства, яке звикло *«мовчати і ховатись»*, бути *«смердом»*,

нікчемством, холопом». У цьому сенсі йдеться про помсту історії, певне прокляття, яке лежить на Україні, на українській людині. Національне прокляття, на думку Є.Пашковського, таке могутнє, що без звільнення від нього не буде ні гармонійної родини, ні природної любові межи людьми, ні доброї державності.

Однією з найболючіших проблем у творі є проблема Чорнобильської катастрофи. Автор у романі витворює образ жахливої країни Чорнобиліани: Чорнобильське буття стає у «Щоденному жезлі» центральною метафорою «скону нашого віку». Весь художній світ роману пронизаний трагічним пафосом апокаліптичного завершення постчорнобильської епохи.

При цьому автор мислить своє життя у двох вимірах («*мусив перепірнати час*»). Перший, що приходить у спогадах, – це благодатна пора юності й дитинства, перейнята бурхливим потягом до життя («*...і поки в опікачеві, наштигований салом і часником, в печі рум'янився, прокипав жиром кріль, а одсвіт жару з кубахи вишневив бабціну щоку й кофту ..., ти малий, пробуєш макогоном розтерти мак і радієш*»). І другий – це пора відходу від здорових інстинктів самозбереження, пора хворобливого потягу до смерті («*мертвому життю, позбавленому душі, нічого й сподіватися на воскресіння й потойбічне продовження, йому тремтіти й гинути*»). Але вдаватись героєві до спогадів про давноминуле щасливе буття щодалі тяжче – «*марно силувався згадати золоте дно дитинства*», бо ж викликає спротив теперішнє зворохоблене безчасся – «*і незмивне проклятість безчасся виштовхувала назад*», що змушує його повертатися назад – у постчорнобильську цивілізацію відчаю, безладу, відчуження.

Споглядаючи такого перейнятого гіркотою й емоційним болем «зникомої» дійсності героя-оповідача «Щоденного жезлу», можна інтерпретувати світобачення Є.Пашковського як безнадійно-трагічне, апокаліптичне. Проте автор у власному тексті неодноразово нагадує сучасникові про спасіння у християнській вірі. Стилїстика «Щоденного жезлу» нагадує Святе Письмо. Автор часто звертається до Блаженного Августина і його знаменитої сповіді.

Та чи може бути інакшою настанова письменника, «*якщо народ перевівся на гумус, силос, казна-що, якщо чорнобильський стронцій і стронцій духовний довершують його руйнацію, якщо присмак мови – досконалий факт, якщо западання в морок – буденна реальність, якщо віршослів'я неспівмірне із виттям і жахом епохи... якщо немає відповіді на питання-надрив: вітчизно, куди ти поділася?*».

Безсумнівно, роман-есеї «Щоденний жезл» Євгена Пашковського є значним здобутком української прози кінця ХХ ст. Загалом весь

прозопис Пашковського є свідченням його причетності до екзистенційного світовідчуття, оскільки основним сенсом його творчості стають роздуми над проблемою суті людського буття, його хаотичності й невлаштованості, пошук художнього вирішення глобальних проблем людського духу. Євген Пашковський демонструє неповторну манеру прозопису. Використання автором прийому «потoku свідомості» сприяє намірові відобразити всотаність його свідомості у загальний її плін, вияскравити цінність витікання свідомості у письмове мовлення, у, так би мовити, нестримне виповідання. Таке виповідання презентує розвихрену і психопатичну свідомість сучасника й загалом духовне безсилля епохи. Потік «художніх візій» спричинює вкрай переускладнене письмо митця. Генеруючи мову в різних варіаціях, Пашковський доводить її до найвищого напруження, а звідси емоційність, метафорична розвихреність, контамінація, несамовитий «крик» його прозопису. Створена митцем картина буття увиразнюється поєднанням оригінального використання способу «снопротікання» із біблійними алюзіями та ремінісценціями, що органічно вплітаються до романної тканини десятками прихованих цитат і натяків, пов'язаних зі Святим Письмом. Цілком очевидно, який значний вплив робить на поезику Є.Пашковського стиль пророків і апостолів. Звертання до біблійних алюзій і ремінісценсій несе в собі пророцтво митця про майбутнє людства, невідворотний страх перед початком Апокаліпсису, де сучасник «нетвердо стоїть на ріллі» біля «колодязя прірви». Передаючи екзистенційне світовідношення через внутрішнє буття свідомості, Євген Пашковський досягає надзвичайно емоційної напруги, і емоційність ця згасає, заплутується в численних стосунках, зв'язках, які то рвуться, то відновлюються знову. Письменник ніби намагається звільнитися від тягара почуттів, досягти для себе абсолютного стану «чистої дошки», – і це недаремно, бо автор ніби перекладає все це на читача насамперед, звертається до людини, апелює до її сутності. Своєрідний прозопис роману, синтезований у правдивих і вульгаризованих висловах, несподівано різких системах тропів, парадоксальних образах, у «важкому» синтаксисі, є неабияким потвердженням зболеної душі автора за долю своєї нації. Скажімо, картини буття осмислені як «вокзал жебраків», «чорнобильський простір», «земля з незгойною тугою безвір'я і звірства», «тривожне безчасся», «життя комашине», «червивість світу», «живодерня», «місто як купа псюр», «гірке убозтво краю» тощо. У непривітному для людського існування світі автор презентує нам сучасника, сучасну націю, яка є «силосом», «лайном», «смальцем», «лохами» тощо. З кожним романом ця напруга негативних емоцій зростає, набуває

вражаючих обертів: ще у «Святі» – це «беззахисна, млява» людина, автор ще її «поважає», вона є безпосереднім заручником долі, а в «Бездні», «Щоденному жезлі» – *«народ став напівпритомним: як не п'є, то похмеляється, як не чухається, то виє закапканеним смертним воєм»* і т.д. Принцип контамінації (емоційно-сміслові навантаження тропіки, зокрема, метафор, символів, синекдох, гіпербол тощо) слугує для висловлення спротиву автора проти такого стану речей. Через емоційне наростання, сплеск, крик, волення. До «світливих» настроєвих доміант письменника відноситься «перепірнання в часі», коли автор думками повертається в дитинство, в юність, у чарівне лоно природи. Це є втрачений рай героя-наратора. Саме тут ми можемо знайти емоційно-експресивну лексику позитивного навантаження: «вітаєш зраділе дитинство з висоти жорстокого віку», «вишневий цвіт і бабціні лагідні руки», «незмірне кохання, що гасить і притупляє вмирущість цього світу», «сонце сотається на вільних променях», «золотавий, тихіший від тиховоддя, димок» тощо. Ці картини дитячо-природнього світу увиразнюють неможливість повернення до минулого доброго і щирого «часу-життя». Отже, підсумовуючи, скажемо, що романи Євгена Пашковського засвідчили перед нами «архаїчно-больового» митця із глибинним розумінням суті сучасного людства, літератури, суспільства загалом.

Література

1. Базилевський В. Вижити і написати /В.Базилевський// Літературна Україна. – 2001. – 26 червня. – С.5.
2. Вертипорох О. Роман Євгена Пашковського «Свято»: традиційна і постмодерна семантика бунту /О.Вертипорох// Вісник Черкаського університету. Серія: Філологічні науки. – Черкаси, 2008. – Вип. 138 . – С.92 – 101.
3. Гавласа Л. «Щоденний жезл»: постмодернізм як невма / Л.Гавласа// Літературно-критичний незалежний часопис «І». – 2002. – №8. – С.184 – 200. Даниленко В. Коли Пашковський одержить Нобеля / В.Даниленко// Літературна Україна. – 1998. – 12 січня. – С.3 – 6.
4. Квіт С. Одкровення на зламі тисячоліть / С.Квіт / Пашковський Є. Щоденний жезл. – К., 1999. – С.3 –14.
5. Москалець К. Шукаючи іншої дійсності / К.Москалець// Літературна Україна. – 1999. – 31 грудня. – С.4 – 6.
6. Пашковський Є. Слово і самотність /Є.Пашковський// Літературна Україна. – 2001. – 19 липня. – С.5.
7. Проценко О. Мандрівка у свято безнадії і самотності (проблема духовного змертвіння особистості у романі Є.Пашковського «Свято»/О.Проценко // Вісник Черкаського університету. Серія:

Філологічні науки. – Черкаси, 2002. – Випуск 36. – С.93 – 97.

8. Терлецький В. Спроба препарування сучасної української прози /В.Терлецький// Літературна Україна. – 2002. – 10 жовтня. – С.6.
9. Шевчук В. Чи ж буде вороття додому? / В.Шевчук// Дніпро. – № 9. – С.5 – 6.
10. Яровий О. Двоє слів про Пашковського / О.Яровий// Літературна Україна. – 2001. – 22 лютого. – С.3.

Зразки тестових завдань

(за романом Євгена Пашковського «Свято»)

1. До кого після повернення з армії іде Андрій Подорожній?
 - а) до матері;
 - б) до свого друга Сави;
 - в) до татової могили;
 - г) до нареченої Наді.
2. Хто розповів Андрію про зраду Наді?
 - а) мати;
 - б) Льоник і Лариса;
 - в) Анна;
 - г) Сава.
3. Що з найбільшою ніжністю згадує Андрій?
 - а) свою пешу закоханість;
 - б) батьківську любов;
 - в) сільські будні;
 - г) дитинство.
4. Про що написала мати Андрієві в листі?
 - а) про вагітність Наді;
 - б) про свою хворобу;
 - в) про повернення з армії його друзів;
 - г) про сімейну таємницю.

Семінарське заняття № 9

Тема: Творчість Леоніда Кононовича. Роман «Тема для медитації»

Запитання для обговорення

1. Загальний огляд творчості Леоніда Кононовича.
2. Аналіз роману «Тема для медитації»
 - історія написання і видання твору;
 - аналіз змістових компонентів твору;
 - аналіз змістової форми (світ людей, світ природи, світ речей, особливості хронотопу);

- аналіз композиційної форми;
- аналіз сюжетної форми;
- аналіз власне мовної форми;
- аналіз жанрової форми;
- зразком якого літературного напрямку, течії є твір (обґрунтувати);
- підсумок: особливості рецепції твору (оцінки критиків і літературознавців), загальний висновок про мистецьку вартість твору, які функції він виконує, місце твору в доробку митця та історико-літературному процесі.

Завдання для самостійної роботи

1. Знати літературознавчі терміни: історико-психологічний роман, психоаналіз, потік свідомості, «посткатастрофна» проза.
2. Написати відгук на один із кримінальних романів Леоніда Кононовича.
3. Підготувати відеопрезентацію на тему «Літературний портрет Леоніда Кононовича».

Методичний коментар

Леонід Кононович народився 4 жовтня 1958 року в селі Красилівка Ставищанського району на Київщині. 1975 року вступив до філологічного факультету Київського університету. 1977 року був відрахований за «небажання вивчати історію КПРС». 1978 року був заарештований органами КГБ за поширення правозахисної літератури. З 1981 по 1985 навчався на філологічному факультеті Київського педінституту ім.Горького, звідки був відрахований «за негативний вплив на молодіжний колектив». З 1991 по 1996 рік працював у приватній охоронній компанії «Сейкен ЛТД». З 1996 по 2001 рік займався підприємницькою діяльністю. Працював вантажником, сторожем, слюсарем.

Писати почав у 1980-х, але довгий час друкувати нічого не вдавалося. На початку 1990-х дебютував кримінальним романом «Я, зомбі» в часописі «Сучасність». Першу книжку видав у 2000-му. Своім учителем у прозі вважає Ернеста Гемінґвея. Улюблений поет – Богдан-Ігор Антонич. Улюблений роман – «Норвезький ліс» Гарукі Мураками. Займається науковим перекладом (праці Еміля Дюркгайма, Жерара Мере, Жана Бодріяра). Кононович переклав українською мовою твори Альбера Камю, Еміля Дюркгайма, Моріса Бланшо, Жана Бодріяра, Антуана де Сент-Екзюпері та ін. Автор роману «Тема для медитації» (2004), новели «Повернення» (2004), мікророману «Зимова казка» (2004), новели-есе «Дерево» (2008), циклу підліткових романів у жанрі історичного фентезі та низки кримінальних романів, після написання яких критики охрестили письменника «батьком українського

кримінального роману». Одним з головних персонажів цих кримінальних романів став пес письменника – Більбонський, який нерідко складав своєму господареві компанію розпиваючи з ним коньяк.

Ранній Леонід Кононович є автором екзистенційної прози, писаної в середині 80-х років, яку відмовлялись видавати у ті часи. Тому книжка цієї прози вперше побачила світ лише у 2004 році (новела «Повернення», мікророман «Зимова казка»), а 2008 року – друге доповнене видання «Повернення» (новела «Повернення», мікророман «Зимова казка» та новела-есе «Дерево»). Це проза, у якій переплелися проблеми самоідентифікації особистості, втраченого зв'язку поколінь, пошуки змісту у буденності. Радіо-п'єса за книжкою мала великий успіх у радіослухачів і кілька разів на їх замовлення повторювалась на українському радіо. У середині 90-х років Леонід Кононович опублікував у часописі «Сучасність» роман «Я, зомбі» – перший якісний український іронічний кримінальний роман, який викликав шалену цікавість у читачів і був відзначений премією «Благовіст». Кононовича називають «батьком українського кримінального роману» – за кілька років Кононович написав більше 10 таких романів і 2003 року «проставив на цьому крапку». Це романи – «Кайдани для олігарха», «Я, зомбі», «Кінець світу призначено на завтра», «Мертва грамота», «Феміністка».

Критики вважають, що після Ю. Андруховича, Леонід Кононович – друга культова постать, саме тому, що ось уже років десять у нього немає епігонів. Він самотній. Всі романи письменника наділені одним наскрізним сюжетом і мають одного наскрізного персонажа. Це Оскар – приватний детектив, за звичками – напівбандит, за способом мислення – український патріот. Він відчуває проблему відсутності культу естетичного у національній літературі. Тому його герой бореться з комуністами, котрі вбивають членів народного руху України, воює з росіянами на боці Чечні, знаходить козацькі скарби і передає їх державі. Кононович інколи може вдаватися до відвертого несмаку, мова персонажів часто перенасичена ненормативною лексикою, сюжети інколи лишаються умовними – але всі його книги популярні зразки масової літератури.

Так, одним із популярним його творів є детективний трилер «Феміністка» про карколомні пригоди детектива Оскара при розслідуванні справи, пов'язаної з не вельми чистою діяльністю фундації феміністичного спрямування. Сюжет нескладний: під крилом фундації «Україночка» творяться таємні справи, які загрожують самому існуванню української нації. Пані Леся, керівниця фундації, экс-повія,

екс-дружина сина короля африканської держави Намбабвії є організаторкою таємного ордену «Чорні вовчиці» – організації кардинальних феміністок. Оскар береться за розслідування діяльності цього товариства. Круті «голлівудські» повороти сюжету, вуличний лексикон, смаковиті вислови – позитивний аспект письменника. У фіналі твору після перемоги над злочинним феміністичним угрупованням єдиною втіхою Оскара залишається лейтенант Мацюцька. Основна детективна інтрига доповнюється гумором та іронією.

Як епіграф до гостросюжетного роману «Феміністка» з циклу про Оскара, детектива для особливих доручень, Леонід Кононович використовує автоцитату: *«Феміністка – це жінка, яка ненавидить чоловіків. Як голодні вовчиці, збираються феміністки в зграї, щоб творити свої чорні справи»*. Пізніше, в тексті роману, одна з героїнь «доповнить» автора: *«Формально ця ідеологія оформилася в міжнародний жіночий рух, який бореться за права жінок. Основною ознакою фемінізму вважається наявність так званих гендерних досліджень»*. Так, розібравшись в поняттях, письменник переходить безпосередньо до знайомства читача з «жінками, які ненавидять чоловіків». Головного героя, співробітника детективного агентства «Тартар», наймає для розслідування пограбування феміністичне товариство «Україночка». Оскар провалює засаду, не зумівши справитись з грабіжником, пізніше його побила шайка атлетичного вигляду дівчат – загін «Білі панчохи». Екс-проститутка Мандела допомагає детективу розкрити справжню сутність фундації «Україночка» (її керівник – лесбіянка – постійна клієнтка Мандели): це молоді жінки – безперечна загроза для людства, оскільки, промишляючи між іншим наркоторгівлею, вони планують переворот. Вибудований таким чином наочний «ланцюжок постачання»: фемінізм – гендерні студії – гомосексуальність – наркоманія, знижує пародійну інтонацію роману. Коли мова йде про текст Л.Кононовича, можна говорити про жанрову специфіку «Феміністки» як роману-провокації. Але те, що подібна «інтерпретаційна модель» виявилася потрібною, більше того роман став лауреатом конкурсу «Коронація слова», саме по собі показове.

У 2004 році Леонід Кононович вразив українського читача романом **«Тема для медитації»**. Роман став найбільшою сенсацією в жанрі психологічної белетристики. Завдяки Леоніду Кононовичу в українських літературних колах виник термін «посткатастрофна проза» – саме так критики визначили жанр роману «Тема для медитації», адже нічого подібного на цей твір в українській літературі досі не було.

Критики охрестили роман «Тема для медитації» «одним із перших епічних романів у всій українській літературі взагалі». Лауреатство «Теми для медитації» стало темою для безкінечних обговорень на Інтернет форумах. Це роман про цілу епоху – одну з найстрашніших для України. Це ще одне нагадування про ті жахливі речі, які творилися на нашій землі. Сам автор каже, що «Тема для медитації» – це книжка про радянську епоху, де ставиться питання про відповідальність, про те, що ж таке нинішня Україна, що з нею відбувається. Це роман-епос, роман-спокута, роман для тих, хто вміє відчувати, аналізувати і хоче чути правду». У книзі є декілька часових просторів та сюжетних ліній, вони тісно переплітаються між собою, впливають одна на одну, показують таким чином цілий шматок історії. Через життя головного героя Юра та його родини і оточення розповідається про значний історичний відрізок, починаючи з часів Голодомору і закінчуючи отриманням Україною незалежності. Але автор переконаний, що допоки винні не будуть покарані, доти душі загиблих не матимуть спокою на тому світі. Хтось же має відплатити та спокутувати за вчинені гріхи.

Отже, художнє осмислення теми другого голодомору в романі Л.Кононовича «Тема для медитації» позначене високим ступенем авторського новаторства, що виявляється, в першу чергу, в застосуванні психопатологічного підходу до змалювання подій 1932 – 1933 років. Звернення до осмислення причин та наслідків голодомору пов'язане із художньою реалізацією проблеми злочину та кари, які, на думку письменника, мають сприйматися як дихотомія: *«Я не знаю, за що убили моїх односельчан у тридцять третьому році. Я знаю тільки одне: за це хтось повинен заплатити. Кров і муки цих людей вимагають помсти»*.

Література

1. Сокур А. Національна містика Л.Кононовича / А.Сокур // Українська мова і література. Шкільний світ.– 2009.– №17 – 19. – С.54-58.
2. Веретільник О. Леонід Кононович: творчість у національно-екзистенційному форматі / О.Веретільник // Українська мова і література. –2006. – №41 – 43. – С.64-70.
3. Кокотюха А. Національно свідомий кастет (Проза Л.Кононовича) / А.Кокотюха // Березіль. – 2003. – №1 – 2. – С.182-184.
4. Гудзь Ю. Прокиньтесь, мешканці штанів (Романи Л.Кононовича в контексті української реконквісти) / Ю.Гудзь // Кур'єр Кривбасу. – 2001. –№136. – С.176-178.
5. Стах В. Леонід Кононович: У школі я носив по селу на палиці голову з бюсту Леніна. З того часу у мене й почалися проблеми з

владою / [Електронний ресурс] / В.Стах. – Режим доступу: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/611/164/22116/>. – Назва з екрана.

6. Веретільник О. Леонід Кононович: «Сучасна українська література перебуває сьогодні в дивному стані» / [Електронний ресурс] / О.Веретільник. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2009/05/05/leonid-kononovych-suchasna-ukrajinska-literatura-perebuvaje-sohodni-v-dyvnomu-stani.html>. – Назва з екрана.
7. Веретільник О. Роман Л. Кононовича «Тема для медитації» як художня реконструкція української історії ХХ століття // [Електронний ресурс] / О.Веретільник. – Режим доступу: <http://www.ukrlit.vn.ua/article1/1459.html>. – Назва з екрана.

Зразки тестових завдань

(за романом Леоніда Кононовича «Тема для медитації»)

1. З якою метою Юр повертається додому?
 - а) щоб одружитися;
 - б) щоб відпочити від міської метушні;
 - в) щоб помститися;
 - г) щоб покаятися перед рідними.
2. Бабуся Юра вміла:
 - а) ворожити;
 - б) говорити з душами померлих;
 - в) пекти пиріжки;
 - г) сваритися з сусідами.
3. Як загинув дід Юра:
 - а) помер після війни від ран;
 - б) убили повстанці, закидавши гранатами;
 - в) помер від голоду;
 - г) розстріляли енкаведисти, закидавши гранатами.
4. За що у восьмому класі Юр отримав догану:
 - а) за те, що не готувався до занять;
 - б) за те, що вірив у Бога;
 - в) за те, що поглумився над Ленінім;
 - г) за те, що сперечався з учителем.
5. До якого літгуртка приймають Юра в юності?
 - а) «Вітрило»;
 - б) «Молодість»;
 - в) «Джерело»;
 - г) «Червоний шлях».

Семінарське заняття № 10
Тема: Творчість Мирослава Дочинця. Роман «Вічник»

Запитання для обговорення

1. Життєвий і творчий шлях Мирослава Дочинця:

- біографія;
- роман «Криничар»;
- роман «Горянин».

2. Системно-цілісний аналіз роману «Вічник»

- історія написання і видання твору;
- аналіз змістових компонентів твору;
- аналіз змістової форми (світ людей, світ природи, світ речей, особливості хронотопу);
- аналіз композиційної форми;
- аналіз сюжетної форми;
- аналіз власне мовної форми;
- аналіз жанрової форми;
- зразком якого літературного напрямку, течії є твір (обґрунтувати);
- підсумок: особливості рецепції твору (оцінки критиків і літературознавців), загальний висновок про мистецьку вартість твору, які функції він виконує, місце твору в доробку митця та історико-літературному процесі.

Завдання для самостійної роботи

1. Вивчити літературознавчі терміни: філософський роман, інтертекстуальність, «житійний» роман, екзистенціалізм.

2. Підготувати відеопрезентацію на тему «Житійна» проза Мирослава Дочинця».

3. Написати рецензію на один із творів М.Дочинця.

Методичний коментар

Мирослав Дочинець народився 3 вересня 1959 р. у місті Хуст Закарпатської області. Його батько закінчив із відзнакою філософський факультет Київського університету, але мусив учителювати в школі-інтернаті й ПТУ, оскільки відбув шість років ГУЛАГу за націоналізм; мати викладала географію. Друкуватися почав із 6-го класу в дитячих виданнях. Був переможцем конкурсів юних літераторів. 1977 р. вступив на факультет журналістики Львівського університету. Під час навчання був членом редколегії університетської багатотиражної газети «За радянську науку», згодом – редактором газети «Джерела». Професійну журналістську роботу розпочав 1982 р. у газеті «Молодь Закарпаття». 1990 р. заснував у Мукачеві газету «Новини Мукачєва». У цей час також працював власним кореспондентом газет «Карпатський край», «Срібна

земля», «Фест». Друкувався у газетах «Комсомольская правда», «Езвестия», «Україна», «Людина і світ», «Ранок», «Радянська жінка», «Літературна Україна», «Молодь України». 1998 р. заснував у Мукачеві видавництво «Карпатська вежа», в якому як головний редактор і директор підготував і видав упродовж п'яти років понад 100 книжок. Член Асоціації українських письменників (з 2003 року). Твори М. Дочинця: «Гірчичне зерно» (1989), «Оскал собаки» (1991), «Мукачево і мукачівці» (1994), «Мункачі з Мукачева» (1995), «Роса на фігових листках» (1995), «Він і вона» (1996), «Дами і Адами» (2002), «Гра в ляльки. Жіночі історії» (2003), «Куфрик з фіглями» (2003), «Карпатський словоблуд» (2004, у співавторстві), «Енциклопедія Мукачева в іменах» (2006, у співавторстві з Василем Пагирею) та інших. «Руки і душа та інші невігдані жіночі історії» (2011), «Многії літа. Благії літа. Заповіді 104-річного Андрія Ворона – як жити довго в щасті і радості» (2010, книжка увійшла до шістки найпопулярніших видань за рейтингом «Книжка року-2010») «Вічник. Сповідь на перевалі духу», «Криничар» (2012), «Горянин. Води Господніх русел» (2013) (Національної премії Т. Г. Шевченка, 2014), «В'язень замку Паланок» (2013), «Світован. Штудії під небесним шатром» (2014), «Карби і скарби» (2015).

М.Дочинець має безліч відзнак: Національна премія України імені Тараса Шевченка 2014 року – за романи «Криничар. Діяріюш найбагатшого чоловіка Мукачівської домінії» та «Горянин. Води Господніх русел», звання «Журналіст року Закарпаття» (1998), лауреат Міжнародної літературної премії «Карпатська корона» (2004), відзнака «Золотий письменник України» (2012).

Про свою творчість М.Дочинець каже таке: «Кожного разу, починаючи книгу, до кінця я навіть не знаю, чим вона закінчиться. Чесне слово! Я живу серед своїх героїв, вони ведуть мене за собою та щоразу чогось вчать. Тобто кожен роман – це конспект певного духовного піднесення». Часто порівнюваний із бразильським письменником Пауло Коельйо.

«Штудії» Андрія Ворона – унікального закарпатця, який лікував тіло і душу, увіковічнив у своїх текстах письменник. З-під пера М.Дочинця вийшла вже третя книга про діда Ворона. Найперша з них – «Многії літа, благії літа» сягнула 350 тисяч примірників, далі – роман «Вічник» і третя книга, яка завершує оповідь про закарпатця, – «Світован. Штудії під небесним шатром». За словами автора, вона замикає погляд на цього чоловіка: «Многії літа..», «Вічник» і «Світован» – три історії одного життя.

Найповніше життє Андрія Ворона – книга «Вічник» – детально описує його шлях у стилі романтичної агіографії. Тут є і палке юнацьке

кохання, і перебування в зраї сучасного Довбуша, і бій за Карпатську Україну, навіть справжня робінзонада включно з прирученням кози серед гірського пралісу. Послух у скиті, табори НКВД та війни з кримінальниками, втеча з ГУЛАГу, знайомство з китайським знахарем, мандрівка до Греції в трюмі корабля, життя на Афоні та археологічні розкопки на Закарпатті – дідусь прожив ХХ століття за всю Україну. Квінтесенсія мудрості Андрія Ворона – «не бери дурного в голову, а важкого в руки» плюс дієтичні поради на кшталт «не пити пива та їсти багато зелені». У світогляді діда намішано народного християнства та магізму, злиття з природою, подібного до вчення Порфирія Іванова, та псевдонаукових знань із популярних газет. Система Андрія Ворона зручна – у приписах немає жорстких обмежень щодо їжі, поведінки чи стосунків. Замість гонитви за грошима та статусом Мирослав Дочинець пропагує неспішний рух за здоров'ям, дорогим і в прямому, і в переносному сенсі. Справді, прагнення до єднання з природою, суміш радянських ідеалів про гідну просту працю та християнського смирення добре вкладаються в світогляд типового інтелігента. За сумою тиражів книги про Андрія Ворона можна вважати найуспішнішою літературною містифікацією останніх років. Насиченість життя, імовірність пригод, фантастична розповідь про те, як Ворон щовесни тікав із ГУЛАГу й щоосені повертався – все це переносить читача в світ казки з мудрим старцем.

Проте Мирослав Дочинець зумів догодити всім верствами читачів, дібравши поради на будь-який смак. Хтось винесе з книги мудрість *«не ти для часу, а час для тебе, не обганяй і не помножуй час»*, а комусь стане в пригоді рецепт вегетаріанських голубців. Можливо, з подібних книг виросте «парамотиваційна» література, що вчитиме не бігати за ефемерним «зростанням», а жити спокійно, цілеспрямовано й розмірено.

Насичена архаїчними висловами, метафорами, образами, порівняннями, доповненнями, порадами і рекомендаціями, автор добре ознайомлений з різними народними методами лікування, але якщо до цього всього додати спритне літературне слово – ефект гарантований, роман став бестселером. Особливо вразила мова написання, кожна прочитана сторіночка – немов ковток живої цілющої води, яка надихає і створює в уяві нову казку, нову реальність, таке собі маленьке диво. Письменнику близька до душі тема духовності, головний герой є віруючою людиною, але несе в собі цю віру у Бога, не як у спасителя і вседержителя, а йде з ним по житті, як з ангелом у руках, підігріваючи це світло своїм внутрішнім.

На перший план у романі «Світован» виходять слова самого Андрія Ворона, передані молодим журналістом і зафіксовані в його

синьому зошиті. На рівні з головними героями-людьми важливу роль тут виконує природа. Це водночас і тло, і персонаж. Деревя, трави, комахи, тварини, пташки допомагають пізнати світ і сприяють людям у лікуванні й очищенні душі. Розуміння цього світу, самого себе у світі пропонує у «Світовані» Мирослав Дочинець. Від цього героя можна довідатися про те, яке місце на Землі для людини є найкращим, яка річ матиме вагу після смерті, а також відшукати духовну опору для життя в мінливому світі. Андрій Ворон має відповіді на вічні питання буття. Навіть теми хвороби і смерті, які по-суті досить важко трактувати, подані тут у «воронівському» світлі й стилі Мирослава Дочинця: смерть як продовження, її теж потрібно заслужити, хвороба як спосіб зрозуміти себе, як проміжна допомога перед тим, щоб не дійти кари. *«Не бійся хворот. Вони посилаються, коли людина готова. Тим, хто не зазнав хворот тіла, важче дійти здоровля духу»*, – розповідає своїм пацієнтам Світован. Жінку також треба заслужити, дочекатися її, тобто не розмінюватися на всілякі проби, замітники. В одній жінці є все те, що в тисячі жінок, якщо розкриєш її. «Світован» перегукується з «Вічником». З одного боку, це й не дивно, бо ж ідеться про життя однієї людини. Алюзії з попереднього роману проникають у твір вустами оповідача. Тож у читача з'являється спонукка вчергове взяти до рук «Вічника». З іншого боку, така паралель спонукає порівнювати романи, бо «Світован» все ж таки сконцентрований більше на сентенціях, ніж на сюжеті. Натомість у «Вічнику» вистачає й одного, й іншого. «Світован» – це роман-намисто, – пояснює Мирослав Дочинець. – Книжка динамічна, насичена стихією карпатського світу, фольклорними, етнічними речами, автентикою, а також багатьма світоглядними, новими речами».

Як справжній журналіст наприкінці оповіді автор подає інтерв'ю зі Світованом. Хоча насправді це лише підсумкова частина у вигляді запитань-відповідей. Адже вся книга є великою розмовою, відповіддю на вічні питання людського буття.

«Криничар. Діаріюш найбагатшої людини Мукачівської домінії» – це чергова сповідь унікальної людини, історія душі у вигляді щоденникових нотаток головного героя – аскета-багача, який прийшов до власної філософії самообмеження. «Криничар» увійшов до серії «Яблуко слова» і виданий у мукачівському видавництві «Карпатська вежа».

Література

1. Гаврош О. Синьор Робінзон / [Електронний ресурс] / О.Гаврош. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2012/02/06/synjor-robinzon>. – Назва з екрана.

2. Дочинець Мирослав. «Писати – це дивитися на світ по-іншому» / [Електронний ресурс] / М.Дочинець. – Режим доступу: <http://poglyad.com/blog-109/post-1392>. – Назва з екрана.
3. Коцарев О. Як подружитися з грошима, собаками й водою / [Електронний ресурс] / О.Коцарев. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2012/06/28/jak-podruzhytysja-z-hroshyma-sobakamy-j-vodoju>. – Назва з екрана.
4. Куява Ж. На прийомі у цілителя (М.Дочинець «Вічник») / [Електронний ресурс] / Ж.Куява. – Режим доступу: <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2013/04/01/192413.html>. – Назва з екрана.
5. Скорина Л. «На своєму березі...»: необов'язкові міркування про книгу Мирослава Дочинця «Горянин» / [Електронний ресурс] / Л.Скорина. – Режим доступу: <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2013/04/04/083207.html>. – Назва з екрана.
6. Скорина Л. Мистецтво складати пазли: статті, рецензії, есе / Л.Скорина. – Черкаси: Вид. Чабаненко Ю., 2012.– 194 с.
7. Скорина Л. Не бійся. Не жалкуй. Не зупиняйся (Нотатки про роман М.Дочинця «Вічник») / Л.Скорина // Березиль. – 2012. – №5-6. – С.173-187.
8. Фасоля Т. Вороняча мудрість від Мирослава Дочинця/ [Електронний ресурс] / Т.Фасоля. – <http://litakcent.com/2013/02/20/voronjacha-mudrist-vid-myroslava-dochyncja/>. – Назва з екрана.

Зразки тестових завдань

(за романом Мирослава Дочинця «Вічник»)

1. Вічник народився від...
 - а) теслі і наймички;
 - б) пана і наймички;
 - в) пана і сільської вдови;
 - г) лісника і наймички.
2. Як Вічник потрапляє до Чорного лісу?
 - а) падає в провалля;
 - б) кидають у провалля вояки-румунки;
 - в) тікає від божевільного і падає у провалля;
 - г) бачить потаємну стежку і йде нею до лісу.
3. Хто допоміг в юності Вічнику вступити до гімназії?
 - а) дід лісник;
 - б) пан Тадеуш;
 - в) пан Драг;
 - г) він не вступав до гімназії.

4. Якому ремеслу насамперед навчився Вічник у Чорному лісі?
- а) добувати вогонь;
 - б) готувати їжу;
 - в) ловити рибу;
 - г) шити одяг.
5. Перший хліб Вічника був із...
- а) дикого жита;
 - б) молоді трави;
 - в) молодих липи та клена;
 - г) лісових квітів.

Семінарське заняття № 11

Тема: Творчість Василя Шкляра. Роман «Чорний Ворон»

Запитання для обговорення

1. Життєвий і творчий шлях Василя Шкляра:
- біографія,
 - роман «Ключ»,
 - роман «Елементал»,
 - роман «Кров кажана»,
 - роман «Маруся».
2. Системно-цілісний аналіз роману «Чорний Ворон»
- історія написання і видання твору;
 - аналіз змістових компонентів твору;
 - аналіз змістової форми (світ людей, світ природи, світ речей, особливості хронотопу);
 - аналіз композиційної форми;
 - аналіз сюжетної форми;
 - аналіз власне мовної форми;
 - аналіз жанрової форми;
 - зразком якого літературного напрямку, течії є твір (обґрунтувати);
 - підсумок: особливості рецепції твору (оцінки критиків і літературознавців), загальний висновок про мистецьку вартість твору, які функції він виконує, місце твору в доробку митця та історико-літературному процесі.

Завдання для самостійної роботи

1. Повторити літературознавчі терміни: історична проза, історико-пригодницький роман, бестселер.
2. Підготувати відеопрезентацію на тему «Творчість Василя Шкляра».
3. Написати рецензію на один із найновіших творів письменника.

Методичний коментар

Шкляр Василь Миколайович – український письменник, автор багатьох талановитих художніх творів, політичний діяч. Народився 10 червня 1951 в селі Ганжалівка Лисянського району Черкаської області. Пізніше сім'я переїхала в місто Звенигородка, де Василь Шкляр закінчив десятирічку зі срібною медаллю. У 1968 році вступив на філологічний факультет Київського університету, звідки був виключений за те, що під час трудового семестру в колгоспі грав бомбою (випадок описаний у повісті «Стороною дощик іде»). У 1972 році закінчив Єреванський університет.

Працював у пресі, писав прозу, видав більше десятка книг. Твори: «Перший сніг» (1977), «Живиця» (1982), «Ліс» (1986), «Ностальгія» (1989, 2015), «Тінь сови» (1990), «Ключ» (1999), «Елементал» (2001), «Кров кажана» (2003), «Декамерон» (українська версія твору Дж. Боккаччо, 2006), «Репетиція сатани» (2006), «Чорний Ворон» (2009), «Маруся» (2014), «Чорне сонце» (2015).

З 1988 по 1998 р займався політичною журналістикою, бував у «гарячих точках». Цей досвід (зокрема, подробиці операції з порятунку сім'ї генерала Дудаєва після його загибелі) потім відтворена ним у романі «Елементал».

У 1991 році стає членом Проводу Української республіканської партії УРП і прес-секретарем УРП по 1998 рік. У березні 1998 був кандидатом в народні депутати України від виборчого блоку Національний фронт. Член Спілки письменників України з 1978 року, Асоціації українських письменників з 1999 року.

Вільно володіє вірменською мовою. Перекладав з вірменської та новогрецької. Популярним став його переклад «Тараса Бульби» Гоголя, зроблений з першого видання повісті, що вийшла в 1835 році в збірнику «Миргород». У цьому першому виданні «Тараса Бульби» була відсутня, додана пізніше Гоголем під тиском російських критиків і цензорів, хвала російському цареві. За цей переклад Шкляр піддався критиці тодішнього російського посла в Україні Віктора Черномирдіна.

Василь Шкляр – лауреат премії «Золоте перо» (1995), в 1999-му – «Золотий Бабай», за кращий гостросюжетний роман (роман «Ключ»). Удостоєний першої премії «Коронації слова – 2001» в номінації «Роман» за роман «Елементал».

У 2003-му отримав міжнародну премію «Спіраль століть» в жанрі фантастики, в номінації «за кращу україномовну фантастику» (роман «Ключ»).

Його проза «Ключ», «Елементал», «Кров кажана», «Чорний Ворон» інколи номінується детективною, хоча його романи поєднують

у собі і містику, і еротику, і психологічно-авантюрні ходи.

Романом «Елементал» став популярний бестселер – (2001) (переможець конкурсу «Коронація слова», 2001). За жанром – це поєднання бойовика, детективу, документальної стилізації, еротики, пригодницького та шпигунського роману. Це також, як відзначає Я. Голобородько, український поп-роман, який відкривається класично тривіальною розв'язкою, де формулюється операція спецзавдання. Йдеться про пригоди молодого воїна-українця з м. Миронівки, який є найманцем Французького іноземного легіону. Він потрапляє до Чечні із завданням вирвати з рук російських спецслужб дочку генерала Дудаєва. Сам автор говорить, що дійсний документальний факт: «Це справді документальний твір. Ніхто з літературних критиків не помітив, що «Києвские ведомости» друкували мої матеріали про Чечню. То були доволі цікаві речі. Скажімо про те, що українці визволили з полону Аллу Дудаєву у 96-му, коли після смерті Джохара єльцинські спецслужби тримали її під Москвою. А українці її звідти викрали, завезли в Карпати». Знав автор і особисто легіонера-українця. З цього і виріс художній текст роману.

Сам герой – досить колоритна постать. Тут ідеться про людину із психологією переможця, такого собі українського супермена. Змальовано українського хлопця, викинутого рідним суспільством *«німих смердів, які не отримують зарплатні і мовчки, як худоба, ходять на роботу»*, які *«з останніх сил раділи, що немає війни, і відкривали роти тільки для того, щоб проклинати тих, хто здобував їм цю нікчемну суку-волю»*. І ось цей хлопець складними шляхами потрапляє на службу у Французький іноземний легіон. А далі з ним відбуваються карколомні і захоплюючі пригоди.

Попри гостро детективний сюжет з обов'язковою стріляниною, еротичними сценами, містифікаціями і з іронічно-оптимістичним закінченням (герой з героїнею десь на півдні Франції після благополучного завершення всіх пригод, замість поїхати на острови, усе-таки вирушають у Миронівку, де безробітний батько нашого героя замітає підвір'я) роман має злободенну історичну канву. Це війна в Чечні. В основному по цій лінії природно й переконливо проходить позиціонування героя і країни, представником якої він є. Взагалі стиль і мова твору динамічна й насичена. Роман має авантюрний сюжет із вдало продуманою інтригою і цікавими пригодами головного героя. Додається до цього легкість оповіді, невимушена ефективність фрази. Структура роману містить і ретросюжет (подорож до Чечні), і презентацію проблем «світового тероризму», відносин «Росія – Чечня», «Україна – Росія», питання невмирущої корупції, й мотиву злочину і

кари, влади грошей, діяльності спецслужб і розвідок.

«Елементал» – всежанровий твір, в якому неважко знайти риси бойовика, детективу, документальної стилізації, психологізму, еротики. Він розрахований на абсолютно сучасний тип читача-поглинача, який потребує спец ефектів та надефектів.

У 2000 – 2004 рр. Василь Шкляр обіймає посаду головного редактора видавництва «Дніпро». 2011 р. – член журі літературного конкурсу «Юне слово», основоположник Міжнародної благодійної організації «Фонд Василя Шкляра «Холодноярська Республіка».

Особливу увагу читачів і критиків привернув роман В. Шкляра **«Чорний Ворон»** (вид-о «Ярославів Вал» (Київ, 2009)), або **«Залишенець»** (вид-во «Клуб сімейного дозвілля» (Харків, 2009)). У липні 2011 р. вийшла аудіоверсія **«Залишенця»** у видавництві Мистецької агенції «Наш Формат». Озвучив книгу Петро Бойко, заслужений артист України, протоієрей Української православної церкви КП. Роман відтворює одну з найдраматичніших і найбільш замовчуваних сторінок української історії – боротьбу українських повстанців проти окупаційної влади у 1920-х роках. У його основу покладено історичні документи, зокрема із розсекречених архівів КДБ. Робота над романом тривала майже 13 років.

Вихід **«Чорного ворона»** супроводжувався появою низки рецензій (напр., газети «Дзеркало тижня», № 45 від 21 листопада 2009, с.14; «Літературна Україна», № 39 від 26 листопада 2009, стор. 6, та № 41 від 10 грудня 2009, стор. 7, «Українська літературна газета», № 4 від 19 лютого, р. 5), а також з трибуни Верховної Ради промову про цей роман виголосив народний депутат Володимир Яворівський (фрагмент опублікований в Літературній Україні, № 38 від 19 листопада 2009, с. 1).

4 березня 2011 р. В. Шкляр звернувся до Президента України Віктора Януковича із заявою, у якій просив «врахувати в Указі з нагоди нагородження лауреатів Шевченківської премії моє прохання про перенесення нагородження мене Шевченківською премією на той час, коли при владі в Україні не буде українофоба Дмитра Табачника». 17 квітня 2011 р. у Холодному Яру Василю Шкляру була вручена Народна Шевченківська премія: кошти на неї були зібрані меценатами та звичайними громадянами України. 24 жовтня 2011 р. польський кінорежисер Єжи Гофман сказав, що відмовився екранізувати роман Василя Шкляра **«Чорний ворон»**, тому що ця книга антиросійська і ксенофобська. З ініціативи Юрія Андруховича (а наразі і державної підтримки) в Україні та діаспорі готуються до екранізації роману **«Залишенець. Чорний ворон»**.

Автора цього роману називають батьком українського бестселера. Він є переможцем літературної премії імені Тараса Шевченка 2010 року з романом «Залишенець. Чорний ворон». Первинна назва твору «Залишенець», тобто, той, хто до кінця залишився вірним девізу, написаному на чорному бойовому прапорі повстанців Холодного Яру «Воля України або смерть!». Саме під цією назвою роман здобув першу премію Ліги українських меценатів за кращий історичний роман. Потім з'явилась назва «Чорний ворон» за ім'ям головного героя.

В. Шкляр присвятив свій твір зображенню долі Чорного Ворона – отамана партизан, які воювали проти радянської ради на території України в 30-х роках ХХ століття. Сюжет роману полягає в тому, що українські повстанці Холодного Яру борються проти більшовицької влади. На головний стрижень нанизано певну кількість епізодів, в основному пов'язаних із героїчними діями лісовиків.

За містичність і загадковість твору відповідають чорний ворон (птаха), що спостерігає за подіями і все розуміє, сліпа ворожка, загадкова дівчина, яка приходить на ніч до Чорного Ворона (людини), юродивий Варфоломій, що не гине, як не стараються «безбожні москалі».

Як відомо, авторське бачення дійсності втілюється в контексті тексту та пропагується читачам за допомогою категорії оцінки. Оцінне значення є істотним компонентом смислу тексту.

У романі В. Шкляра «Чорний Ворон» розповідається про події 20-30-х рр. ХХ ст. Сюжетні лінії розгортаються самостійно і переплітаються в залежності від подій. У романі можна виокремити кілька сюжетних ліній: боротьба холодноярівців, лінія життя та особистої боротьби отамана Чорного Ворона, лінія любові Черноусова та Тіни, сюжетна лінія трагічної долі Ганнусі і матері Веремія.

Прологом роману служать слова з пісні, які об'єднуються з сюжетом роману і висловлюють мотив самотності, на яке приречений головний герой роману. Вибравши свій шлях боротьби за права всього народу, головний персонаж не може поєднати цивільні обов'язки з особовим щастям. Єдність з народною творчістю, фольклором зустрічається і в самому тексті роману – уривки з пісень, які супроводжують повстанців по життю і допомагають у їх важкому життєвому виборі. Як правило, це уривки з пісень про козаків, їх життя і діяльності.

Колізія сюжету представлена зіткненням радикально налаштованих патріотів холодноярівців з представниками влади. Зовнішній конфлікт можна розглядати двояко: «Чорний Ворон – влада», «Чорний Ворон – український народ», який підпорядковується

ситуації, що склалася, воліючи покірність, замість боротьби. В цілому конфлікт має соціально-політичний характер.

Проблематика та ідеологія формуються в контексті подій історичного періоду 20-30 рр. ХХ ст. Макропроблеми – життєвий морально-етичний вибір, від якого залежить життя багатьох людей. Мікропроблематика – національна, соціальна, політична.

В. Шкляр поглиблює художній аналіз історичних подій, розширює бачення історичних особистостей. Історичні факти, опис історичних персонажів представлені фрагментами історичних документів.

Тим самим автор підкреслює реалістичність подій, акцентуючи увагу на правдивості зображення. Художня правда удосконалює художнє полотно, суб'єктивні авторські оцінки надають правдоподібність образам, створюють типові образи, доповнюють характеристиками історичної епохи.

У романі історична правда переважає, основна мета автора – зобразити боротьбу повстанців. За допомогою художньої правди автор створює містичну фігуру отамана Чорного Ворона, який перемагає смерть. Образ отамана збірний, оскільки існувало кілька повстанців, які називали себе подібним ім'ям. До реальних фігур відносяться Петро Трофименко, Юхим Терещенко, отамани Гупало, Голик-Залізник, сім'я Чучупак.

Таким чином, макропоетика роману характеризується широкомасштабною тематикою і проблематикою, переважанням історичної правди, художнього домислу над художньою правдою і вигадкою. В оповіданні відчувається авторський суб'єктивізм, міфологізація реальності ХХ ст. Крім цього, в поетиці історичного роману простежується тенденція звернення до маловідомих імен і подій, тим самим компенсуються прогалини в історії України, воскрешаються імена її героїв. Національно-локальний хронотоп характеризується щільністю подій у часі і просторі.

«**Чорне сонце**» (2015) – роман про сучасну війну, про бійців полку «Азов» та повісті й новели різних років («Танець під чортову дудку», «Крук – птаха нетутешня», «Останній шанс Захара Скоробагатька!», «Високі гори в Ялті», «Цілком таємні історії»).

Література

1. Базилевський В. Від історії – до філософії історії / В.Базилевський // Літературна Україна. – 2009 – 10 груд. – С.7.
2. Белорусець Є. Про героїв та людей. Примітки до роману Василя Шкляра «Залишенець.Чорний Ворон» [Електронна версія] / Є. Белорусець. – Режим доступу: <http://www.prostory.net.ua>. – Назва з

- екрана.
3. Герасименко П. «Чорний Ворон» як ліки від синдрому набутого малоросійства [Електронний ресурс] / П. Герасименко. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/columns/2011/08/4/6429054/>. – Назва з екрана.
 4. Давиденко В. Вогонь Холодного Яру / В.Давиденко // Урядовий кур'єр.–2009. – 10 груд. – С.10.
 5. Загребельний М. «Чорний Ворон» – пропаганда фашизму [Електронна версія] / М. Загребельний // Укр. літ. газета. – 2011. – 27 берез.
 6. Коваль Р. «Золоті букви» Василя Шкляра / Р.Коваль // Літературна Україна. – 2009. – 10 груд. – С.7.
 7. Кононович Леонід. Легенда про Шкляра і Чорного Ворона / [Електронний ресурс] / Леонід Кононович. – <http://culture.unian.net/ukr/detail/188362>. – Назва з екрана.
 8. Константинова К. Василь Шкляр.Чорний Ворон на білих сторінках [Електронна версія] / К. Константинова. – Режим доступу: <http://artvertep.com/print?cont=9876>. – Назва з екрана.
 9. Купріян О. Пошрамований національний епос/ [Електронний ресурс]/ О.Купріян. – <http://litakcent.com/2009/11/30/poshramovanyj-nacionalnyj-epos.html>. – Назва з екрана.
 10. Літерат М. У цього роману – колосальне майбутнє: Роман Василя Шкляра «Чорний Ворон» / М.Літерат // Літературна Україна. – 2009. – 26 лист. –С.6.
 11. Пастух Б. Під волоським горіхом (Роман Василя Шкляра «Чорний Ворон») / Б.Пастух // Літературна Україна. – 2009. – 10 груд. – С.7.
 12. Ткач М. Полум'яна душа Холодного Яру: Роздуми над романом Василя Шкляра «Чорний Ворон» / М.Ткач // Літературна Україна. – 2010. – 14 січня. – С.1 – 3.
 13. Харчук Роксана. Героїчна анархія як стиль / [Електронний ресурс] /Роксана Харчук. – <http://artvertep.com/print?cont=10444>. – Назва з екрана.
 14. Шкляр Василь: «За логікою роману, Чорний Ворон мав загинути. Адже він обрав смерть, бо не здобув волі» / [Електронний ресурс] / Василь Шкляр. – <http://vsiknygy.net.ua/interview/4882/>. – Назва з екрана.
 15. Шкляр Василь: «Мій Чорний Ворон – це білий янгол волі» / [Електронний ресурс] / Василь Шкляр. – <http://www.vox.com.ua/data/publ/2010/02/08/vasyl-shklyar-mii-chorniy-voron-tse-bilyi>. – Назва з екрана.

**Зразки тестових завдань
(за романом Василя Шкляра «Чорний Ворон»)**

1. Події у творі охоплюють...
 - а) 20-ті роки ХІХ ст.;
 - б) 20-ті роки ХХ ст.;
 - в) 10-20 ті роки ХХ ст.;
 - г) 20-30-ті роки ХХ ст.
2. Події відбуваються у...
 - а) Черкасах;
 - б) Києві;
 - в) Чигирині;
 - г) Холодному Яру.
3. Чорний Ворон родом з...
 - а) Мокрої Калигірки;
 - б) Холодного Яру;
 - в) Лебедина;
 - г) Чигирина.
4. Дося Апілат – це...
 - а) молода чекістка;
 - б) цілителька-ворожка;
 - в) козачка;
 - г) сільська дівчина.
5. В Умані капітан Черноусов оформляє документи...
 - а) на посаду ротного в Черкасах;
 - б) на посаду штаб-капітана в Чигирині;
 - в) на посаду козацького отамана;
 - г) на посаду секретаря.

**Семінарське заняття № 12
Творчість Володимира Лиса. Роман «Століття Якова»**

Запитання для обговорення

1. Біографічні відомості про письменника.
2. Загальний огляд прозового доробку письменника (Романа), «Маска», «І прибуде суддя», «Острів Сильвестра», «Графиня», «Жінка для стіни», «Іван та Чорна Пантера», «Соло для Соломії», «Гіркий присмак ніжності»).
3. Художня своєрідність роману «Століття Якова».
 - історія написання і видання твору;
 - аналіз змістових компонентів твору;

- аналіз змістової форми (світ людей, світ природи, світ речей, особливості хронотопу);
- аналіз композиційної форми;
- аналіз сюжетної форми;
- аналіз власне мовної форми;
- аналіз жанрової форми;
- зразком якого літературного напрямку, течії є твір (обґрунтувати);
- підсумок: особливості рецепції твору (оцінки критиків і літературознавців), загальний висновок про мистецьку вартість твору, які функції він виконує, місце твору в доробку митця та історико-літературному процесі.

Завдання для самостійної роботи

1. Знати літературознавчі терміни: психологічна проза, соціальний роман, родинна сага.
2. Підготувати відеопрезентацію на тему «Літературний портрет Володимира Лиса»
3. Написати відгук на одну з нових книг письменника.

Методичний коментар

Володимир Лис – журналіст, прозаїк і драматург, добре знаний в Україні, а його твори перебувають у полі зору читачів та критиків. Відомий також як народний синоптик. Його довгострокові прогнози на цілий рік неодноразово збувалися. Народився Володимир Лис 26 жовтня 1950 року на хуторі поблизу села Згорани Любомльського району на Волині, де і провів дитинство з дідом Федором. Бабця Палажка знала безліч історій, легенд, повір'їв, які письменник, на жаль, не записав. Батьки змушені були «добровільно-примусово» переїхати на Дніпропетровщину, де сім'я проживала три роки (1951-1954 рр.).

1977 року закінчив факультет журналістики Львівського державного університету імені Івана Франка. Служив у війську, працював журналістом у районних газетах Волині, Хмельниччини, Херсонщини, Рівненщини. Завідував літературною частиною Рівненського музично-драматичного театру. Нині – редактор відділу державного будівництва незалежної громадсько-політичної газети «Волинь». Довгий час був поза письменницькими організаціями. Зараз – член Національної спілки письменників та Асоціації українських письменників.

Володимир Лис – не новачок на теренах української літератури. Писав вірші, новели, потім захопився драматургією, а далі остаточно визначився, що його покликання – це проза. У літературі дебютував як драматург, п'ять його п'єс було поставлено в різних театрах України, на українському радіо. Як прозаїк заявив про себе 1985 року, після першої вагомої перемоги – першої премії республіканського конкурсу творів

про молодь за повість «Там, за порогом» (1989). Він – автор романів «Айстри на зрубі» (1991), «Романа» (2001), «Маска» (2002), «Продавець долі» (2002), «І прибуде суддя» (2004), «Камінь посеред саду» (2005–2007), «Острів Сильвестра» (2009), «Століття Якова» (2010), «Графиня» (2010), «Жінка для стіни» (2010), «Іван та Чорна Пантера» (2012), «Щоденники Ієрихар» (2012), «Соло для Соломії» (2013), «Гіркий присмак ніжності» (2015); повісті «Там за порогом»; п'єси «Господар нашого двору». Побачили світ книги «Володимир Лис про Сократа, Данила Галицького, Фернандо Магеллана, Ісаака Ньютона, Шарлотту, Емілі, Енн Бронте» та повість-есе «Таємна кухня погоди» (книга народного синоптика).

Тричі ставав лауреатом конкурсу «Коронація слова» (за 2000, 2001, 2003 роки) – були відзначені романи «Романа», «Маска», «Жінка для стіни», «Графиня». 2007 року став переможцем першого Всеукраїнського конкурсу радіоп'єс «Відродимо забутий жанр» – визнання здобула п'єса «Полювання на брата». Дипломом четвертого конкурсу радіоп'єс відзначено п'єсу «Коровайниця». 2008 року здобув Гран-прі (перше місце) конкурсу «Коронація слова» за роман «Острів Сильвестра». 2010 року став володарем «Гранд-Коронації» тільки для переможців десяти попередніх конкурсів з романом «Століття Якова».

Володимир Лис – Людина року Волинського краю у номінації «Професіонал року» (2004 р.), лауреат літературно-мистецької премії імені Агатангела Кримського (2007 р.), кавалер ордена «За заслуги» III ступеня (2009 р.). В 2010 році його визнано «Митцем року» та «Людиною року Волинського краю». У 2012 році увійшов у ТОП-100 впливових людей Волині під номером 46.

Видав півтора десятка книжок у Києві, Харкові, Тернополі, Луцьку. Від драматургії залишилася любов до діалогу і драматичних ситуацій у романах.

Поєднує літературу та журналістику. Журналістські поїздки, зустрічі з цікавими, непересічними людьми дають багато для більшого знання життя та тих людей, що стали прообразами героїв творів письменника. А найчастіше – дають поштовх, матеріал для роздумів. Великими прозаїками вважає Р. Андріяшина, В. Шевчука, В. Підмогильного, Ю. Яновського, В. Стефаніка та А. Тесленка. Захоплюється та перечитує твори В. Короткевича, А. Беля, М. Кундери, Кобо Абе, Е. Дікінсона, П. Зюскінда, Д. Буцуаті, П. Кіньяра та Е.-Е. Шмітта. Володимир Лис намагається не пропускати новинок сучасної української літератури.

Українська мова, на думку Володимира Лиса, має величезні можливості для зображення дійсності, теперішнього і минулого, образів і характерів персонажів, зокрема західно-поліський діалект, яким

промовляють до читачів герої «Століття Якова» та «Соло для Соломії», частково романів «Іван і Чорна Пантера» і «Щоденники Ієрихар». «Для захисту української мови письменник має писати гарні твори образною, соковитою, багатою мовою. І ті, хто читатиме такі твори, самі стануть багатшими. А отже, захищатимуть рідну мову», – говорить письменник.

Розповідати про найближчі плани не любить. Має намір укласти живий словник чи словник-повість зі слів, які вживаються у Західному Поліссі, де розповідь до кожного слова історію, пов'язану з ним. Назви творів приходять відразу, або в процесі роботи, або коли вже завершений роман. Шкодує, що деякі авторські назви були змінені видавцями: «Людина в п'яти масках» на «Маска», «Продавець мильних бульбашок» на «Продавець долі», «Суддя» на «І прибуде суддя», «Камінь» на «Камінь посеред саду». Назву «Соло для Соломії» підказала дружина.

Твори Володимира Лиса пульсують океаном емоцій, поезією почуттів. Це своєрідна психотерапія, яка допомагає на деякий час відгородитися від однієї реальності і перенестися в іншу – літературну, мистецьку, культурну.

Книга «**Романа**» про фатальних жінок «демонічного впливу і містичних чарів, яких неможливо позбутися». Заради цих загадкових істот накладають на себе руки, відрікаються від спокою й облаштованого побуту, йдуть у в'язницю й на ешафот. Саме про одну з них, Роману-Оману-Ману, й розповідає письменник. На сторінках його роману – кохання й ненависть, втечі від себе і від суспільства, калейдоскоп облич і почуттів, глухі кути і дилеми вибору, зрада і смерть.

Дія авантюрного історичного роману «**Маска**» відбувається на початку ХІХ століття у багатьох країнах Європи. Йдеться про загадкову «людину в п'яти масках». Головний герой – грабіжник – виринає нізвідки й зникає в нікуди. Він з'являється на зібраннях аристократів Польщі, України, Німеччини, Трансільванії, наводить жах на присутніх та здійснює добре сплановані зухвалі пограбування.

Володимир Лис створив образ Прокопа (головного героя) схожим на образ всім відомого кіношного героя Зорро. Прокіп – розумний, сміливий, але, водночас невинно самовпевнений. З огляду на показну жорстокість, його серце завжди відкрите для щирих почуттів. Серед героїв твору – слідчий Слепньов, який постійно привертає увагу читача, оскільки намагається «продиратися» через хащі брехні до правди, ризикуючи життям та кар'єрою. Це захоплюючий історичний детектив з цікавим сюжетом і зовсім не очікуваною розв'язкою. Особлива мова твору, детально прописані образи та сюжети, оригінальний сюжет створюють особливу ауру твору. Роман «Маска» – це та книга, якою автор лише підтверджує своє звання найтитулованішого з українських письменників.

У книжці «І прибуде суддя» йдеться про суддю, однак не в юридичному значенні цього слова (судові засідання, робота), а того, що є поза цим. А поза цим – життя, яке теж може стати суддею. Роман написаний у жанрі психологічного детективу. Головний герой – випускник юридичного факультету Георгій Лащук приїжджає за власним бажанням працювати у маленьке містечко на Волині Стара Вишня. Він має амбіції стати суддею. Однак ще у потязі стикається із загадковими подіями, що і далі супроводжують його у новому місті. Спочатку падає з потягу провідниця Людмила, через деякий час, вже по приїзду у Стару Вишню, загадковою смертю вмирає коханка Георгія Ніла, минає час і накладає на себе руки старовишнівський суддя, потім від раку вмирає головний інженер заводу. Георгій веде щоденник й описує події, які відбуваються з ним у Старій Вишні. Власне ці записи і є текстом роману.

«Камінь посеред саду» за словами автора так званий «внутрішній детектив», що і визначає незвичність твору. Глибоке проникнення в душевний стан людини, яка намагається змінити свою долю, вийти із зачарованого кола, яке хтось збудував, пошуки героєм сутності свого «я», яке вперто розщеплюється на болючі скалки, його доторки до чужих доль, «хірургічний розтин» характерів героїв неминуче приводять до запитань, які поставить собі читач.

«Він приплив на острів і застрелився...» – такими словами, наче рядками з міліцейського протоколу, починається роман Володимира Лиса «Острів Сильвестра». Далі начебто все йде за сценарієм детективного жанру: автор раз за разом описує цю картину, доповнюючи її новими деталями, враженнями, відчуттями, сюжетними ходами і психологічними нюансами. Початок сюжету, який однозначно читався як фінал долі головного героя, з часом починає сприйматися як частина його творчих фантазій. Так само плодом фантазії стають дві доньки-близнючки Сильвестра Васильчука, яких, схоже, ніколи не існувало; ретельно підготовлене вбивство Лідиної сестри-близнючки, та навіть вірне кохання двох зайців Понг і Пінга, волею долі закинутих на той самий самотній острів посеред лісового озера, які можуть розмовляти і врятувати людину від смерті. Автор наче пропонує читачеві самому вибрати варіант, який тому більше до вподоби. Хоча, якщо відкинути всю цю містифікацію, сюжет вимальовується якщо не детективний, то, принаймні, драматичний чи й мелодраматичний: молодий чоловік, успішний філолог, кандидат наук, що має своє місце на кафедрі, молоду дружину і працює над докторською дисертацією, кидає все і їде в далеке село, щоб стати фермером і «другим чоловіком» колишньої однокласниці, яку давно розлюбив і практично викреслив зі

свого життя. Їде він туди не за покликом серця, не для того, щоб відродити колишні почуття, а щоб довести самому собі, що він здатний прийняти цей виклик, хоча наперед знає, що вже програв. І єдине виправдання за цей програв – отой загублений у нетрях Волинського Полісся острів, на якому має все статися. Це все, що лежить на поверхні сюжетного айсберга «Острова Сильвестра» і стосується логіки та об'єктивної реальності оповіді. А решта – це його «підводна» частина, внутрішній світ героїв, який виявляється набагато химернішим й ірраціональнішим ніж зовнішні прояви їхнього життя.

Роман Володимира Лиса «Століття Якова» – один з найкращих творів, виданих за десять років організаторами конкурсу «Коронація слова». Він також увійшов до п'ятірки найкращих книг за версією ВВС. «Століття Якова» письменник «виношував» майже три десятиліття. Роман з'явився внаслідок циклу журналістських оповідей про волинян, котрі у 1939 році воювали з німцями у Війську Польському. Образ головного героя Якова – це образ, створений із п'яти людей: діда автора Федора Кусько, земляка-односельця, прізвище якого невідоме, Андрія Тимощука, вояка із села Гаразджа, Федора Лонюка із села Бірки Любомльського району та Дениса Іванухи із селища Луків, які свого часу служили у Війську Польському, в УПА, у Червоній армії.

Використовуючи простий прийом – спогади старого чоловіка, що розгорнулися на ціле століття. У твір письменник втиснув не тільки життя головного героя, Якова Меха (Цвіркуна), а і столітню історію кількох держав. Двісті сторінок тексту – сто років життя. Мир і війна. Любов і нерозділене кохання. Чоловік, його жінки та їхні діти. А на цьому тлі – оповідь про те, як старий Яків, урятувавши наркоманку, оповідає їй своє життя, виявляючи причетність до долі нещасної дівчини. Напередодні свого столітнього ювілею він згадує власне життя на Поліссі, службу в польській армії, німецький полон, службу в армії радянській, убивство дружини і дітей. Історія, написана Володимиром Лисом, проста і задушевна, в ній багато чуттєвих та мелодраматичних сцен, а мотиви, котрі змушують героїв роману чинити так, а не інакше, зрозумілі на рівні основоположних понять: кохання, совість, доброта, співучасть, зрада, покарання тощо.

«Століття Якова» не вписується в шеренгу будь-яких творів – це роман, який виокремлюється не лише в українській літературі. Це своєрідна сага, події якої відбуваються у трьох часових вимірах. І чого тільки в житті головного героя роману не було – шалена любов, зради, прощення, вбивства, війни, концтабір, покинуті власні діти й виховані ним чужі як свої. Від початку й до кінця розповідь ведеться у двох вимірах – «теперішньому» (час напередодні дідового століття, у який

вплетено історію недавнього «гостювання» дівчини-наркоманки) та минулому (Яків поступово, з однаковою уважністю до кожного етапу, пригадує власне життя).

Володимир Лис «передав» функції диригента романним дійством своєму героєві, «зав'язавши» на його долі найдраматичніші події ХХ століття. Головний герой проходить крізь стрій історичних випробувань. Це гірка та щира сповідь старого Якова, яка вивільняє із забуття все, що бачив і пережив, що відлюбив та відстраждав, що набув і втратив та від чого не може відмовитися чи забути. Це розповідь про столітню долю Волині, персоніфікованої в долі звичайного сільського чоловіка. Цей образ простий, земний, звичайний і водночас символічний, бо письменник «поклав» на його долю чи не весь тягар випробувань, які припали на жителів Волині у минулому столітті.

Володимир Лис за допомогою одного героя наголошує, що окрім загальновідомих чи маловідомих фактів, окрім воєн, геноциду, голоду, в минулому столітті жили такі щирі та совісні люди, через вітражі пам'яті яких досі пульсує світло. Попри страхіття, змальовані в романі, цей твір дуже оптимістичний. Герої цієї дивовижної книги є прикладом незнищенності нашого народу, втіленням націєтворчої ідеї.

«Століття Якова» – краща книжка Володимира Лиса. Есеїст Олександр Хоменко навіть назвав цей роман сучасним «Війною і миром». Роман нагадує роман «Сто років самотності», повість «Полковнику ніхто не пише» Габрієля Гарсія Маркеса, «Старий і море» Е. Хемінгуей. «Століття Якова» – якісний твір для ерудованого і вдумливого читача.

«Соло для Соломії» – це волинська сага, сокровенна сповідь жінки, яка своєю божественною земною красою осяватиме (завдяки талановитому слову автора) прийдешні покоління українців. Це жива правда, реалізм, цілюще духовне повітря, яке живить любов'ю. У центрі твору – доля сільської жінки від народження до глибокої життєвої осені. Їй судилося пройти життя не втративши високої віри у недаремність людського існування, не зламатися у часи, коли ніщо не провіщало добра, не зректися себе, а головне – не лише не очерствити свого серця, а й, утримавши в своїй душі альтруїстичний промінь, спромогтися на те, щоб він розгорівся ще тепліше, ще милосердніше. Володимир Лис називає образ Соломії своїм найкращим жіночим образом. У творі переконливо домінує героїня роману. Володимир Лис у своєму романі наче «розчиняється» серед персонажів роману, використовуючи діалектне мовлення. Доля Соломії (Соломинки, Соломки) – це незгасний промінець кохання на тлі лихоліть, коли життя і смерть перебувають зовсім поряд.

«Країна гіркої ніжності» (2015) – психологічний роман про долю трьох жінок, кожна з яких є репрезентантом певних сторінок української історії. Містичні повторення любовних негараздів, романтичний стиль і насичений несподіваними поворотами сюжет актуалізують досконалу поетику прозопису митця.

Психологія і емоційний характер вчинків героїв Володимира Лиса неперевершені. Кожен раз відкриваючи книгу цього автора, читач має розуміти, що це буде не просто читання. Реципієнт ніби стає учасником тих подій, співпереживає разом з героями, шукає відповіді на питання, і вкінці дивується, але отримує задоволення від прочитаного. Письменник, чие ім'я, поза сумнівом, закарбоване на скрижалях української літератури, йде на поклик правди, маючи щастя і талант втілювати в слові долю України.

Література

1. Агеєва В. «Століття Якова» Володимира Лиса [Електронна версія] / В. Агеєва. – Режим доступу: <http://www.bbc.co.uk/ukrainian/entertainment/2010/11>. – Назва з екрана.
2. Баран Є. Буття Якова на тлі століття української історії : письменники, критики, читачі про роман Володимира Лиса «Століття Якова» / Є. Баран // Літературна Україна. – 2013. – 24 січ. – С. 12.
3. Вербич В. Роман-пісня Володимира Лиса: зцілення світлим болем непроминальної любові / В. Вербич // Українська літературна газета. – 2014. – 28 лют. – С. 4.
4. Воліковська У. Володимир Лис: «Література для мене – психотерапія душі...» / У. Воліковська // Літературна Україна. – 2010. – 2 верес. – С. 5.
5. Володимир Лис: «Втеча в слово і допомогла зберегти душу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.litgazeta.com.ua/node/>
6. Володимир Лис: «Для мене література – це насамперед порухи людської душі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slovoprosvity.org/2013/01/31/>
7. Голота Л. Володимир Лис: «Для мене література – це насамперед порухи людської душі» / Л. Голота // Слово Просвіти. – 2013. – 31 січ.– 6 лют. (Ч. 5). – С. 10 – 11.
8. Жулинський, М. Про що ночами сюрчав цвіркун? / М. Жулинський // День. – 2013. – 5 лют. – С. 11.
9. Клименко Олександр. Дві рецензії на бестселер Володимира Лиса [Електронний ресурс] /Олександр Клименко. – Режим доступу : <http://litakcent.com/2010/10/29/dvi-recenziji-na-bestseller-volodymyra-lysa/>

10. Клименко О. Рекомендації потенційному читачеві / О. Клименко // Літературна Україна. – 2013. – 5 груд. – С. 6.
11. Козак С. Володимир Лис: «Відчув себе письменником, коли написав перший роман» / С. Козак // Літературна Україна. – 2014. – 2 – 9 січ. – С. 14–15.
12. Ліпич Ю. «Бог нам дає свободу і дивиться, як будемо нею розпоряджатися» / Ю. Ліпич // Країна. – 2014. – № 30. – С. 32 – 34.
13. Максименко Л. Вітражі Володимира Лиса / Л. Максименко // Слово Просвіти. – 2011. – 14– 20 лип. (ч. 28). – С. 14.
14. Поліщук Я. Герой без героїзму / Я. Поліщук // Дніпро. – 2011. – № 5 – 6. – С. 176 – 181.
15. Родик К. Попередній рейтинг Шевченкіани: Мирослав Дочинець, Володимир Лис, Юрій Щербак / К. Родик // Україна молода. – 2013. – 27 листоп. – С. 11.
16. Фіалко Д. Супермодель та «дурник» із Кукурічок / Д. Фіалко // Україна молода. – 2012. – 22 лют. – С. 10.
17. Якименко М. Небо має вислухати всіх... / М. Якименко // Голос України. – 2013. – 29 січ. – С. 14.

Зразки тестових завдань

(за романом Володимира Лиса «Століття Якова»)

1. Де зустрів Яків Мех Оленку?
 - а) біля церкви, вона просила гроші в людей;
 - б) біля городу, вона рвала мак;
 - в) у своєї доньки Ольки;
 - г) біля хати, вона збирала польові квіти.
2. Чому Яків Мех не зміг одружитися з коханою Уляною?
 - а) тому що його батьки були бідні;
 - б) тому що Уляна кохала іншого;
 - в) тому що він поїхав до міста;
 - г) тому що його забрали до війська.
3. Скільки років Якову Меху?
 - а) 75;
 - б) 87;
 - в) 100;
 - г) 94.
4. У фіналі роману до Якова Мехи приїздить...
 - а) Оленка;
 - б) Уляна;
 - в) Артем;
 - г) давній друг.

Семінарське заняття № 13 Творчий феномен Любка Дереша

Запитання для обговорення

1. Біографічні відомості про письменника.
2. Особливості творчості, характеристика прози («Поклоніння ящірці», «Культ», «Архе», «Намір!», «Трохи п'ятьми» та ін.).
3. Художня своєрідність роману «Культ»:
 - історія написання і видання твору;
 - аналіз змістових компонентів твору;
 - аналіз змістової форми (світ людей, світ природи, світ речей, особливості хронотопу);
 - аналіз композиційної форми;
 - аналіз сюжетної форми;
 - аналіз власне мовної форми;
 - аналіз жанрової форми;
 - зразком якого літературного напрямку, течії є твір (обґрунтувати);
 - підсумок: особливості рецепції твору (оцінки критиків і літературознавців), загальний висновок про мистецьку вартість твору, які функції він виконує, місце твору в доробку митця та історико-літературному процесі.

Завдання для самостійної роботи

1. Повторити літературознавчі терміни: ризоматичність, інтертекстуальність, постмодерністський текст.
2. Підготувати відеопрезентацію на тему «Любка Дереш і сучасний літпроцес».
3. Написати рецензію на один із найновіших творів письменника.

Методичний коментар

Любка Дереш (народився 3 липня 1984 р.) – одна з найпомітніших і найоригінальніших постатей нової української літератури. «Культ» (2001) – перший роман молодого автора – відразу набув розголосу серед читацької аудиторії, а в деяких колах, немовби виправдовуючи свою назву, став майже культовим. Молодіжний побут, стосунки, сленг, ризиковані й смішні іграшки тинейджерів, їхні спроби за будь-яку ціну потрапити «по той бік реальності» – це одна з найкращих його книжок, що стала своєрідним підсумком літературних пошуків 90-х років ХХ століття.

Навчався у СШ №2 м. Пустомити, потім закінчив Львівський фізико-математичний лицей та економічний факультет Львівського університету. Перша публікація – роман «Культ» у часописі «Четвер» (2002). Потім вийшли романи «Поклоніння ящірці» (2002, написаний раніше, ніж «Культ», але вийшов після нього), «Архе» (2005), «Намір!» (2006), «Трохи п'ятьми» (2007).

Зараз Любко Дереш – один із найвідоміших сучасних українських авторів. Головні герої його творів – підлітки та цікаві історії з їхнього життя. Автор намагається правдиво показати життя героїв, тому у творах не викреслює розповсюджений сучасний сленг та лайливі слова. У деяких уривках сюжет містить містичні елементи і враження підлітків, які перебували під впливом галюциногенних препаратів.

Його твори перекладені кількома європейськими мовами (німецька, польська, італійська, сербська тощо); роман «Культ» був представлений на Лейпцизькому книжковому ярмарку 2005 року.

З листопада 2007 року планував очолити російськомовний часопис «Кофе с молоком», розрахований на поширення у вагонах залізниці, але в 1-му номері журналу головним редактором вказано іншу людину.

З 2008 року веде програму «Книжкова полиця» на телеканалі КРТ.

Роман «Голова Якова» (підзаголовок – «Як стати Богом і не заплакати»), над яким Дереш працював майже п'ять років, вийшов у лютому 2012 р. у видавництві «Клуб сімейного дозвілля». Далі з'явилися «Остання любов Асури Махараджа» (2013), «Миротворець» (2013), «Пісні про любов і вічність» (2014).

Ім'я Любка Дереша відоме будь-якому любителю сучасної української літератури. У 2000-ому році 16-річний хлопець написав і видав роман «Культ», який зробив його відомим серед читацької спільноти в нашій країні. Книгу рекламували по телебаченню, в магазинах «Клубу сімейного дозвілля» стояли величезні муляжі роману, привертаючи увагу покупців. Дійшло до того, що журналісти не вірили, що під іменем Любка Дереша пише дійсно 16-річний підліток – вони гадали, що це витівки письменників Юрія Андруховича та нині покійного Юрія Покальчука.

«Культ» вперше з'явився у журналі «Четвер», редактором якого був третій Юрко – Іздрик. Він звернувся до директора видавництва «Кальварія» Анетти Антоненко, щоб видати роман цього молодого автора окремою книгою. Саме Анетта підписувала першу угоду щодо «Культу». І не з автором, Любком, а з його батьками, оскільки він тоді ще не був повнолітнім. Жінка стала куратором всіх наступних творів Дереша, а наразі є його літературним агентом.

У певний час він зайнявся вивченням східної мудрості, подорожами і пізнанням себе. Той Дереш, який повернувся із Сінаю, текстово вже відрізняється від колишнього себе – стало більше спокою, заглибленості й авторефлексії. Загалом до 2013 року у нього вийшло 7 книг.

Збірка прози «Миротворець» вийшла спочатку у 2013 році у видавництві «Кальварія», а тепер виходить у «Видавництві Анетти Антоненко». Книга Дереша складається з двох повістей і трьох оповідань. Важко сказати, що пов'язує ці твори. Єдиним спільним

знаменником у них є присутність самотнього героя, який прагне розгадати приховані знання.

У повісті «Дивна історія Стефана Лянге» розповідається про австрійського молодого вченого, який вирішив написати роботу про маловідомого лінгвіста Себастьяна-Миколая Штукенгайзена. Проте чим далі він досліджує життя цього львів'янина, тим більше він розуміє його геніальність і те, що для розвитку людства зробили його дослідження. У певний момент історія перетворюється на детективний сюжет зі всесвітньою змовою, масштаби якої не менші за «Код да Вінчі» Дена Брауна. Дереш наскільки детально змальовує і життя Штукенгайзена, і його вплив на реальних сучасників, що з'являється відчуття живої розмови із дослідником. Стиль письма автора повісті відрізняється від ранніх творів.

Друга повість дала назву всій книзі – «Миротворець». Як не дивно, у ній Дереш розповідає про американського батька атомної зброї – Роберта Оппенгеймера. Дія сюжету відбувається саме напередодні випробовувань ядерної зброї. Філософія Торо і Емерсона, вірші Джона Донна, рядки з «Гіти» – все це лунаю в думках фізика, який нарешті зміг реалізувати себе в такому амбітному проекті. Що відчуває людина напередодні втілення його найбільшої мрії? Які спогади з минулого переслідують її? Скільки всього довелося залишити за собою, перед скількома можновладцями прогнутися, щоби дійти до своєї цілі? Повість, безперечно, сподобається любителям біографічної прози, оскільки, на відміну від Штукенгайзена, постать Оппенгеймера не викликає сумнівів у своєму існуванні і впливі на людську історію.

Останнім текстом книги є оповідання «Святий Христофоре, молися за нас». У ній відбито частину досвіду, який Дереш отримав впродовж своїх подорожей Азією та Африкою. Це розповідь про дауншифтерів, які живуть у єгипетському курортному містечку Дахаб. Хтось із них займається програмуванням, хтось просто тікає від життя і відповідальності за тисячі кілометрів від дому. Море, єгипетське сонце, серфінг, молодість, вагітні жінки – все це по-своєму створює настрій наприкінці книги (особливо взимку). Дереш тут висловлює доволі цікаву ідею Хронокосмосу. Вона полягає в тому, що всі знання світу, починаючи від найдавніших цивілізацій, – пов'язані. І завданням кількох даушифтерів у Дахабі стало створення зв'язків між ними.

Книга «Миротворець» – тільки частина того, що вийшло у Любка Дереша впродовж останніх трьох років.

Творчість Л. Дереша дістала широкий розголос у пресі, зокрема німецькій і польській. Права на видання його книжок купили провідні видавництва Європи. Ведуться переговори про екранізацію його романів «Культ» і «Поклоніння ящірці».

Романи «Культ», «Поклоніння ящірці» й «Намір!» становлять собою трилогію, не тільки тому, що перебувають у спільному хронотопі – наші дні, Галичина, містечко Мідні Буки, а й тому, що являють собою досі найповніший в українській літературі образ нового покоління. «Культ» містить у собі елементи трилеру, «Поклоніння ящірці» – детективу, «Намір!» – роман про подорож у пам'ять. В них широко висвітлено проблему молодіжних субкультур, показано протистояння між формалами і неформалами. Описи молодіжних субкультур у романі дуже точні й колоритні. Так центральні персонажі роману «Культ» – викладач Юрко Банзай і учениця Дарця Борхес – особлюють поколіннев альтернативу. Йдеться про свободу мислення, нестандартне життя, спротив узвичаєним традиціям. У «Культі», як і в «Поклонінні ящірці», широко висвітлюється проблема молодіжних субкультур, показано протистояння між формалами і неформалами, їх протест супроти маскультур, традиційної моралі та форм поведінки. За жанром ці твори – трилери з елементами магії, що засвідчує поліваріантність сучасного прозописьма.

Проза Любка Дереша засвідчує розвиток молодіжної субкультури на теренах українського письменства і розрахована на освічену молодь, на тих, кого не влаштовують стандарти масового або попсового суспільства.

Література

1. Бойченко О. Любко, браття, Любко! / О. Бойченко. Шатокуа плюс. – Львів : Піраміда, 2004. – С. 179-183.
2. Дереш Л. «Ті, що називають мене вундеркіндом, за базар відповідатимуть!» / Л.Дереш // Дзеркало тижня. – 2005. – № 46. – С. 13.
3. Ірванець О. Феномен Дереша / О.Ірванець // Україна. – 2008. – № 6. – С. 98.
4. Михед О. Ламаючи коди «Архе», або Осяяні світлом Дереша / О.Михед // Дзеркало тижня. – 2006. – № 6. – С. 20.
5. Поліщук Л. Трохи щодо Дереша – чи феномен це? Чи просто автор епохи перелому поколінь? / Л.Поліщук // Україна. – 2008. – № 6. – С. 107-109.
6. Свято Р. Про новітню «чоловічу прозу», або Де схований культ Любка Дереша / Р.Свято // Кур'єр Кривбасу. – 2003. – № 164. – Вклейка «Література плюс». – № 6.
7. Стрижевская Т. Любко Дереш: «Хочу быть в жизни!» / Т.Стрижевская // Академия. – 2008. – № 2. – С. 30-33.
8. «Творчість – це розпаковування смислів зі звичних форм»: розмова Олександра Ірванця з Любком Дерешем // Україна. – 2008. – № 6. – С. 99-101.

9. Цуканова М. (Не)передбачуваний Любко Дереш /М.Цуканова // Дзеркало тижня. – 2003. – № 19. – С. 20.
10. Бойченко О. Любко Дереш? Є такий! [Електронний ресурс] /О.Бойченко. – Режим доступу: <http://www.review.kiev.ua/arcr.shtm?id=133>. – Назва з екрана.

**Зразки тестових завдань
(за повістю Любка Дереша «Культ»)**

1. Юрко Банзай працює...
 - а) викладачем географії;
 - б) викладачем біології;
 - в) викладачем філософії;
 - г) вихователем у коледжі.
2. Юрко Банзай їде працювати в...
 - а) Львів;
 - б) Мідні Буки;
 - в) Мідні Слуки;
 - г) Івано-Франківськ.
3. Чому під час навчання Юрко Банзай тричі потрапляє в реанімацію?
 - а) тому що вживав наркотики;
 - б) тому що вживав сильні снодійні;
 - в) від алкогольного передозування;
 - г) від експериментів з отруйними грибами.
4. Під табличкою «Кабінет біології» Банзай написав...
 - а) «Йог-Сотот»;
 - б) «тут є Банзай»;
 - в) «BANZAI»;
 - г) «Любов рятує світ».

**Семінарське заняття № 14
Творчість Макса Кідрука. Роман - технотрилер «Бот»**

Запитання для обговорення

1. Біографічні відомості про письменника.
 2. Загальний огляд прозового доробку письменника («Мексиканські хроніки», «Навіжені в Мексиці», «Любов і піраньї», «Твердиня»).
 3. Художня своєрідність роману-технотрилера «Бот».
- історія написання і видання твору;
 - аналіз змістових компонентів твору;
 - аналіз змістової форми (світ людей, світ природи, світ речей, особливості хронотопу);

- аналіз композиційної форми;
- аналіз сюжетної форми;
- аналіз власне мовної форми;
- специфіка жанрової форми;
- зразком якого літературного напрямку, течії є твір (обґрунтувати);
- підсумок: особливості рецепції твору (оцінки критиків і літературознавців), загальний висновок про мистецьку вартість твору, які функції він виконує, місце твору в доробку митця та історико-літературному процесі.

Завдання для самостійної роботи

1. Знати літературознавчі терміни: пригодницький роман, технотрилер, психотрилер, травелог.
2. Підготувати відеопрезентацію на тему «Сучасний митець у мультикультурному світі: Макс Кідрук».
3. Написати відгук на одну з нових книг письменника.

Методичний коментар

Максим Кідрук (1 квітня 1984, смт Володимирець Рівненської області) – український письменник, мандрівник, колумніст чоловічого журналу «XXL». Співучасник акції «На Зеландію!» разом із Сергієм Притулою, автор ролика «Азаров, ай-яй-яй!», автор першого українського технотрилера «Бот». За освітою інженер-енергетик. Загалом побував більше ніж у 30 країнах, серед яких Мексика, Еквадор, Перу, Китай, Чилі, Бразилія, Ангола, Намібія, Нова Зеландія та інші.

Навчався у фізико-математичному класі з посиленням вивченням іноземної мови. У 2001 році закінчив школу із золотою медаллю. Того ж року вступив на механіко-енергетичний факультет у технічний університет в Рівному (спеціальність «Теплоенергетика»). На третьому курсі почав працювати на російську компанію «АСКОН» програмістом. Займався розробкою САД-систем. У 2005 переїхав до Києва. Вступив в аспірантуру НТУУ «КПІ» на теплоенергетичний факультет. У 2007 Максим Кідрук виграв грант на навчання за кордоном і виїхав на проживання до Стокгольма, де вступив до аспірантури Королівського технологічного інституту (швед. Kungliga Tekniska högskolan). Почав мандрувати Європою. Протягом 2007–2008 рр. побував у Фінляндії, Норвегії, Італії, Франції, балтійських республіках. Влітку 2008 Кідрук вирушає у тривалу подорож Мексикою. Вона стала першою великою мандрівкою за океан. Результатом поїздки стала книга «Мексиканські хроніки. Історія однієї Мрії», яка у 2009 здобула II премію на конкурсі «Коронація слова». За його словами, ця країна мала для нього важливе значення.

Влітку 2009 здійснюється ще одна велика подорож – до Південної Америки (Еквадор, Перу, Чилі) та острова Пасхи, де Макс Кідрук став

першим офіційно зареєстрованим українцем. На основі цієї поїздки було написано книгу «Подорож на Пуп Землі» (у двох томах), яка вийшла друком у 2010 році. У ній Кідрук розказує про причини, що спонукали його покинути навчання в аспірантурі і повернутися зі Швеції до України. Того ж року «Мексиканські хроніки» займають друге місце у конкурсі «Книга року від журналу Корреспондент». Пізніше в грудні Кідрук через сварку з дівчиною вирушає у мандри до Пантаналу (Бразилія). Ця мандрівка лягла в основу книги «Любов і піраньї». Взимку 2010–2011 Кідрук мандрує країнами Близького Сходу (Ліван, Сирія, Йорданія та Єгипет). Довгий час проводить у пустелі Сахара, відвідавши всі п'ять оаз: Дахла, Аль-Харга, Фарафра, Бахарія та Сіва. На початку лютого, повернувшись із Сахари, письменник став свідком єгипетської революції.

У квітні 2011 вирушив до Нової Зеландії в рамках акції «На Зеландію!», організованою разом із Сергієм Притулою. За словами учасників акції, її мета – «передати привіт» новозеландцям, відплативши тим самим за безсоромний конкурс «Win a Ukrainian Wife». У грудні 2011 – лютому 2012 мандрував Намібією та Анголою. У квітні 2014 році вийшли автобіографічна книга «На Зеландію!», у якій Максим Кідрук змалював свої враження від подорожей Сахарою і єгипетської революції в Каїрі, історії у аеропорті Дамаска та помсту в рамках акції «На Зеландію!».

На початку 2012 Кідрук заявив про завершення роботи над першим українським технотрилером. Книга під назвою «Бот» вийшла друком 25 вересня 2012 у видавництві «Клуб сімейного дозвілля». Роман стартував на 16-му місці у ТОП-20 мережі книгарень «Є». Після двох тижнів продажів книга піднялась на 2-гу позицію.

У вересні 2013 з'явився технотрилер Максима Кідрука «Твердиня». 13–14 вересня роман було презентовано на 20-му Форумі видавців у Львові, а 17 вересня – у Києві в книгарні «Є». Тур на підтримку книги «Твердиня» складався з 28 міст і більше ніж 38 презентацій.

Восени 2014 року у видавництві «Клуб сімейного дозвілля» вийшов друком трилер «Жорстоке небо» – роман-катастрофа з елементами детективу, який автор характеризує як перший український роман про українську авіацію. У книзі розповідається драматична історія про розслідування авіакатастрофи українського літака у Франції, частково заснованої на реальних подіях. Однією з особливостей роману є те, що головним героєм стала жінка.

У квітні 2015 року на замовлення польського видавництва Akurat з'явилася публіцистична книга «Ja, Ukrainiec». Українське видання надрукувало видавництво «Клуб сімейного дозвілля» під назвою

«Небратні». У книзі аналізується історія відносин України та Росії від визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького до Євромайдану та війни на Сході.

Періодично Максим читає у «Кругозорі» курс «Як самостійно організувати подорож Латинською Америкою». Розповідає, як скласти маршрут, зробити мандрівку максимально економною, отримати візи тощо.

Кідрук співпрацює з українськими журналами. Опублікував більше 40 статей про подорожі в журналах «МАНДРИ», «Український тиждень», «РІА Львів», «Большая прогулка», газеті «Високий замок». Оповідання та критичні статті вийшли друком у літературному журналі «Дніпро», газеті «Літературна Україна».

У листопаді 2014 року Максим Кідрук спільно з організацією «Література. РВ» розпочали науково-популярний проект «Quantum». Метою цього проекту є розширення світогляду глядачів, адже серед тем лекцій різноманітні лекції про космічні тіла та квантову фізику.

«Бот» – перший український технотрилер написаний українським письменником та мандрівником Максимом Кідруком. У гостросюжетному романі поєднано сучасні технології, психологія та «екшн». Події роману є вигаданими, але все інше, місця, природні об'єкти, техніка, зброя, фізіологічні особливості живих організмів є реальними.

Книга серед українців викликала справжній ажіотаж: стартувавши на шістнадцятій позиції у ТОП-20 книгарні «Є», за 2 тижні піднялась на другу позицію, перший наклад розійшовся менш ніж за 2 місяці з дати виходу, а через 10 тижнів після виходу книга трималась у ТОП-10 основних книготоргових мереж України («Є», Читайка, Empik, Читай-город). Також книгою зацікавилися Росія та Німеччина. Виконується переклад російською мовою для Росії, Білорусі, Казахстану, проте видання російською в Україні не вийде.

Молодий український програміст Тимур Коршак отримує виклик від колишнього замовника, якому колись продав «сирий» (не скомпільований) код для керування ігровими ботами. З тим кодом щось негаразд. Хлопець, спокусившись на великі гроші, відправляється у віддалену лабораторію на півночі Чилі.

У Чилі Тимура під конвоєм озброєних африканських найманців везуть у пустелю. Одна машина відстає і на неї нападають абсолютно схожі між собою хлопчачки. Авто відбивається і наздоганяє решту групи. Прибувши до відмінно захищеного лабораторного комплексу Тимур стає членом міжнародної групи вчених.

Вченим вдалося розробити керовані рої нанороботів, які спроможні проникати в мозок і з'єднуватись з нейронами та між собою,

формуючи мозкові плати. Так з'явилися боти – швидкі, хитрі і надзвичайно агресивні. Вони розроблялись на замовлення США та Японії з метою створення солдат нового покоління, чії мізки поєднані в одну мережу і здатні обмінюватися даними в режимі реального часу.

Із 110 піддослідних ботів 42 утікають. Катастрофа неминуча, Тимуру та кільком вчених необхідно їх зупинити. У романі органічно поєднано пригодницький стрижень з динамічним сюжетом та концептуальною науково-популярною лінією. Л.Скорина відзначила: «У романі М. Кідрука поєднано динамічний сюжет (фабульні лінії не «провисають», не обриваються, а доходять до логічної розв'язки у фіналі) і напружені роздуми про перспективи технократичної цивілізації. Звичайно, є у творі й певні прорахунки. Автора можна картати за відсутність глибшої психологічної розробки характерів, за специфічну мовленнєву стихію (засилля просторіччя й вульгаризмів), за розлогі наукові відступи (традиційно їх прийнято інтегрувати у мовлення персонажів, але письменник цього не робить, його теоретичні викладки структуруються у вигляді окремих розділів чи підрозділів; утім, у цьому є свій позитив – їх можна просто пропускати). Не варто також забувати, що технотрилер – формульний жанр, який розвивається за власними «законами», у ньому домінує сюжетність, а не психологізм» (див. бібліотечку «Дивослова»).

«**Твердиня**» – другий трилер та восьма художня книга українського письменника й мандрівника Макса Кідрука. Роман написаний у жанрі психотрилер/пригодницький трилер. А в одному з головних героїв автор змалював з себе.

Компанія з п'яťох студентів Королівського технологічного університету Стокгольма, яка складається з українця Левка Бартоша (Лео), росіянина Семена Твардовського (Сьоми), американця Грема Келлі, чеха Яна Фідлера та японки Сатомі Хігенорі, не може вирішити, куди податись їм на канікулах. Почувши суперечку Лео і Сьоми в пабі Стокгольму, старий художник Гуннар Іверс, запрошує хлопців до себе додому, де хвилюючись і поспішаючи, розповідає про цивілізацію інків, про руїни, які деякими істориками випадково приписуються цій цивілізації, і котрі за своєю технологічністю ніяк не могли бути побудовані ними. Художник також переповідає легенду про загублене місто Паїтіті, показує розмиту фотографію невідомих руїн у селві та дає карту, намальовану від руки і яка нібито веде до того місця. Після деяких вагань хлопці вирішують податися на пошуки інкської твердині. Гуннара Іверса, який розповів про Паїтіті хлопцям, звіряче вбивають в майстерні. Але не знаючи про це, компанія вирушає в Перу, назустріч невідомому. Знову ж таки, які в попередніх романах присутній

пригодницький сюжет з мандрівними нотатками, а легкість оповіді дозволяє сприйняти такий художній текст як новаторське явище сучасної молодіжної маскультури.

Отже, творчий феномен Макса Кідрука засвідчує повноцінний та різноструктурний розвиток сучасного літпроцесу, коли нотатки професійного мандрівника, який уміє цікаво розповідати про свої пригоди в дивовижних куточках світу, концептуальна науково-популярна лінія, поєднана з пригодницьким шармом у технотрилерах письменника знаходить свого вдячного читача і популяризує українську літературу в світі.

Література

1. Рецензії на книги Максима Кідрука [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.livelib.ru/author/224398/reviews>. – Назва з екрана.
2. Фасоля Т. Коментоване читання Макса Кідрука [Електронний ресурс] / Т.Фасоля. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/.http://litakcent.com/2012/11/29/komentovane-chytannja-maksa-kidruka/>. – Назва з екрана.
3. Кідрук Максим [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://libruk.in.ua/k/47-kidruk-maksim>. – Назва з екрана.
4. Назарівський Т. Думки про книгу Максима Кідрука «Бот» [Електронний ресурс] / Т.Назарівський. – Режим доступу: <http://gak.com.ua/creatives/1/35866>. – Назва з екрана.
5. Бондаренко Т.С. Індивідуальний стиль Макса Кідрука / Т.С.Бондаренко // Молодий вчений. – № 2 (02) – грудень, 2013 р. – с. 54 – 57.
6. Скорина Л.В. Максим Кідрук / Л.В.Скорина // Бібліотечка «Дивослова». – № 4. – 2014. – С.34 – 39.

Зразки тестових завдань

(за технотрилером Макса Кідрука «Бот»)

1. Бот – це.....?
 - а) програма із зачатками штучного інтелекту, що наслідує дії людини;
 - б) нова комп'ютерна гра;
 - в) інопланетянин;
 - г) новий вид «снігової людини».
2. Що здивувало Джея-ді і його друзів-мандрівників у вигляді хлопця?
 - а) погляд;
 - б) білий колір шкіри;
 - в) нетутешність;
 - г) відсутність одягу.

3. Що трапилося під час проведення МРТ у лікарні з хлопцем?
- а) зникла його голова,;
 - б) було виявлено злоякісну пухлину;
 - в) він зник;
 - г) було проведене повноцінне обстеження.
4. Яке завдання отримує Тимур Коршак?
- а) створити нову інтелектуальну комп'ютерну програму;
 - б) дослідити функціональність ботів;
 - в) Зупинити агресивних нанороботів;
 - г) створити код для керування ігровими роботами.

Семінарське заняття № 15

Поняття «масової літератури».

Творчість Люко Дашвар (Ірини Чернової). Роман «На запах м'яса»

Запитання для обговорення

1. Біографічні відомості про письменницю.
 2. Загальний огляд прозового доробку («Село не люди», «Молоко з кров'ю», «РАЙ.Центр», «Бітї є», «ПоКров»).
 3. Прикмети «масової літератури» в творчості Люко Дашвар.
 4. Художня своєрідність роману «На запах м'яса».
- історія написання і видання твору;
 - аналіз змістових компонентів твору;
 - аналіз змістової форми (світ людей, світ природи, світ речей, особливості хронотопу);
 - аналіз композиційної форми;
 - аналіз сюжетної форми;
 - аналіз власне мовної форми;
 - аналіз жанрової форми;
 - зразком якого літературного напрямку, течії є твір (обґрунтувати);
 - підсумок: особливості рецепції твору (оцінки критиків і літературознавців), загальний висновок про мистецьку вартість твору, які функції він виконує, місце твору в доробку митця та історико-літературному процесі.

Завдання для самостійної роботи

1. Підготувати визначення літературознавчих термінів: масова література, художній психологізм, романтизм.
2. Підготувати відеопрезентацію на тему «Масова література і творчість Люко Дашвар»
3. Написати відгук на одну із нових книг письменниці.

Методичний коментар

Чернова Ірина (псевдонім Люко Дашвар) народилась 3 жовтня 1957 року в Херсоні. Має дві вищі освіти: закінчила Одеський інститут легкої промисловості (інженер-механік), Академію державного управління при Президенті України (магістр державного управління).

У журналістиці з 1986 року. Із 1991 року – головний редактор херсонської молодіжної газети. Потім працювала головою комітету у справах преси та інформації Херсонської облдержадміністрації. З 2001 року головний редактор газети «Селянська зоря». Деякий час працювала журналістом і редактором жіночих журналів. Відомо, що письменниця також навчалася у школі практичної журналістики та на курсах з нейролінгвістичного програмування.

Закінчила курс сценічної майстерності голлівудського професора Річарда Креволіна. Почала писати сценарії для кіностудій «Луна-Одесса» і «Время – это все».

Із 2006 року займається тільки літературною діяльністю. Перший роман «Село не люди» був відзначений премією «Коронація слова – 2007», а другий «Молоко з кров'ю» – премією «Коронація слова – 2008». У березні 2008 р. журнал «Друг читача» нагородив письменницю за найкращий літературний дебют (роман «Село не люди»). «Молоко з кров'ю» визнано переможцем конкурсу «Книга року Бі-Бі-Сі – 2008».

Третій роман авторки «РАЙ.Центр» став дипломантом конкурсу «Коронація слова – 2009» у категорії «Вибір видавців». Восени 2010 року вийшов четвертий роман письменниці «Мати все». У період з 2011 до 2012 рр. авторка презентує трилогію «Биті є» – серія, що складається з трьох романів, кожен з яких описує подальше життя одного з трьох хлопців – героїв роману «РАЙ.Центр» – Макара, Макса та Гоцика.

2010 року конкурс «Коронація слова» надав письменниці офіційний статус «Золотого автора» – автора, чії твори продані накладом понад 100 тисяч примірників. П'ятий та перший роман трилогії «Биті є. Макар» вийшов у 2011 році накладом 15 тис. прим. Друга частина трилогії «Биті є. Макс» побачила світ на початку 2012 року накладом у розмірі 25 тис. прим. Останній роман серії «Биті є. Гоцик» було видано влітку 2012 року, накладом 30 тис. прим.

У 2013 році вийшов черговий роман письменниці «На запах м'яса».

У серпні 2015 року офіційною facebook-сторінкою Клубу Сімейного Дозвілля (КСД) був анонсований вихід нового роману Люко Дашвар «ПоКров» до Форуму Видавців у Львові, що пройшов з 9 по 13 вересня 2015 року.

Усі книги авторки друкувались у харківському видавництві «Клуб сімейного дозвілля».

Загальний наклад книжок письменниці складає вже понад 300 тисяч примірників. У зв'язку з цим багато українських ЗМІ робить авторку «найтиражованішою письменницею країни».

Роман «Село не люди» має промовисту назву. Це один із улюблених ігрових прийомів авторки – переосмислення значення виразу через каламбур. Заголовок несе чи не основне концептуальне навантаження, є першим знаком, своєрідним кодом всього твору. Письменниця прагне розкрити причини трансформації соціально-психологічної природи українців з надією на те, що наша нація відродиться.

Образ села Шанівки – збірний образ «неперспективних» сіл, які віддалені від міста і автомагістралей, у яких немає ні магазину, ні лікарні, ні школи. Дехто з читачів, залишаючи відгуки в соцспільнотах, відзначав, що Люко Дашвар надто песимістично змальовує сільську місцевість та побут, гіперболізує зображення. Проте авторка навмисне зосереджує увагу на проблематиці саме таких «вмираючих» сіл. Варто пригадати, що довгий час письменниця працювала журналістом, обліковцем листів, була головним редактором у газеті «Селянська зоря», тому, створюючи образ української «глибинки», опиралась на знання про село, здобуті із власного досвіду. Героїня роману задумується над вибором професії, над вибором свого місця в житті. Спостерігаючи за руйнуванням рідного села, за матір'ю, яка тяжко працює, але не може забезпечити собі гідного існування, Катерина запитує: «*Матусю... ким мені стати, щоб так не жити?..*». Мешканці і Шанівки, і Килимівки відчувають свою приреченість, і думка про те, що доведеться молодшим шукати щастя по далеких світах, а середньому та старшому поколінню доживати вік у самотності, бідності і хворобах, їх надзвичайно пригнічує і лякає.

Люко Дашвар закидають деяку штучність у змалюванні образів, непослідовність у творенні характерів. Неправдоподібним видається те, що чотирнадцятирічна дівчина оселилася у мазанці баби Килини і стала відункою, збрала все каміння з вулиці імені Леніна і склала новий курган. Але авторка навмисне застосовує цей прийом, тому що вірить, що села все ж відродяться завдяки новому поколінню, бо настав час «збирати каміння».

Отже, на сторінках роману «Село не люди» Люко Дашвар гостро відобразила трансформацію соціально-психологічної природи української ментальності. Позитивним є, на думку автора, збереження у поведінці людей принципу кордоцентризму, але прикро, що глибинна прив'язаність до землі (принцип антеїзму) починає втрачатися. Авторка виводить метаобраз українського «неперспективного» села, зображуючи концепти землі, дому, пісні, водночас перед читаєм

постають образи болота на дорозі, розвалені ферми, облізлого клубу, занедбаного кургану, ледь жевріючого життя в школі. Для увиразнення картини руйнації авторка виводить негативні образи представників інтелігенції та сільської буржуазії, зображує маргінальний образ представниці сільської молоді. Письменниця все ж вселяє надію в те, що національні орієнтири не втраяться.

Твори письменниці з'явилися в епоху переходу свідомості українця на новий рівень, таким чином на одній зі змістових і ідейних площин вони в певній мірі стали результатом узагальнення попереднього і новітнього літературного і культурного досвіду та нових тенденцій. На становлення стилю письменниці безсумнівно вплинув український романтизм, оскільки її романи, будучи творами масової літератури, схильні до відтворення та імітації вічних тем українського письменства і їх модерної інтерпретації. Не зважаючи на ярлик «масовості» романів Люко Дашвар, вони мають свій стиль, творчу манеру і, найголовніше, тематику творів. Вона «регенерувала» з глибин душі українця вічні теми, інтерес до яких дрімав у читача з початку нової епохи незалежної України, але настільки індивідуалізувала і внесла власне авторського колориту, що вони зазвучали по-новому. Улюбленими темами авторки є село і місто, історичний зв'язок поколінь, містичні історії з любовно-еротичним забарвленням.

У романі «**Мати все**» Люко Дашвар розповідає історію про професорську доньку, яка мала все: турботливу маму, коханого чоловіка, гарну квартиру, вдосталь грошей – тобто всі ознаки ідеального життя. Проте в цій сім'ї не все гаразд: підступ і брехня – ось на чому «авторитарна» мати побудувала родинну ідилію. Назва «Мати все», як і назви усіх книжок Дашвар, засновані на грі слів і мають неперевершену властивість точно передавати прихований у сюжетні лінії зміст. В основу роману письменниця поклала реальну життєву історію, яку колись побачила на одеському пляжі й у якій, переконана письменниця, багато людей побачать своє власне невігадане життя. Про історію написання роману «Мати все» Люко Дашвар розповіла таке: «Ця історія почалася півжиття тому, коли на одеському пляжі я випадково опинилася поряд із дивною компанією: огрядною колоритною одеситкою, її зануреним у власний світ сином років 20 і сільською дівчинкою-підлітком. Та, остання, була між ними чужою, зайвою. Вона й сама це відчувала, сиділа каменем, не сміла очі підвести, і я би вже пірнула у море замість спостерігати за трійцею, та раптом колоритна одеська мама сказала дівчинці слова, що прибили мене до одного місця, змусили завмерти, вразитися і... не забути. Уже ніколи не забути». Як і всі книги Люко Дашвар, вона про любов, про

життя. Це історія одного нещастя, яке ніколи не могло б стати щастям. У центрі подій, на перший погляд, звичайна, сучасна, київська сім'я, але не варто забувати, що у кожної людини є свої секрети. Переважно дія відбувається на Подолі, але екзистенційних питань у книзі достатньо. Новий роман Люко Дашвар – це нова оповідь про нас, про українських жінок, про кохання, втрати і зради, про бажання мати все і наслідки цього бажання.

Дійсно, всі твори письменниці про кохання. У першій – «Село не люди» – кохання неможливе через різницю у віці героїв. У другій – «Молоко з кров'ю» – воно не складається, бо героїня – красуня, а герой – чудовисько. У третій «Рай. Центр» – любов гине через різний соціальний статус героїв: герой з родини багатіїв, дівчина бідна.

Роман «**Молоко з кров'ю**» – другий успішний твір авторки, що приніс їй і премію «Коронація слова-2008» і звання «Книга року ВВС-2008». Тема твору – любов, якій у літературі майже від початків приділялося найбільше уваги. Силою та напруженістю почуттів роман «Молоко з кров'ю» чимось нагадує «У неділю рано зілля копала» Ольги Кобилянської чи «Камінну душу» Гната Хоткевича. Схожості додає і певна містика, пов'язана з любов'ю, та майже всемогутня доля-фатум, що поєднує в пару Марусю та Степана, ламаючи їх життя. Зображення любові, нерідко такої, що мусить долати численні перешкоди та нерозуміння оточуючих, акцент на почуттях та переживаннях головних персонажів, розвиток їх історії як основа всього сюжету – це і є головна вимога чи то головний критерій визначення роману. Друга неодмінна вимога до любовного роману – щаслива або принаймні емоційно задовільна кінцівка твору. Сама історія Марусі та Степана – це історія потаємної і нещасливої любові. Дівчина сама вибрала собі долю: вдень для людей, щоби гарно було, а вночі – для себе: *«День... Він для роботи. І на небі як хмар нема, тільки сонце. А вночі кожну дівчину своя зірка-любов зігриває»*. Одружись вони зі Степаном, жили би довго й щасливо, можливо, й дочка б у неї народилася, як того хотіла сама Маруся, а проте наслідком потаємного кохання героїв стали їхні нещасливі сім'ї та поламани життя. Авторка завбачливо вмонтувала історію кохання Марусі та Степана у рамку прологу-епілогу, пов'язану з основними подіями твору кораловим намистом (чи, радше, намистиною, яка, проте, не втратила своєї магічної сили). Письменниці знадобилося для цього занадто багато збігів, повторень (хоч би й з іменами), подекуди зайвих пояснень, що і як трапилося за певний відтинок часу, щоби узгодити все та вивести сюжет до обнадійливої, потенційно щасливої кінцівки. Однак з точки зору побудови любовного роману таке завершення цілком логічне. Тож втративши десь на вірогідності, Люко Дашвар значно

виграла на цілісності історії, замкнувши її в коло все того ж коралового намиста. Та й читачам, як правило, більше до вподоби щасливі кінцівки, тим більше, що сам роман підкреслено трагічний, якщо згадати про ту кількість смертей, що їх пережили головні герої. Що стосується часу та місця подій, зображуваних у любовному романі, то це цілком залежить від вибору автора. Події роману «Молоко з кров'ю» Люко Дашвар відбуваються у часових межах «Перша світова війна – наш час». Однак ще одним свідченням на користь того, що це саме любовний роман (легший для сприйняття ніж, наприклад, психологічний чи соціально-побутовий) є те, що історичне тло тут ледь окреслене, не розвинене вповні. Зрештою, це й зрозуміло, оскільки основна мета авторки – розповісти історію кохання, а не змалювати історичну панораму того часу. Звернення до певних історичних маркерів необхідне для окреслення часу, в якому жили ті чи інші персонажі. А це, своєю чергою, пояснює джерела й причини тих чи інших важливих для твору подій. Зрештою, згодом ми дізнаємося, що вся історія не тільки подієво, а й часово скріплена кораловим намистом, що передавалося у сім'ї від матері до дочки. Ці коралі – немов окремих персонаж твору, від якого залежить доля багатьох інших. Часом навіть виникає питання, кого ж насправді любить Маруся: Степана чи свої коралі (неодноразово повторена нею фраза «Не чіпайте мого!»).

Особливостями наративу роману є жива розмовна стихія, лаконічність, влучність описових речень та велика кількість діалогів – вдало застосовані авторкою прийоми написання кіносценаріїв – додають твору динамізму.

Загалом «Молоко з кров'ю» – любовний роман з цілком правдоподібною історією кохання, що розвивалася на теренах українського села. І тематикою, і перипетіями, і мовою, і обнадійливою кінцівкою твір задовольнить широке коло читачів, а не лише вузьку когорту літературознавців та критиків. І це також добре, оскільки масова література – така ж необхідна частина літературного процесу, як будь-яка інша.

Книжка Люко Дашвар 2013 року носить назву «**На запах м'яса**». Перший наклад роману, який вийшов друком у видавництві «Клуб Сімейного Дозвілля», склав 20 тисяч примірників. Роман було презентовано читачам 13 вересня на Форумі видавців у Львові. Теза твору така: людина – це хижак. Але, на відміну від тваринного світу, наше сучасне життя має своє «м'ясо». Жага до багатства, влади, примарного благополуччя, бажання мати більше, ніж потрібно, – все це м'ясо. Потяг до нього йде з самого низу людської натури. Сюжет нового роману «На запах м'яса» розгортається навколо дівчини Майї, яка хотіла втекти від гонитви за химерним, покинути щоденний «тваринний» світ та знайти

забуття. Покинутий хутір, що загубився серед лісів, – саме те, що треба. Саме тут, серед щирих почуттів і давніх легенд, вона знову повірила в себе. Повірила, що можна жити не заради себе чи якоїсь примхи, а жити заради життя. Але чи надовго це? Адже потяг до м'яса неможливо заглушити, і спрага до «красивого життя», наче голод, висотує всі сили, вмовляє повернутися до міста і забрати те, що належить.

Люко Дашвар, як завжди влучно, описує реалії нашого сучасного життя, викликає у читачів непідробні емоції, не залишає їх байдужими, говорить до них словами своїх героїв. Відома шанувальниця книжок Люко Дашвар, телеведуча Ольга Фреймут, що прочитала роман однією з перших, поділилася своїми думками: «На запах м'яса» вразить. Продемонструє браковану долю дівчини, яка погидила свободою. Приміряла чужі мрії. Люко Дашвар вбрала твір в найошатнішу українську мову. Вважайте: авторка заходить у серце на правах газдині. Чинить гармидер, викидає зайве. Спершу дратуєшся від того, що душу скуйовджено, але коришся, бо моментом ліпшаєш...».

Роман «**ПоКров**» (2015) розгортає у душі авторки цікаву пригодницьку історію про пошуки нащадків славного козацького родоводу Дорошів молодою дівчиною Мар'яною Озеровою. В епіцентрі – події 2013 року в Києві. Буремні дні Майдану, втрачене кохання, ретроспекція в минуле означають романтичну рефлексію авторки з посиленням психологізмом художнього наративу.

Люко Дашвар, використовуючи засоби народної поезики в постмодерному дискурсі у своїй творчості, сприяє відродженню народної самобутності та національної самосвідомості серед читацької аудиторії. Саме цьому її твори викликають читацький інтерес та жваву дискусію.

Література

1. Дашвар Люко. Біографія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрана.
2. К. Процик про Люко Дашвар: солодко й бридко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2010/11/101101_review_protsyk_dashvar_sp.shtml. – Назва з екрана.
3. Кіяновська М. Суб'єктивний критик [Електронний ресурс] / М. Кіяновська. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/Publication/7497>. – Назва з екрана.
4. Дубинянська Я. Переможців не судять [Електронний ресурс] / Я. Дубинянська. – Режим доступу : <http://litakcent.com/2009/10/13/peremozhciv-ne-sudjat/>. – Назва з екрана.
5. Рецензія. Люко Дашвар. Молоко з кров'ю. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://books-fan.com/2010/04/15/recenziya-lyuko-dashvar-moloko-z-krovyyu/>. – Назва з екрана.

6. Шульга Д. Люко Дашвар – конкурентка Марії Матіос? [Електронний ресурс]/Д.Шульга. – Режим доступу : <http://sumno.com/literature-review/moloko-z-krovuyu-i-selo-i-lyudy/>. – Назва з екрана.
7. Секрет успіху роману «Мати все» Люко Дашвар [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dihotomichnayakistknigi.blogspot.com/2012/03/blog-post.html>. – Назва з екрана.
8. Дашвар Люко. Діти Люко Дашвар не читають її романів: Інтерв'ю [Електронний ресурс] /Люко Дашвар// Газета по-українськи (20.01.2010) . – Режим доступу: gazeta.ua.
9. Дашвар Люко. До життя у мене більше запитань, ніж відповідей: Інтерв'ю [Електронний ресурс] / Люко Дашвар // Главред (12.10.11). – Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://glavred.info/archive/2>. – Назва з екрана.
10. Дашвар Люко. Мене лякає публічність: Інтерв'ю [Електронний ресурс] /Люко Дашвар//Високий замок(18.11.2010). – Режим доступу: <http://www.wz.lviv.ua/articles/87620>. – Назва з екрана.
11. Клименко Г. Ми всі живемо у віварії, або усією ступнею відчути землю [Електронний ресурс] / Г.Клименко. – Режим доступу: <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2016/01/12/074124.html>. – Назва з екрана.

Зразки тестових завдань

(за романом Люко Дашвар «На запах м'яса»)

1. Чому Майка Гілка купила стару хату у селі?
 - а) щоб пожити подалі від міста;
 - б) щоб знайти там своїх батьків;
 - в) щоб сховатись від проблем і хвороби;
 - г) то була хата її бабусі.
2. Санжив – це.....?
 - а) друг Толі Гороха;
 - б) вітчим Майки;
 - в) старець у Капулетцях;
 - г) йог-екопоселенець.
3. Чому Майя не залишається разом з Толею?
 - а) тому, що Чертог їй подарував квартиру;
 - б) тому, що захворіла її мама;
 - в) тому, що вона його по-справжньому не кохає;
 - г) тому, що він не хоче жити в місті.

IV. ХУДОЖНІ ТВОРИ ДЛЯ ОБОВ'ЯЗКОВОГО ТА ДОДАТКОВОГО ПРОЧИТАННЯ

ДЛЯ ОБОВ'ЯЗКОВОГО ПРОЧИТАННЯ

1. Ліна Костенко «Записки українського самашедшого».
2. Юрій Андрухович «Рекреації», «Московіада».
3. Степан Процюк «Інфекція», «Під крилами великої Матері».
4. Оксана Забужко «Я, Мілена», «Музей покинутих секретів».
5. Марія Матіос «Солодка Даруся», «Москалиця».
6. Василь Шкляр «Ключ», «Чорний ворон».
7. Мирослав Дочинець «Вічник», «Криничар».
8. Леонід Кононович «Тема для медитації».
9. Євгенія Кононенко «Імітація».
10. Володимир Лис «Століття Якова», «Соло для Соломії».
11. Євген Пашковський «Свято».
12. Любо Дереш «Культ».
13. Макс Кідрук «Бот».
14. Люко Дашвар «На запах м'яса».

ДЛЯ ДОДАТКОВОГО ПРОЧИТАННЯ

1. Валерій Шевчук «У череві апокаліптичного звіра», «Жінка-змія», «Місяцева зозулька з Ластів'ячого гнізда».
2. Галина Пагутяк «Записки Білого Пташка», «Слуга з Добромиля».
3. Юрій Андрухович «Перверзія», «Дванадцять обручів», «Лексикон інтимних міст».
4. Юрко Іздрик «Воццек», «Подвійний Леон».
5. Тарас Прохасько «Інші дні Анни», «НепрОсті», «Лексикон таємних знань».
6. Василь Шкляр «Маруся», «Ностальгія», «Чорне сонце».
7. Оксана Забужко «Польові дослідження з українського сексу», «Казка про калинову сопілку».

8. Євгенія Кононенко «Зрада», «Повії теж виходять заміж», «Симбалайн».
9. Галина Тарасюк «Сестра моєї самотності», «Гаспид і Маргарита», новели на вибір.
10. Марія Матіос «Нація», «Майже ніколи не навпаки», «Черевички Божої матері».
11. Степан Процюк «Маски опадають повільно», «Руйнування ляльки», «Бийся головою до стіни», «Тотем».
12. Вячеслав Медвідь «Льох», «Кров по соломі».
13. Євген Пашковський «Безодня», «Щоденний жезл».
14. Олесь Ульяненко «Сталінка», «Дофін сатани».
15. Василь Слапчук «Сліпий дощ», «Дикі квіти», «Осінь за щокою».
16. Мирослав Дочинець «Горянин», «Карби і скарби».
17. Люко Дашвар «Молоко з кров'ю», «Биті є», «Село не люди», «ПоКров».
18. Макс Кідрук «Бот 2», «Твердиня» та ін.
19. Любо Дереш «Поклоніння ящірці», «Намір», «Архе», «Миротворець».
20. Сергій Жадан «Ворошиловоград», «Депеш мод», «Месопотамія».
21. Володимир Лис «Маска», «Гіркий присмак ніжності».
22. Юрій Щербак «Час смертохристів», «Час тирана».
23. Світлана Талан «Не вурдалаки», «Розколоте небо» та ін.
24. Ірен Роздобудько «Гудзик», «Зів'ялі квіти викидають», «Оленіум», «Одного разу...».
25. Дара Корній «Зірка для тебе», «Коли ти поруч» та ін.
26. Софія Андрухович «Сьомга», «Старі люди», «Фелікс Австрія».
27. Таня Малярчук «Ендшпіль Адольфо», «Біографія випадкового чуда».
28. Наталка Сняданко «Колекція пристрастей, або Пригоди молоді українки», «Гербарій коханців».
29. Тарас Антипович «Хронос».
30. Олександр Михед «Понтиїзм», «Астра».

V. ВІРШІ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАПАМ'ЯТЬ

1. В. Голобородько «Сам за деревом», «Без імені», «Ми йдемо по Україні», «Сліпі падають до ями своїх очей», «Хай слово тоді умре», «Калина об Різді».
2. Ю. Андрухович «Елегія 60-х», «Ніжність», «Сім грудневих порівнянь», «Легенда про дивака», «Україна ж – це країна барокко», «Що хочеш ти? Спокою під крилом».
3. О. Забужко «Попелюшка» (уривок), «Відлопотиш дощами за ворота», «Визначення поезії» (уривок).
4. В. Герасим'юк «Прийшли вночі», «Чоловічий танець», «Де ті царі...», «Я вижив тут, я тобі віддам», «Ми на камінь поклали мечі».
5. Ігор Римарук «А те, що живий, – серед ночі засвідчує страх», «Скляне життя», «Один», «Діва Обида», «Різдво», «Ксерокопія».
6. Марія Матіос «Із днів материнства», «Я в цім саду бувала у раю», «Жіночий аркан» (на вибір).
7. Сергій Жадан «Кода», «Синай», «Падає сніг», «Дні Марії» (на вибір).
8. Юрій Іздрик «Кобзарики», «Пам'ять дощами вимило», «LOOK!», «Ще зима не дійшла» та ін.

VI. ІНДИВІДУАЛЬНІ НАУКОВО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Антологія драматургії «У чеканні театру»: формо-змістові пошуки.
2. Відтворення хаосу людської душі у п'єсі О. Ірванця «Маленька п'єса про зраду для однієї актриси».
3. Готичні елементи у фантастичних оповіданнях В. Шевчука «Голос трави».
4. Європейський та український постмодернізм в осмисленні сучасників.
5. Засоби характеротворення у романі В. Шевчука «Кросворд».
6. Змістові складники новели Є. Кононенко «Бра над ліжком».
7. Гендерна проблематика роману Є. Кононенко «Зрада».
8. Проблематика повісті Є. Кононенко «Нема раю на землі».
9. Мелодраматичний конфлікт у містичному романі Л. Баграт «Зло».
10. Метафора у поезії Валентини Коваленко (на матеріалі збірки «Трунок Сварожого рога»).
11. Модель світоустрою в повісті «Келія Чайної троянди» К. Москальця.
12. Мотиви поезії Ігоря Римарука (на матеріалі збірки «Діва Обида»).
13. Ознаки «слов'янського» фентезі у прозі М. і С. Дяченків.
14. Опозиція «чоловіче-жіноче» у поезії М. Кіяновської.
15. Особливості композиції роману В. Кожелянка «Дефіляда в Москві».
16. Особливості містичної історії Д. Білого «Басаврюк ХХ».
17. Особливості художності детективного трилеру Л. Кононовича «Феміністка».
18. Поетика роману В. Кожелянка «Дефіляда».
19. Поетика роману М. Матіос «Солодка Даруся».
20. Проблема буття людини у прозі Г. Пагутяк (на матеріалі роману «Писар східних воріт притулку»).
21. Проблема екзистенційного бунту в повістей 90-х В. Шевчука.
22. Проблематика роману «Воццек» Ю. Іздрика.
23. Художні особливості роману Є. Кононенко «Імітація».
24. Проблематика роману К. Москальця «Вечірній мед».
25. Проблематика роману Л. Кононовича «Тема для медитації».
26. Художня своєрідність роману С. Процюка «Інфекція».

27. Проблематика роману Ю. Андруховича «Московіада».
28. Специфіка карнавалу в романі Ю. Андруховича «Перверзія».
29. Специфіка містичного у прозі братів Капранових.
30. Сучасний етнопростір у романі С. Процюка «Інфекція».
31. Тема генетичної пам'яті у романі О. Ульяненко «Сталінка».
32. Тема голодомору в повісті К. Мотрич «За таїною неба».
33. Функції сленгу у прозі Н. Сняданко та С. Пиркало.
34. Художня своєрідність роману В. Діброви «Бурдик».
35. Художня своєрідність роману В. Слапчука «Сліпий дощ».
36. Художня своєрідність роману В. Шкляра «Ключ».
37. Цивілізація й світ-ідилія у повісті С. Андрухович «Літо Мілени».
38. Роман-медитація В. Слапчука «Осінь за щокою»: психоаналітика сучасника.
39. Гендерні ознаки поетичної картини світу Василя Герасимюка.
40. Художні особливості драматургії Валерія Шевчука: конфлікти і характери.
41. Романи Любка Дереша: «естетика» й поетика постмодернізму.
42. Внутрішній світ образу жінки в прозі Євгенії Кононенко: текст і контекст.
43. Прозова творчість Тетяни Малярчук.
44. Своєрідність поетичного світу Тараса Мельничука.
45. Художні особливості жіночої малої прози початку ХХІ століття.
46. Психологічні колізії у творі М. Матіос «Майже ніколи не навпаки...»
47. Проза Ірен Роздобудько: стильова та жанрова модифікація роману «Мерці».
48. Образ творчої особистості в циклі оповідань про митців «Мандрівка в гори» Валерія Шевчука.
49. Художні особливості роману Оксани Забужко «Музей покинутих секретів».
50. Сучасний український та європейський постмодернізм: історична рамка, ознаки, еволюція, проблема присмерку.
51. Постмодернізм як іронічна поведінка: психосемантика та психопоетика.
52. Специфіка сучасного українського фентезі (на матеріалі творчості Марини та Сергія Дяченків).
53. Типологія сучасного українського детективу (на матеріалі творчості А. Кокотюхи).
54. Художній феномен «пост шістдесятництва» Київської школи поетів.
55. Неомодерні та постмодерні художні практики у збірці І. Римарука «Діва Обида».

56. Специфіка метафоричності поетичної форми В. Герасим'юка (на матеріалі збірки «Діти трепети»).
57. Неомодернізм поетичної збірки Т. Федюка «Таємна ложа».
58. Екзистенціальна проблематика поезії К. Москальця.
59. Проблематика щоденника К. Москальця «Келія Чайної троянди».
60. Постмодерністський текстовий простір у повісті Г. Пагутяк «Захід сонця в Урожі».
61. Кічевість та карнавальність літгурту «Бу-Ба-Бу».
62. Своєрідність постмодерного героя-гравця Ю. Андруховича (на матеріалі романів «Московіада», «Рекреації», «Перверзія»).
63. Еклектика мотиву подорожі-мандрівки у сучасній прозі (на матеріалі романів Ю. Винничука, Ю. Андруховича, О. Ульяненка, Є. Пашковського).
64. Сучасний авторефлексивний текст (Ю. Андрухович, Є. Пашковський).
65. Гендерна проблематика роману «Польові дослідження з українського сексу» О. Забужко.
66. Жіночий та національний простір у романі «Польові дослідження з українського сексу» О. Забужко.
67. Проблематика фольклорно-готичної повісті О. Забужко «Казка про калинову сопілку».
68. Художні особливості малої прози Є. Кононенко.
69. Художня своєрідність роману Є. Пашковського «Безодня».
70. Чорнобильська тема у прозі Є. Пашковського.
71. Християнські мотиви у прозі Є. Пашковського.
72. Тема генетичної пам'яті в романі О. Ульяненка «Сталінка».
73. Проблема національної самосвідомості у романі В. Медвідя «Кров по соломі».
74. Конфлікт «митець – сучасний світ» у романі С. Процюка «Жертвопринесення».
75. Художня своєрідність роману «Тотем» С. Процюка.
76. Мотив війни в поетичній творчості В. Слапчука.
77. Міждискурсивний феномен творчості В. Шевчука (на матеріалі повістей «Срібне молоко», «У череві апокаліптичного звіра», «У пащу Дракона»).
78. Історія «український селянин – місто» у романах В. Підмогильного «Місто» і Є. Пашковського «Свято».
79. Специфіка відображення біблійної притчі про блудного сина у романі Є. Пашковського «Безодня».
80. Проблема відчуження людини та її постмодерна інтерпретація у збірці «Сестро, сестро» Оксани Забужко.

81. Проблема гріха і покарання в романі М. Матіос «Майже ніколи не навпаки».
82. Екзистенція сучасного буття в романі Л. Дереша «Трохи п'їтьми, або На краю світу».
83. Особливості художності трилогії Люко Дашвар «Биті є».
84. Специфіка жанру роману О. Ульяненко «Жінка його мрії».
85. Особливості художнього відтворення психології сучасника в романі П. Вольвача «Кляса».
86. Екзистенційно-культурософські мотиви у збірці «Оманливий оркестр» Миколи Воробйова.
87. Специфіка художнього осмислення мистецької біографії в романі «Маски опадають повільно» Степана Процюка.
88. Екзистенційні вектори в жіночій прозі Ніли Зборовської (на матеріалі роману «Українська реконкіста»).
89. Проблема «розщепленої» особистості в сучасних текстах (на матеріалі творів О. Забужко «Я, Мілена» та Ю. Іздрика «Воццек»).
90. Проблема месіанства та егоцентризму в романі «Щоденний жезл» Є. Пашковського.
91. Специфіка тоталітарної психології в романі О. Ульяненко «Дофін сатани».
92. Панківська пародійність та богемний протест у творчості С. Жадана.
93. Психосемантика аристократичного художнього мислення як національного коду мужності у публіцистиці Є. Пашковського.
94. Феномен театралізації сучасної масової літератури як прояв колоніального симптому (на матеріалі прози Ю. Андруховича).
95. Імітаційний симптом у творчості Є. Кононенко.
96. Перверсивне художнє мовлення та власне національний код у книзі Є. Пашковського «Сповиті смертю».
97. Специфіка психобіографічної прози Степана Процюка (на матеріалі роману «Троянда ритуального болю»).
98. Культурософська та екзистенційна проблематика роману «Криничар» Мирослава Дочинця.
99. Проблема національної пам'яті у романі Романа Іваничука «Торговиця».
100. Художнє осмислення теми голодомору в романі Світлани Талан «Розколоте небо».
101. Проблематика роману Світлани Талан «Не вурдалаки».
102. Тема війни в романі Світлани Талан «Оголений нерв».
103. Етногенетичні мотиви епічної лірики В. Герасим'юка (на матеріалі збірок «Смереки» і «Космацький узір»).

104. Своєрідність міфопоетики В.Голобородька (зб. «Зелен день», «Ікар на метеликових крилах», «Калина об Різді»).
105. Особливості художнього часопростору Віктора Кордуна (зб. «Земля натхненна», «Пісенька з маминого наперстка», «Куш вогню»).
106. Особливості трагіфарсу, естетичної гри у романі Юрія Іздрика «Подвійний Леон».
107. Посткарнавальна література як друга течія постмодернізму в українській літературі: риси, представники.
108. Художній світ поезії Василя Махна (на матеріалі збірок «Схима», «Самотність цезаря»).
109. Поетизація світу мистецтва у творчості О. Забужко (на матеріалі збірок «Феєрія про диригента свічок», «Світ без любові»).
110. Художнє осмислення жіночого начала у книзі Марії Матіос «Москалиця».
111. Історія нації – історія людини в повісті Марії Матіос «Черевички Божої матері»
112. Художнє відтворення дитячої психології в романі Віктора Гридїна «Не такий».
113. Види та функції іронії в романі Ірен Роздобудько «Оленіада».
114. Проза Ірен Роздобудько: тематика, проблематика, риси стилю.
115. Роман Степана Процюка «Десятий рядок» в контексті «табірно-в'язничної» національної прози.
116. Проблематика роману Степана Процюка «Під крилами Великої матері».
117. Художня своєрідність роману Софії Андрухович «Фелікс. Австрія».
118. Міфологізація національної історії в романі Василя Шкляра «Маруся».
119. Художньо-документальна проза Михайла Андрусяка: тематика, проблематика, риси стилю.
120. Специфіка рефлексивного художнього мислення у прозі Василя Слапчука (на матеріалі романів «Сліпий дощ», «Дикі квіти», «Осінь за щокою»).
121. Особливості художнього світу Галини Тарасюк.
122. Проблеми художнього втілення дитячої психології в сучасній українській прозі (на матеріалі роману О. Слоньовської «Дівчинка на кулі»).
123. Романістика Степана Процюка: постколоніальне прочитання.
124. Специфіка масової літератури (на матеріалі прози Люко Дашвар).
125. Художня презентація подій Євромайдану і російсько-українського конфлікту в сучасній прозі.

VII. ЗАВДАННЯ ДЛЯ МОДУЛЬНИХ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Модульна контрольна робота № 1

Варіант 1

1. Назвіть основні покоління в сучасній українській літературі:
 - а) 60-ки, 70-ки;
 - б) 60-ки, 70-ки, 80-ки, «позадесятники»;
 - в) 60-ки і «постшістдесятники»;
 - г) 70-ки, 80-ки, 90-ці, «постдевяностівці»;
 - г) поділу на покоління не існує.
2. Хто із сучасних письменників послуговується прийомом «потому свідомості»?
 - а) Б. Жолдак;
 - б) Ю. Винничук;
 - в) Ю. Андрухович;
 - г) Ю. Іздрик;
 - г) Є. Пашковський.
3. Який твір О. Забужко створила на матеріалі усної народної творчості та біблійної легенди?
 - а) «Сестро, сестро»;
 - б) «Польові дослідження з українського сексу»;
 - в) «Казка про калинову сопілку»;
 - г) «Хроніки від Фортінбраса»;
 - г) «Шевченків міф України».
4. Укажіть поетичні збірки В. Герасим'юка:
 - а) «Небо і площі»;
 - б) «Діти трепети»;
 - в) «Середмістя»;
 - г) «Була така земля»;
 - г) «Смереки».
5. Оберіть основні прикмети поетичної творчості М. Воробйова:
 - а) синтез національного і модерного начал;
 - б) ірраціоналізм;
 - в) алогічність;
 - г) пародійність та інвектива;
 - г) астрофічність.
6. Назвіть представників генерації «літературних батьків»:
 - а) І. Франко;

- б) І. Жиленко;
 - в) Б. Жолдак;
 - г) В. Самійленко;
 - г) П. Загребельний.
7. Укажіть прикметну рису прозового доробку М. Матіос?
- а) національна проблематика;
 - б) фіксація миттєвих вражень і миттєвих відчуттів;
 - в) зображення світу через сон, марення;
 - г) народнопісенна основа творів;
 - г) автобіографічність.
8. Укажіть риси естетики «Бу-Ба-Бу»:
- а) естетика виживання (відчуття особистої свободи в умовах несвободи);
 - б) карнавалізація дійсності;
 - в) епатаж;
 - г) сентименталізм;
 - г) використання засобів комічного.
9. Укажіть прикмети постмодернізму:
- а) антиідеологічність;
 - б) іронічність;
 - в) гра;
 - г) еkleктизм;
 - г) інтертекстуальність.
10. Оберіть письменників, які входили в літературне угруповання «Пропала грамота»:
- а) О. Ірванець;
 - б) Ю. Позаяк;
 - в) В. Недоступ;
 - г) Р. Садловський;
 - г) С. Либонь.

Варіант 2

1. Укажіть письменників, які входили в літгурт «Нова дегенерація»:
- а) І. Лучук;
 - б) Р. Садловський;
 - в) І. Андрусак;
 - г) І. Римарук;
 - г) І. Ципердюк.
2. Оберіть одну із провідних рис детективів Є. Кононенко:
- а) емоційна напруженість сюжету;
 - б) мінімум художніх засобів;

- в) поєднання детективної інтриги й соціальної критики;
 - г) відсутні містичні елементи;
 - г) акцентований натуралізм вбивства.
3. З-поміж указаних творів виберіть есеїстику Ю. Андруховича:
- а) «Щоденний жезл»;
 - б) «Дванадцять обручів»;
 - в) «Хроніки від Фортінбраса»;
 - г) «Моя Європа»;
 - г) «Шевченків міф України».
4. Укажіть поетичні збірки С. Жадана:
- а) «Вогнище на дощі»;
 - б) «Цитатник»;
 - в) «Історія культури початку століття»;
 - г) «Небо і площі»;
 - г) «Балада про війну і відбудову».
5. Підкресліть прикметну рису прози С. Процюка:
- а) сентименталізм;
 - б) потік свідомості;
 - в) зображення світу через сон, марення;
 - г) міфологізація села;
 - г) есеїзм.
6. Укажіть лауреатів Шевченківської премії:
- а) В. Медвідь;
 - б) О. Ульяненко;
 - в) Л. Голота;
 - г) Є. Пашковський;
 - г) Д. Іванов.
7. Назвіть авторку «анти-роману», в якому моделюється проблема материнства та творчості:
- а) Галина Пагутяк;
 - б) Оксана Забужко;
 - в) Ніла Зборовська;
 - г) Ліна Костенко;
 - г) Євгенія Кононенко.
8. Укажіть дослідників сучасного літературного процесу:
- а) Т. Гундорова;
 - б) М. Павлишин;
 - в) Т. Прохасько;
 - г) С. Балей;
 - г) О. Білецький.

9. Оберіть твори Валерія Шевчука, в яких постає образ демонічної жіночності:
- а) «Горбунка Зоя»;
 - б) «Середохрестя»;
 - в) «Юнаки з вогненної печі»;
 - г) «Жінка-змія»;
 - г) «Дім на горі».
10. Оберіть українського прозаїка, котрий пише в стилі «посткатастрофної прози»:
- а) Л. Дереш;
 - б) Л. Кононович;
 - в) Т. Прохасько;
 - г) М. Кідрук;
 - г) А. Любка.

Модульна контрольна робота № 2

Варіант 1

1. Укажіть теми і проблематику романів Є.Пашковського:
- а) незвичайний герой у небуденних ситуаціях;
 - б) проблема самотності сучасної людини;
 - в) проблема історичної пам'яті;
 - г) відраза до прогресу;
 - г) протиставлення світу природи, села несвіту міської цивілізації.
2. Автором кримінального роману в сучасній прозі є....
- а) Євгенія Кононенко;
 - б) Василь Шкляр;
 - в) Леонід Кононович;
 - г) Андрій Кокотюха;
 - г) Андрій Курков.
3. Укажіть сучасні літературні угруповання:
- а) «Урбіно»;
 - б) «ОЧІ»;
 - в) «500»;
 - г) «Музагет»;
 - г) «Музейний провулок, 8».
4. Укажіть ознаки роману «Солодка Даруся» М. Матіос:
- а) неореалістична поетика;
 - б) символічний підтекст;
 - в) Даруся як метафора української душі в апокаліпсисі ХХ ст.;
 - г) карнавальна дійсність;
 - г) барокові тенденції.

5. Новочасною версією давньої легенди про Кирила Кожум'яку є роман...
- а) «Перверзія» Ю. Андруховича;
 - б) «Записки Білого пташка» Г. Пагутяк;
 - в) «Рівне/Ровно» О. Ірванця;
 - г) «Очамимря» О. Ірванця;
 - г) «Бурдик» В. Діброви.
6. Назвіть твори, які присвячені художньому осмисленню подій Євромайдану та російської-української війни:
- а) «Вогнище на дощі» П. Вольвача;
 - б) «Маріупольський процес» Г. Вдовиченко;
 - в) «Оголений нерв» С. Талан;
 - г) «Черевички Божої матері» М. Матіос;
 - г) «Луганський щоденник» С. Жадана.
7. Укажіть письменників, яких зараховують до «міленіумного» покоління «позадесятників»:
- а) С. Жадан;
 - б) Л. Дереш;
 - в) І. Карпа;
 - г) В. Лис;
 - г) О. Лишега.
8. Укажіть основні художні прикмети прози М. Дочинця:
- а) епіграф як елемент архітектоніки;
 - б) концептуальність заголовка;
 - в) наявність документальної основи;
 - г) інтертекстуальність, колаж;
 - г) кічевість, епатаж.
9. Назвіть роман В. Лиса, в основі якого розповідь про долю трьох жінок:
- а) «Маска»;
 - б) «Соло для Соломії»;
 - в) «Століття Якова»;
 - г) «І прибуде суддя»;
 - г) «Країна гіркої ніжності».
10. Укажіть сучасну письменницю, котра пройшла курс сценічної майстерності голлівудського професора Річарда Креволіна і писала сценарії для кіностудій «Луна-Одесса» і «Время – это все»:
- а) І. Карпа;
 - б) Люко Дашвар;
 - в) С. Андрухович;
 - г) С. Поваляєва;
 - г) М. Матіос.

10. Назвіть сучасного письменника, котрий разом з організацією «Література. РВ» розпочали науково-популярний проект «Quantum»:
- а) С. Жадан;
 - б) А. Любка;
 - в) Л. Дереш;
 - г) Ю. Іздрик;
 - г) М. Кідрук.

Варіант 2

1. Назвіть сучасного поета, котрий використовує потужний елемент субкультури, молодіжний сленг, елементи пародії й самопародії:
- а) С. Жадан;
 - б) І. Андрусяк;
 - в) С. Процюк;
 - г) Л. Дереш;
 - г) І. Ципердюк.
2. Хто автор сучасної поезії на афганську тематику?
- а) Ю. Андрухович;
 - б) А. Любка;
 - в) С. Жадан;
 - г) В. Слапчук;
 - г) О. Ірванець.
3. У якому романі В. Слапчука кожен розділ написано від імені героїв роману?
- а) «В очікуванні на інквізитора»;
 - б) «Політ механічної зозулі над власним гніздом»;
 - в) «Дикі квіти»;
 - г) «Прокляття»;
 - г) «Осінь за шокою».
4. Укажіть причину, яка змусила персонажів роману Ю. Іздрика Воццека замкнути дружину і сина у підвалі?
- а) щоб убити;
 - б) щоб порятувати від інформаційного шоку;
 - в) щоб утекти і бути вільним;
 - г) щоб читати їм моралізаторські проповіді;
 - г) щоб потрапити до психлікарні для усамітнення.
5. Назвіть авторку сучасного міського фентезі:
- а) Є. Кононенко;
 - б) Люко Дашвар;
 - в) Дара Корній;

- г) М. Дяченко;
 - г) М. Кіяновська.
6. Укажіть нові жанри прози, що їх витворили сучасні письменники:
- а) роман-симбіонт;
 - б) роман жахів;
 - в) сентиментальний роман;
 - г) історико-пригодницький роман;
 - г) роман-технотрилер.
7. Назвіть автобіографічний роман С.Жадана про власне покоління:
- а) «Цитатник»;
 - б) «Депеш мод»;
 - в) «Генерал Юда»;
 - г) «Балади про війну і відбудову»;
 - г) «Марадонна».
8. Назвіть сучасного українського письменника, котрий першим написав у жанрі технотрилера:
- а) Л. Дереш;
 - б) Л. Кононович;
 - в) Т. Прохасько;
 - г) Ю. Іздрик;
 - г) М. Кідрук.
9. Назвіть роман і його автора, основою якого є щоденникові нотатки головного героя – аскета-відлюдника:
- а) «Ворошиловоград» С. Жадана;
 - б) «Криничар» М. Дочинця;
 - в) «Архе» Л. Дереша;
 - г) «Подвійний Леон» Ю. Іздрика;
 - г) «Бийся головою до стіни» С. Процюка.
10. Назвіть сучасного письменника, котрий у 2015 році отримав престижну літературну премію Angelus, якою в Польщі відзначають найкращих авторів Центральної Європи:
- а) С. Жадан;
 - б) А. Любка;
 - в) Л. Дереш;
 - г) Ю. Іздрик;
 - г) М. Кідрук.

VIII. ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Варіант 1

1. Хронологічні рамки сучасного літературного процесу.
2. Основні поетичні збірки Василя Герасим'юка, їх характеристика.

Варіант 2

1. Поняття сучасного літературного процесу: риси, представники.
2. Художні особливості прозових текстів Оксани Забужко (аналіз твору на вибір).

Варіант 3

1. Покоління сімдесятників: риси, представники.
2. Основні прозові тексти Марії Матіос, художня своєрідність (аналіз твору на вибір).

Варіант 4

1. Покоління вісімдесятників: риси, представники.
2. Основні твори Василя Шкляра: проблематика, стиль (аналіз твору на вибір).

Варіант 5

1. Покоління дев'яностівців: риси, преставники.
2. Поетика творчості Костянтина Москальця (аналіз твору на вибір).

Варіант 6

1. Позадесятники: риси, представники.
2. Основні риси творчості Мирослава Дочинця (аналіз твору на вибір).

Варіант 7

1. Риси українського постмодернізму.
2. Художня своєрідність прозопису Степана Процюка (аналіз твору на вибір).

Варіант 8

1. Неоавангардистські літугрупування 80-90-х років.
2. Основні поетичні збірки Василя Голобородька (художній аналіз поезії).

Варіант 9

1. Літгурт «Бу-Ба-Бу»: риси стилю, представники.
2. Творчість Юрія Андруховича (аналіз роману на вибір).

Варіант 10

1. Київська школа поезії: риси стилю, представники (аналіз поезії на вибір).
2. Творчість Леоніда Кононовича (аналіз твору на вибір).

ІХ. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ (ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ)

1. Культурно-історичні умови розвитку літературного процесу в Україні останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття.
2. Типи дискурсів у сучасній українській літературі: неопозитивізм, неомодернізм, постмодернізм як моделі національно-культурного самоусвідомлення.
3. «Київська школа» поезії – оригінальний модерний проект в українській літературі другої половини ХХ ст.
4. Міфопоетичний світ Василя Голобородька.
5. Мистецтво поетичного міфотворення Віктора Кордуна.
6. Специфіка поетичного світу Миколи Воробйова.
7. Поетична генерація сімдесятників.
8. Творчість Тараса Федюка.
9. Поетична творчість Ігоря Римарука.
10. Василь Герасим'юк як репрезентант модерної лірики сімдесятників, її міфологічної течії.
11. Роздуми про суть та істину буття у прозі К. Москальця (роман «Вечірній мед», повість «Келія Чайної троянди»).
12. Проблематика прози Г. Пагутяк («Книга снів і пробуджень», «Записки Білого Пташка»).
13. Передпостмодерні явища в сучасній українській прозі. Літературний андеграунд в тоталітарних умовах.
14. Дискурс київсько-житомирської сміхової альтернативи (В. Діброва «Бурдик», В. Даниленко «Дзеньки-бреньки»).
15. Класична сатира: новела М. Рябчука «До Чаплі на уродини», тексти Ю. Винничука та Ю. Іздрика.
16. Богдан Жолдак – автор книжок прози «Спокуси», «Яловичина». Представник комедійного соц-арту.
17. Трагіфарс, естетична гра у романі Юрія Іздрика «Подвійний Леон». Роман «Воццек»: відтворення «історії хвороби» головного героя.
18. Постмодернізм як культуротворчий феномен. Світоглядово-філософські передумови появи постмодерну.
19. Естетична система напряму. Рівні постмодерного напряму.
20. Прикмети постмодерного мистецтва.
21. Український літературний феномен постмодернізму, його різновиди.
22. Дослідження явища постмодернізму сучасною літературознавчою наукою.

23. Посткарнавальна література як друга течія постмодернізму в українській літературі (В. Діброва, Ю. Винничук, Ю. Іздрик, Б. Жолдак, О. Ульяненко, «Нова дегенерація», «Червона фіра», «Пси святого Юра» тощо).
24. Суспільні трансформації 80-х років та їх осмислення у літературі.
25. Естетичні орієнтири вісімдесятників.
26. Сатирична проза Юрія Винничука.
27. Критичний пафос у поезії вісімдесятників (І. Павлюк, О. Софієнко).
28. Жіночий простір у прозі Є. Кононенко.
29. Авангард 80-х як акція протесту. Літературні авангардисти. Творчість літературного гурту «Бу-Ба-Бу».
30. Посткарнавальна рефлексія Ю. Андруховича («Перверзія», «Московіада»).
31. Риси постмодернізму в «Рекреаціях» Ю. Андруховича.
32. Авантюрна постмодерна проза Олександра Ірванця: проблематика і жанрова своєрідність.
33. Сильові течії в сучасній українській поезії (традиційна, модерна, авангардистська), їх естетичні засади та представники.
34. Формування поетичної генерації «дев'ятдесятників». Особливості постмодерної естетики поетів 90-х років, її відмінність від творчих засад вісімдесятників.
35. Творчість літгурту «Нова дегенерація».
36. Поетична творчість Павла Вольвача.
37. Творчість Василя Слапчука.
38. Місце Олесья Ульяненка в літературному процесі к. ХХ – п. ХХІ ст. (романи «Сталінка», «Вогненне око», «Богемна рапсодія», «Зимова повість», «Син тіні»).
39. Проза В'ячеслава Медведя, художні орієнтири.
40. Апокаліптичні соціальні маргіналії у прозі Є.Пашковського (романи «Безодня», «Вовча зоря»). Проблематика роману-попередження Є.Пашковського «Щоденний жезл».
41. Художня своєрідність роману «Свято» Євгена Пашковського.
42. Естетична концепція жіночої прози. Термін «жіноча література» («жіноча проза», «жіноча поезія», «жіноче письмо»).
43. Творчість Оксани Забужко. Проблематика повісті «Я, Мілена».
44. Проза Ніли Зборовської як психоаналітична модель жіночого письма.
45. Творчість Степана Процюка. Художня своєрідність роману «Інфекція».
46. Проблематика, жанрові різновиди прози Марії Матіос. Проблематика роману «Солодка Даруся».

47. Творчість Валерія Шевчука 90-х – 2000-х років: проблематика, образи, стиль.
48. Особливості прозопису Мирослава Дочинця. Ідейно-тематичний та стильовий рівні роману «Вічник».
49. Проблематика прозопису Володимира Лиса. Поетика роману «Століття Якова».
50. Творчість Сергія Жадана. Романи «Депеш мод», «Ворошиловоград».
51. Поняття «масової літератури». Творчість Люко Дашвар.
52. Жанрові виміри травелогів Максима Кідрука («Мексиканські хроніки», «Любов і піраньї» тощо). Роман Максима Кідрука «Бот»: спроба створення першого українського технотрилера.
53. Тенденції розвитку сучасної української драматургії.
54. Тенденції розвитку історичного роману у 1990-ті рр. «Нова хвиля» історичної романістики у 90-ті рр ХХ ст. Сучасне переосмислення національної історії.
55. Сучасна українська біографістика (В. Врублевська, Р. Горак, С. Процюк та ін).
56. Жанрове розмаїття «масової літератури» (детективи, трилери, мелодрами, кримінальні романи тощо).
57. Розвиток детективного українського жанру, його репрезентанти.
58. Жанрово-стильові особливості сучасної української фантастики (постапокаліптика, кіберпанк, космоопера, наукова фантастика).
59. Генерація постдевіантів чи «міленіумне покоління» (Л. Дереш, Т. Малярчук, Н. Сняданко, С. Андрухович, А. Любка).
60. Найновіші тенденції сучасного літературного процесу.

Х. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Габор В. Від Джойса до Чубая: Есеї, літературні розвідки та інтерв'ю / В. Габор. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – 168 с.
2. Голобородько Я. New Ukrainian alternative (Знакові тексти помежів'я ХХ – ХХІ століть) / Я. Голобородько. – Харків : Основа, 2005. – 116 с.
3. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн / Т. Гундорова. – К. : Критика, 2005. – 263 с.
4. Даниленко В. П. Лісоруб у пустелі. / В. Даниленко – К. : Академвидав, 2008. – С. 127 – 128.
5. Дивоовид: Антологія української поезії ХХ століття / упорядкування, передмова, довідки про авторів І. Лучука. – Тернопіль : Навчальна книга, 2007. – 784с.
6. Дністровий А., Андрусяк І. Сучасна українська література кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст. : Хрестоматія / А. Дністровий, І. Андрусяк. – К., Національний книжковий проект, 2010. – 464 с.
7. Зборовська Н. Феміністичні роздуми. На карнавалі мертвих поцілунків / Н. Зборовська. – К., 1999. – 190 с.
8. Зборовська Н. Код української літератури. Проект психоісторії новітньої української літератури / Н. Зборовська. – К. : Академвидав, 2006. – 500 с.
9. Констанкевич І. Сучасна українська література: стилі, покоління, творчі індивідуальності: навч. посібник / І. М. Констанкевич, В. Г. Сірук. – Луцьк, 2012. – 328с.
10. Москалець Костянтин. Сполохи: літературна критика та есеїстика / Костянтин Москалець. – Львів: ЛА «Піраміда», 2014. – 172 с.
11. Неборак В. Введення у Бу-Ба-Бу: (Хронопис кінця тисячоліття) / Віктор Неборак. – Львів: ЛА «Піраміда», 2015. – 308 с.
12. Павлишин М. Канон і іконостас: літературно-критичні статті / М. Павлишин. – К., 1997. – 190 с.
13. Поліщук Я. Ревізії пам'яті: літературна критика / Я. О. Поліщук. – Луцьк ; ПВД «Твердиня», 2011. – 216 с.
14. Саєнко В. Сучасна українська література: компендіум / В. Саєнко. – Одеса, 2014. – 352с.
15. Скорина Л. Мистецтво складати пазли: статті, рецензії, есе / Л. Скорина. – Черкаси: Вид. Чабаненко Ю., 2012. – 194 с.
16. Сучасний літературний процес: імена та тенденції : аналітично-інформаційне видання / Сумська обл. універс. наук. б-ка ; уклад. С. В. Сагайдак, Г. П. Кашуба. – Суми, 2008.

17. Українське слово. Хрестоматія української літератури ХХ ст.: У 4-х кн./ Упор. В. Яременко. – К., 1994. – Т.3., К., 1996. – Т.4.
18. Українські літературні школи та групи 60 – 90-х рр. ХХ ст.: антологія / авторський проект Василя Габор. – Львів, 2009. – 618с.
19. Українські літературні школи та групи 60—90-х рр. ХХ ст.: Антологія вибраної поезії та есеїстики / Упоряд., автор вступ. слова, біобібліограф. відомостей та прим. Василь Габор. – Львів: ЛА «Піраміда», 2009. – 620 с.
20. Філоненко С. Концепція жінки в українській жіночій прозі 90-х років ХХ ст.: Монографія / С.Філоненко. – К., Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2006. – 158 с.
21. Харчук Р. Сучасна українська проза: Постмодерний період: Навч. посібник / Роксана Харчук. – К.: Академія, 2008. – 248 с.
22. Юрчук О. О. У тіні імперії. Українська література в світлі постколоніальної теорії : монографія / О. О. Юрчук ; наук. консульт. П. В. Білоус. – К. : Академія, 2013. – 224 с.
23. Якубовська М. У дзеркалі слова: есеї про сучасну українську літературу / М. Якубовська. – Львів, 2005. – 751с.

Додаткова література

1. Ukrainian literature today – Українська література сьогодні / Упоряд. В.Рубана. – К.: Журналіст України, 2002.
2. Агеєва В. Казка про нежіночий простір / В. Агеєва // Література плюс. – 2001. – № 1 (26)
3. Агеєва В. Жінка-авторка як інопланетянка / В. Агеєва // Жінка як текст: Емма Андіївська, Соломія Павличко, Оксана Забужко: фрагменти творчості і контексти / [упоряд. Л. Таран]. – К.: Факт, 2002. – С. 199.
4. Агеєва В. Модернізація 90-х: теоретична рефлексія // Агеєва В. Жіночий простір: Феміністичний дискурс українського модернізму: Монографія. – К.: Факт, 2003. – С. 271–276.
5. Андрусів С. Модернізм / постмодернізм: ланки безконечного ланцюга історико-культурних епох / С.Андрусів // Світовид. – 1997. – № 1 – 2. – С.113 – 116.
6. Андрусак І. Латання німбів / І. Андрусак. – Ів-Франківськ, 2008. – 254 с.
7. Андрусак І. Між літературою та ідеологією / І. Андрусак// Кур'єр Кривбасу. – 2001. – № 141. – С. 173–175.
8. Андрусак І. Шуки й пуголки на літньому «безриб'ї» / І. Андрусак// Книжковий огляд. – 2003. – №7 – 8.
9. Андрухович Ю. Постмодернізм – не напрям, не течія, не мода / Ю. Андрухович// Слово і час. – 1999. – № 3. – С. 66.

10. Анісімова Н. Український поетичний авангард кінця ХХ ст. / Н. Анісімова // Дивослово. – 2003. – № 6. – С. 2-10.
11. Антологія альтернативної української поезії (друга пол 80-х поч. 90-х років). – Харків : Майдан, 2001. – 183 с.
12. Антологія модерної української драми / Ред., упор. і автор вст. ст. Л. Залеська-Онишкевич. – Київ-Едмонтон-Торонто : Вид-во Канадського Інституту українських Студій, 1998. – 342с.
13. Антологія української поезії другої половини ХХ ст. / Передмова, упор. Ю. Коваліва. – К., 2004. – 235 с.
14. Базилевський В. Від історії – до філософії історії / В. Базилевський // Літературна Україна. – 2009. – 10 груд. – С.7.
15. Баран Є. Літературні дев'яності: підсумки і перспективи / Є. Баран // Кур'єр Кривбасу. – 1999. – № 116. – С.3 – 6.
16. Баран Є. Тільки любов боронить од страху / Є. Баран // Березіль. – 1996. – №9 – 10. – С.186 – 189.
17. Баран Є. Чи бачить сни жінка? / Є. Баран // Літературна Україна. – 1999. – 3 червня. – С.8.
18. Баран Є. Щось сталося з українською поезією / Є. Баран // Холодний Яр. – 1996. – № 4. – С. 68 – 70.
19. Берегуляк А. Магічний реалізм та літературний міф – зцілення чи панацея у постколоніальному контексті? / А. Берегуляк// Сучасність. – 1993. – № 3.
20. Бестселери українського читача: огляд сучасних українських письменників // Шкільна бібліотека. – 2008. – № 10. – С. 167–168.
21. Бійчук Г. Література постмодернізму: реальність чи віртуальність? / Г. Бійчук // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2006. – № 2. – С. 56–62.
22. Білоус П. Сучасний літературний процес (урок на актуальну тему) / П.Білоус//Українська література в загальноосвітній школі. – 2001. – №4. – С.27 – 30.
23. Білоцерківець Н. Бу-Ба-Бу та ін. Український літературний авангард / Н. Білоцерківець // Слово і час. – 1991. – № 1. – С.42 –44.
24. Бойчук Б. Дещо про деяких молодих (сучасна українська література) /Б.Бойчук // Кур'єр Кривбасу. – 2004. – № 179-181. – С. 215 – 218.
25. Бондаренко А. Українська еліта: патогенез самотності / А. Бондаренко // Слово і час. – 1998. – №11. – с. 42 – 45.
26. Бондаренко Ю. Національна парадигма українського екзистенціалізму / Ю. Бондаренко // Слово і час. – 2003. – № 6.– С.64 – 69;

27. Бондар-Терещенко І. Від семантики до прагматики тексту / І. Бондар-Терещенко // Кур'єр Кривбасу. – 2006. – №149.
28. Бондар-Терещенко І. Двері до себе (Про герметизм поезики 80-х рр.) / І. Бондар-Терещенко // Кур'єр Кривбасу. – 1997. – № 85 – 86. – С.151 – 154.
29. Бондар-Терещенко І. Література єдиного потоку / І. Бондар-Терещенко // Книжник-rewiev. – 2003. – №67.
30. Бондар-Терещенко І. Проблема вервольфа в Україні / І. Бондар-Терещенко // Книжник-rewiev. – 2002. – №64.
31. Бондар-Терещенко І. Тур вальсу з королевою Ю.Ж.Д. / І. Бондар-Терещенко // Слово і час. – 1995. – № 2. – С.37 – 41.
32. Бондар-Терещенко І. Український симулякр / І. Бондар-Терещенко // Про дві парадигми сучасної літератури // Іменник: Антологія. – К., 1997. – С.229 – 246.
33. Бондар-Терещенко І. Нова проза між М @ Ж / І.Бондар-Терещенко // Літературна Україна. – 2003. – 12 червня.
34. Боткіна К. Інша планета, танкові армади й трохи арт-хаузу / К.Боткіна // Дзеркало тижня. – 2008. – 27 грудня. – С.13.
35. Бриних М. Шоколадний апокаліпсис або Кінцесвітні паразити свідомості замерлого тисячоліття /М.Бриних// Україна молода. – 2000. – 5 січня. – С.10.
36. Бу-Ба-Бу: Поезія Ю. Андруховича, В. Неборака, О. Ірванця. – Львів: Каменяр, 1995. – 255 с.
37. Бучак Ю. Свобода, рівність та «життєва фігня» / Ю. Бучак // Книжник-rewiev. – 2002. – №4.
38. Вертипорох О. В. Психопоетика роману Михайла Бриниха «Хліб із хрящами» / О. В. Вертипорох // Літературознавство. Фольклористика. Культурологія. Збірник наукових праць. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2015. – 479 с. – с.425 – 435.
39. Вертипорох О. В. Текст і бунт. Авторефлексивний прозопис Євгена Пашковського: Монографія / О. В. Вертипорох. – Черкаси, 2008. – 155 с.
40. Вертипорох О. В. Універсальний авторефлексивний текст по-українськи (на матеріалі прози Євгена Пашковського / О. В. Вертипорох // Філологічні семінари. Постмодерні жанри: фікція чи полілог з традицією. – Вип. 18. – Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2015. – 160с. – с. 120 – 129.
41. Виноградов В. Про поезію 90-х / В. Виноградов // Молода нація. – 1999. – № 12. – С.76 – 79.

42. Вісімдесятники: Антологія нової української поезії / Упор. І.Римарука; передм. М.Рябчука.— Едмонтон: Вид-во Канадського ін-ту українських студій, 1990. – 205 с.
43. Габор В. Українська проза нової літературної хвилі останнього десятиліття: тенденції розвитку та пошуки шляхів Граалю людяності (суб'єктивні замітки) / В. Габор // Просвіта. – 2001. – Ч. 3–4.
44. Гаврилів Т. Топографія сучасної української прози // Гаврилів Т. Знаки часу: Спроби прочитання. – Ів.-Франківськ: Лілея-НВ, 2001. – С. 175–185.
45. Гамалій Г. Нова література нової України /Г.Гамалій// Кур'єр Кривбасу. – 1997. – №9. – С.8 – 10.
46. Грабовська І. Чи довго ще квилити «чайці-небозі», або Знов про жіночність України / І. Грабовська // Сучасність. – 2000. – №5. – С. 99 – 114.
47. Грабовський С. Самовизначення людини як проблема сучасної доби / С. Грабовський// Сучасність. – 1998. – Ч.9. – С.25 – 28.
48. Гриценко О. Авангард як традиція / О. Гриценко // Березіль. – 1989. – № 7. – С.21 – 23.
49. Групи «Бу-Ба-Бу», «Пропала грамота». Поезії // Березіль. – 1990. – № 7. – С.3-22; Україна. – 1991. – № 11. – С.18 – 22; Слово і час. – 1992. – № 3. – С.96; Сучасність. – 1995. – № 2. – С.11 – 13; Сучасність. – 1994. – № 6. – С.61 – 64; Березіль. – 1996. – № 11 – 12. – С.187 – 188.
50. Гундорова Т. «Бу-Ба-Бу», Карнавал і Кіч / Т. Гундорова // Критика. – 2000. – № 7 – 8. – С.13 – 18.
51. Гундорова Т. Декаданс і постмодернізм: питання мови / Т. Гундорова // Світовид. – 1995. – № 1(18). – С.64 – 75.
52. Гундорова Т. Епоха постмодернізму вже закінчується. Розмова з академічною жінкою (Є. Кононенко) / Т. Гундорова // Україна молода. – 2007. – 16 лютого.
53. Гундорова Т. І. Жінка і дзеркало / Т. І. Гундорова // Культурологічний журнал. – 2000. – № 17. – С. 87 – 94.
54. Гундорова Т. Література і письмо, або Місце нового в українській літературі / Т. Гундорова // Світовид. – 1997. – №3 (28). – С.11 – 113.
55. Даниленко В. Золота жила української прози / В. Даниленко// Вечеря на дванадцять персон: Житомирська прозова школа / Упор., передм. В.Даниленка. – К.: Генеза, 1997. – 544 с.
56. Даниленко В. Історія одного ісходу / В. Даниленко // Квіти в темній кімнаті. Сучасна українська новела. – К.: Генеза, 1997. – С. 5 – 15.

57. Даниленко В. Колоніальна ментальність, книжковий ринок та дух революції / В. Даниленко // Кур'єр Кривбасу. – травень, 2007. – С.12.
58. Даниленко В. Мистецтво розпускання павичевого хвоста (реклама та піар у сучасній українській літературі) / В. Даниленко // Кур'єр Кривбасу. – квітень, 2006. – С.45 – 56.
59. Даниленко В. Суспільство у сучасному дзеркалі новелістики : (психологічні тенденції української малої прози 80 – 90-х рр. ХХ ст.) / В. Даниленко // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2000. – № 5. – С. 46-53.
60. Даниленко Л. У пошуках віртуальної дійсності (стилістичне розв'язання проблеми мовної фальші в малій українській прозі 80 – 90-х років ХХ століття) / Л. Даниленко // Слово і час. – 1999. – №5. – С15–18.
61. Дев'ятдесятники. Антологія нової української поезії. / Упорядн. В. Махно. Переднє слово Г. Штоня «Інакші». – Тернопіль: Лілея, 1998. – 178 с.
62. Демська-Будзуляк Л. Жінка зі скальпелем / Л. Демська-Будзуляк // Книжник-rewiev. – 2003. – №67. – С.23.
63. Демська-Будзуляк Леся. Справжнє обличчя літературного покоління дев'яностих – спроба ідентифікації /Леся Демська-Будзуляк // Кур'єр Кривбасу. – 2002. – № 149. – С. 156 – 162.
64. Денисова Т. Феномен постмодернізму: контури й орієнтири / Т.Денисова // Слово і час. – 1995. – № 2. – С.1 – 7.
65. Десять українських поетів : Антологія сучасної української поезії. – К., 1995. – С.68 – 75; 86 – 93.
66. Діброва В. Поет як струна рідної стихії / В. Діброва // Сучасність. – 1997. – №7 –8.
67. Дністровий А. «Шістдесятники» – «дев'ятдесятники»: тяглість, розриви, конфронтація? / А. Дністровий // Критика. – 2001. – №10. – С.18 – 20.
68. Долженкова І. «Марія на гранях віків», або Філологічні дослідження з українського сексу / І. Долженкова // Сучасність. – 1997. – №2. – С.94 – 104.
69. Домбровська Марія. Дефініції «масової літератури» / Марія Домбровська // Слово і час. – 2005. – № 11. – С. 54 – 65.
70. Дусова Ж. Некулінарні дослідження з сирого тіста / Ж.Дусова // Слово і час. – 1996. – №8-9. – С.69 – 70.
71. Дятчук В. Мовні характери у прозі молодих / В. Дятчук // Українська мова та література в школі. – 1990. – №10. – С.23 – 25.
72. Жінка як текст: Емма Андіївська, Соломія Павличко, Оксана Забужко: фрагменти творчості і контексти / Упор. Л.Таран. – К.: Факт, 2002. – 208 с.

73. Жулинський М. Українська література на межі тисячоліть / М. Жулинський // Світло. – 1999. – №3. – С.141 – 144.
74. Жулинський М. Чи відчуваємо ми катастрофу в простій українській душі: (бесіди про сучасну літературу) / М. Жулинський // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2001. – № 2. – С. 50-64.
75. Завадович Р. Сучасна драматургія для сучасного театру / Р. Завадович // Книжник-rewiev. – 2002. – 18 вересня. – С.3.
76. Залеська-Онишкевич Л. Стверджуючи жіночий есенціалізм / Л. Залеська-Онишкевич // Слово і час. – 1998. – №9 – 10. – С.23 – 26.
77. Занепад чи відродження? З творчого обговорення (Дончик В., Зборовська Н., Кухарук Р., Ковалів Ю., Мельник В.) // Слово і час. – 1996. – №11 – 12. – С.32 – 44.
78. Зборовська Н. Жіноча сповідь на тлі чоловічого герметизму / Н.Зборовська // Слово і час. – 1996. – №8 – 9. – С.66 – 72.
79. Зборовська Н. Завершення епохи, або українська літературна ситуація кінця 1980-90-х рр. / Н. Зборовська // Кур'єр Кривбасу. – 1996. – № 61 – 64. – С.76 – 83.
80. Зборовська Н. Код національної літератури як психоісторична проблема / Н. Зборовська // Слово і час. – 2007. – № 1. – С. 58.
81. Зборовська Н. Перцепція феміністки у західноєвропейському дискурсі та українському письмі / Н. Зборовська // Слово і час. – 2005. – № 2. – С. 53 – 62.
82. Зборовська Н. Реальність суб'єктивності та абсолют тексту / Н. Зборовська // Слово і час. – 1996. – №11 – 12. – С.34 – 36.
83. Зборовська Н. Український культурний канон: феміністична інтерпретація / Н. Зборовська // Кур'єр Кривбасу. – 2000. – № 125 – 126. – С.117 – 124.
84. Зборовська Н. Перемога плоті / Н. Зборовська // Критика. – 1998. – №10. – С. 28 – 29.
85. Зубович В. Конфлікти доби й авторської манери митця / В. Зубович // Слово і час. – 2002. – № 9. – С. 27 – 34.
86. Ігнатенко М. Відчуження й імморалізм у дійсності та літературі ХХ ст. / М. Ігнатенко // Слово і час. – 2001. – №11. – С.45–59.
87. Ілля В. Модернізм, постмодернізм, авангардизм на нашому ґрунті: Чим є новаторство в поезії? / В. Ілля // Основа. – 1997. – № 11. – С.113 – 122.
88. Ільницький О. Трансплантація постмодернізму: сумніви одного читача / О. Ільницький // Сучасність. – 1995. – № 10. – С.111 – 115.
89. Іменник: Антологія 1990-х / Упор. А. Кокотюха, М. Розумний. – К.: Смолоскип, 1997. – С. 48 – 58.
90. Ірванець О. Між варениками й трояндовим плячком / О. Ірванець // Книжник-rewiev. – 2003. – № 65.

91. Квіт С. Синтетичний характер сучасної української прози / С. Квіт / Основи герменевтики: Навчальний підручник. – К.: ВД «КМ Академія», 2003. – С. 122 – 143.
92. Квіт С. Сильові здобутки сучасної української прози / С. Квіт // Світовид. – 1996. – №3. – С.123–130.
93. Квіт С. У межах, поза межами й на межі / С. Квіт // Слово і час. – 1999. – № 3. – С.62 – 65.
94. Квіти в темній кімнаті: Сучасна українська новела / Упор., примітки, передм. В. Даниленка. – К.: Генеза, 1997. – 432 с.
95. Кисла П. Специфіка маски автора фемінного постмодерністського роману / П. Кисла // Українська література в загальноосвітній школі. – 2007. – №5. – С. 11 – 14.
96. Ковальчук О. Напій фемінізму в українській літературі /О.Ковальчук// Art line. – 1998. – №3. – С.60 – 61.
97. Кодак М. Душа під вантажем доби /М.Кодак// Дніпро. – 1997. – № 3 – 4. – С.21 – 24.
98. Кодак М. Ефект акумульованої енергії /М.Кодак// Україна. – 2002. – 20 липня.
99. Кокотюха А. Почерк дев'яностих / А. Кокотюха // Іменник: Антологія. – К., 1997. – С.5 – 7.
100. Кокотюха А. Спроба узагальнення невідомого. Два погляди на сьогодення літератури / А. Кокотюха // Літературна Україна. – 7 серпня. – 1997. – С.5.
101. Колесник В. Київська школа та Віктор Кордун : поезія зворотності / В. Колесник // Світо-вид. – 1999. – № 4 (37). – С.47 –80.
102. Кононенко Є. Література селяві / Є. Кононенко // Слово і час. – 1994. – № 11 – 12. – С.68.
103. Кононович Л. Детектив для особливих доручень // Кононович Л. Мертва грамота. – Л., 2001.
104. Кордун В. Київська школа поезії – що це таке? / В. Кордун // Світовид.– 1997. – № 1 – 2. – С.7 – 20.
105. Кошарська Т. Прояви романтичного та сексуального в сучасній українській поезії / Т. Кошарська // Сучасність. – 2000. – №2.
106. Крупка М. Гендерний дискурс у сучасній українській літературі / М. Крупка // Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство. Зб. наук. праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. ІХ. – Рівне: РДГУ, 2000. – С.145 – 151.
107. Кучма І. Нові моделі літературних салонів: українська література в Інтернеті /І.Кучма// Сучасність. – 2002. – №4.
108. Лавринович Л. Сучасний український постмодернізм – напрям? стиль? метод? / Л. Лавринович // Слово і час. – 2001. – № 1. – С. 39 – 46.

109. Лілік О. Художні особливості екзистенційної прози / О. Лілік // Українська література в загальноосвітній школі. – 2008. – № 12. – С. 6 – 9.
110. Літературні рушення 90-х та модернізм («Круглий стіл») // Слово і час.– 1995.– № 2.– С.56 – 66.
111. Логвиненко О. «Зупинилось небо у вікні» молодій українській поезії / О. Логвиненко // Слово і час. – 2002. – № 4. – С. 53 – 57.
112. Логвиненко О. Еротичний флер у літературі і межа естетичності / О. Логвиненко // Літературна Україна. – 2002. – 11 липня.
113. Логвиненко О. Розмова тіней або куди веде читача клубок хитросплетінь сьогочасної української прози / О. Логвиненко // Літературна Україна. – 2000. – 24 лютого.
114. Логвиненко О. Художня проза на грані миті й вічності / О. Логвиненко // Критика. – 1996. – №10. – С.124 – 128.
115. Логвиненко О. Що таке український бестселер? / О. Логвиненко // Літературна Україна. – 2002. – 18 квітня.
116. Майдаченко П. Комічне в сучасній українській прозі / П. Майдаченко. – К., 1991.
117. Мала енциклопедія української актуальної літератури «Плерома». – Івано-Франківськ, 2002.
118. Маленький І. Недо-герой у масці. Дружнє, спільно з Костиком Москальцем, наuczання Юраськові (чи вже Юргену) Андруховичу / І. Маленький // Літературна Україна. – 2007. – 20 лютого.
119. Матвієнко С. Історія як ареал гри / С. Матвієнко // Слово і час. – 2000. – №2.
120. Медвідь В. Культура в собі / В. Медвідь // Слово і час. – 1992. – №7. – С.36 – 38.
121. Мельник Н. Проникнення в іншу реальність (українська магічна новела наприкінці ХХ ст.) / Н. Мельник // Слово і час. – 1998. – № 11. – С. 46–51.
122. Мітяй З. Гендерна проблематика у сучасній жіночій прозі / З. Мітяй // Українознавчий альманах. Випуск 4. – Київ, Мелітополь, 2012. – С. 139 – 142.
123. Молоде вино. Антологія поезії / Упор. М.Розумний, С.Руденко. – К.: Смолоскип, 1994. – 232 с.
124. Моренець В. Прощання з ідеологічною вічністю (Поезія 80-90-х рр.) / В. Моренець // Березіль.– 1997.– №1–2. – С.166 – 172.
125. Моренець В. Слово, що випало з мовчання філософів / В. Моренець // Слово і час.– 1997.– № 4.– С.17–28.
126. Моренець В. Сучасна українська лірика: модель жанру / В. Моренець // Сучасність. – 1996. – №6.
127. Москалець К. Діти з майданів (Група «Пропала грамота») / К. Москалець // Сучасність.– 1992.– № 5.– С.148–150.

128. Москалець К. Різноманітні форми мовчання / К. Москалець // Сучасність. – 1996. – № 6. – С.150–153.
129. Москалець К. Шукаючи іншої дійсності. Література твориться сьогодні / К. Москалець // Літературна Україна. – 1999. – 31 грудня.
130. Москальчук В. Українська література кінця ХХ століття (література постмодерну) / В. Москальчук // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2006. – № 2. – С. 63-67.
131. Наєнко М. Типи творчості в епоху постмодернізму / М. Наєнко // Слово і час. – 2002. – № 4. – С. 59-60.
132. Назаренко М. Сіріусці в імперських планах Москви / М. Назаренко // Книжник-rewiev. – 2003. – №65.
133. Назаренко М. Українська фантастика: шлях до самовизначення / М. Назаренко // ArtLine. – 1998. – №9.
134. Наливайко Д. Про відношення «декадансу», «модернізму», «авангардизму» / Д. Наливайко // Слово і час. – 1997. – № 11–12. – С.44–48.
135. Насмінчук Г. Романна історія на рубежі тисячоліть: філософська візія минулого України у творчості сучасних письменників / Г. Насмінчук // Українська література в ЗОШ. – 2007. – № 7. – С. 2–9.
136. Неборак В. Введення до Бу-Ба-Бу / В. Неборак // Березіль.– 1995.– № 11–12.– С.159–175.
137. Неборак В. З висоти літаючої голови, або зняти маску / В. Неборак // Сучасність.– 1994.– № 5.– С.32–37.
138. Незнайома : Антологія української «жіночої» прози та есеїстики II пол. ХХ – поч. ХХІ ст. / упор. Василь Габора. – Львів: ЛА «Піраміда», 2005. – 600 с.
139. Олійник І. Мова поезії вісімдесятників / І. Олійник // УМЛШ. – 1993. – С.37 – 40.
140. Олійник О. Основна теза: поліваріантність модернізму / О. Олійник // Слово і час. – 1999. – №3. – С.20 – 24.
141. Опудало: Укр. прозова сатира, гумор, іронія 80-90-х р. ХХ ст. / Упоряд., передмова В. Даниленка. – К.: Генеза, 1997. – 384 с.
142. Павлишин М. Козаки в Ямайці: постколоніальні риси в сучасній українській культурі / М. Павлишин // Українська мова та література. – 2005. – № 15. – С. 14 – 15.
143. Павлишин М. Українська культура з погляду постмодернізму / М. Павлишин // Сучасність.– 1992.– № 5.– С.117–121.
144. Павлюк К. Жіночі романи про українське життя / К. Павлюк // Свобода слова. – 2007. – 8 березня. – С. 6.

145. Павлюк Я. Каскадери і гладіатори (Українська література останніх років) / Я. Павлюк // Українська мова та література. – 1997. – №9. – С.11 – 12.
146. Пахаренко В. Биття об стіну буття / В. Пахаренко // Українська мова та література. – 2006. – № 32. – С. 3 – 16.
147. Пахаренко В. Постмодерн / В.Пахаренко // Українська мова та література. – 2001. – Ч. 29–32. – С. 75–80.
148. Пахаренко В. Ходіння по лезу : гра у постмодерні / В.Пахаренко// Світовид. – 1997. – № 1 – 2. – С.122 – 124.
149. Пахаренко Н. Кілька зауваг про сучасну українську еротику / Н. Пахаренко // Вісник Черкаського ун-ту. Серія «Філологічні науки». Випуск 49. – С.111 – 116.
150. Пахльовська О. Поезія духовного опору / О. Пахльовська // Вітрила 85. – К., 1985. – 156 с.
151. Підпалий А. Безпунктуаційна несегментована нова поетична форма / А. Підпалий // Слово і час. – 2002. – № 11. – С. 81 – 83.
152. Пізнюк І. «Бу-Ба-Бу». In memoiam / І. Пізнюк // Критика.– 2000. – № 7–8. – С.18–23.
153. Поліщук О. Позиція персонажа в українській посмодерній прозі / О. Поліщук // Слово і час. – 2003. – № 2. – С. 70 – 74.
154. Поліщук Я. Альтернативна історія літератури – постмодерна парадигма / Я. Поліщук // Слово і час. – 2002. – № 1. – С. 20 – 26.
155. Поліщук Я. Вісімдесятники як естетичне явище / Я. Поліщук // Слово і час.– 2001.– № 5. – С.37–43.
156. Поліщук Я. Постколоніальний аспект сучасної літератури / Я. Поліщук // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2006. – № 2. – С. 98-102.
157. Поліщук Я. Що змінюється в сучасній літературі / Я. Поліщук // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2005. – № 4. – С. 104-112.
158. Поліщук Я. Прагнення модерної особистості (Жінка як персонаж української літератури початку ХХ століття) / Я. Поліщук // Українська література в загальноосвітній школі. – 2000. – №5. – С.55 – 59.
159. Приватна колекція: Вибрана українська проза та есеїстика кінця ХХ ст. / Упор., вступн. слово та прим. В. Габора. – Львів, 2002.
160. Процюк С. Есеї про дев'ятдесятників / С. Процюк // Слово і час. – 1995. – Ч.4. – С.13 – 18.
161. Процюк С. Чого вода каламутна (про потребу іншої літератури) / С. Процюк // Літературна Україна. – 2007. – 23 червня.

162. Пузій В. Детектив і HORROR по-давньослов'янському / В. Пузій // Книжник-rewiev. – 2003. – №65.
163. Рижкова Г. У пошуках щастя і любові (Лінгвокультурні концепти в сучасній українській жіночій прозі) / Г. Рижкова // Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2008. – № 3. – С.119–124.
164. Родик К. Виробничий роман Forever / К.Родик // Книжник-rewiev. – 2003. – №64.
165. Розумний М. Теологія сну (Нова українська проза 90-х рр. ХХ ст.) /М.Розумний// Тексти. Антологія прози. – К., 1995. – С.289 – 290.
166. Розумний М. Уроки самоіронії (Група «Пропала грамота») / М.Розумний// Слово і час.– 1992. – № 7. – С.77–79.
167. Рубан В. Не збіднюймо всілякими «квадригами» феномен «Київської школи» / В. Рубан // Літературна Україна.– 1997. – № 12.
168. Рубчак Б. «ХХІ сторіччя прийшло разом із постмодерністами», або Про літературу, право вибору, дух імпровізації, міт України і не тільки про це / Б. Рубчак // Тарнашинська Л. Б. Закон піраміди : діалоги про літературу та соціокультурний клімат довкола неї. – К. : Унів. вид-во «Пульсари», 2001. – С. 182 – 191.
169. Серова А. У пошуках сучасного українського детективу / А. Серова // Літературна Україна. – 2002. – 18 червня.
170. Сиваченко Г. Зрушення кордонів (постсоцреалізм чи постмодернізм) / Г. Сиваченко // Слово і час.– 1991.– № 12. – С.55– 57.
171. Скалицькі М. Дуже стисла феноменологія нової хвилі української художньої літератури / М. Скалицькі // Кур'єр Кривбасу. – 1997. – №71 – 72.
172. Скибицька Ю. Сучасна українська драма: мотиви та поетика / Ю. Скибицька // Українська література в загальноосвітній школі.– 2006. – № 1. – С. 8. – 14.
173. Скуратівський В. У нульовому часі і просторі / В. Скуратівський // Сучасність. – 1992. – №11. – С. 152–154.
174. Слабошпицький М. Майбутнє починається сьогодні (нотатки про фантастику для дітей та юнацтва) / М. Слабошпицький // Українська мова та література в школі. – 1985. – №6.
175. Сняданко Н. Музика, читання / Н. Сняданко // Львівська газета. – 2003. – №7. – С.3.
176. Соловей Е. Філософське начало в сучасній літературі / Е. Соловей // Художня література і духовне життя суспільства. – К., 1989. – С.198 – 201.
177. Стефанова Н. Шануйте альманахи! (Про альманах кохання «Королівський ліс») / Н. Стефанова // Книжник-rewiev. – 2003. – №68. – С.32.

178. Стеценко С. Чи матиме Україна свою Бейкер-стріт? / С. Стеценко // Київ. – 1996. – №9 –10.
179. Страйк ілюзій: Антологія сучасної української драматургії. – К., 2004. – 135 с.
180. Сулима М. «Постколоніалізм у сучасній українській літературі: симптоми, тенденції, явища / М. Сулима // Дивослово. – 2003. – № 7. – С. 3–12.
181. Сулима М. Видобування незвичайного / М. Сулима // Світовид. – 1997. – № 1 – 2. – С.26 – 28.
182. Сулима М. Житомирська прозова школа у дзеркалі давньої української літератури (Про зб. «Вечеря на дванадцять персон») // Сулима М. Книжниця у семи розділах: Літ.-критичні статті й дослідження. – К.: Фенікс, 2006.
183. Сучасна українська література кінця ХХ ст. – п. ХХІ ст.: [Для старшого шкільного віку] / Упорядкув. текстів, передм. І. Андрусяка. – К.: Школа, 2006. – 464 с.
184. Танюков В. Філософія людини в сучасних творах наукової фантастики / В. Танюков // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 1997. – №4.
185. Таран Л. Жіноча роль / Л. Таран. – К.: Вид-во С. Павличко «Основи», 2007. – 128 с.
186. Таран Л. Трава з-під каменю (Груповий портрет неоавангардистів) / Л. Таран // Україна.– 1991.– № 11.– С.18–22.
187. Тарасюк Г. Бунт дискримінованих чи масове продовження традиції? (про жіночу прозу) / Г. Тарасюк // Літературна Україна. – 2007. – 15 березня.
188. Терлецький В. Спроба препарування сучасної прози / В. Терлецький // Літ. Україна. – 2002. – 10 жовтня.
189. Терлецький В. Те, що не існує, але є насправді. Спроба препарування сучасної української прози / В. Терелцький // Літературна Україна. – 2002. – 10 жовтня.
190. Ткачук М. Літературний процес 90-х років ХХ століття / М.Ткачук // Українська мова та література. – 2000. – № 22. – С.1 – 6.
191. У пошуку театру: Антологія молодой української драматургії. – К.: Смолоскип, 2003. – 362 с.
192. Улюра Г. Проблема феміністського тексту і письменницького іміджу жінки-авторки в сучасних українській та російській літературах / Г. Улюра // Сучасність. – 2005. – №7 – 8. – С.115 – 127.
193. Федорук О. Герметичність українського письменства / О. Федорук // Сучасність. – 1999. – №4. – С. 127–136.

194. Філоненко С. «Переживання кінця» в сучасній українській жіночій прозі (на матеріалі творів О. Забужко, С. Йовенко, С. Майданської) / С. Філоненко // Молода нація. – 1999. – № 12. – С.309 – 320.
195. Харчук Р. Лекції про сучасну українську прозу / Р. Харчук // Бібліотечка «Дивослова» – 2007. – № 5. – С. 17–38.
196. Харчук Р. Покоління постепокси (Аналіз прози) / Р. Харчук // Дивослово. – 1998. – № 1. – С.6 – 12.
197. Хоменко О. Прихована агіографія сегобічної України / О. Хоменко // Кур'єр Кривбасу. – 2006. – №7. – с. 197 – 204.
198. Цех поетів: Антологія віршів / Упорядк. О. Короташ. – Ів.-Франківськ: Лілея-НВ, 1999.
199. Ципердюк І. «Нова дегенерація»: невдалі спроби тотальної втечі / І. Ципердюк // Сучасність.– 1996.– № 3–4.– С.12–14.
200. Шкандрій М. Український прозовий авангард /М.Шкандрій// Слово і час. – 1993. – №8. – С.16 – 18.
201. Шпиталь Л. Проза постколоніальної доби / Л. Шпиталь // Слово і час. – 1996. – №2. – С.41 – 43.
202. Штонь Г. Художня реальність і постмодерн / Г. Штонь // Слово і час. – 2002. – № 4. – С. 63-64.
203. Що таке український бестселер? (Дискусія: В. Панченко, В. Шкляр, О. Яровий, В. Даниленко та ін.) // Слово і час. – 2003. – № 2. – С. 41 – 44.

Інформаційні ресурси

1. Газети, журнали, аудіо книги, навчальна література, книги – //http://www.bookland.net.ua.
2. «Друг Читача» – книжковий ресурс, який розповідає про українські книжки, новини українського ринку, анонсує цікаві події, рецензує художні твори – //http:// vsiknygy.net.ua.
3. Журнал «Березіль» – //http:// www. berezil.kh.ua.
4. Журнал «Дніпро» – //http: //www. www dnipro-ukr.com.ua.
5. Журнал «Кур'єр Кривбасу» – //http://courier.at.ua.
6. Журнал «Склянка Часу» – //http://zeitglas.io.ua.
7. Журнал «Літакцент» – http://litakcent.com. ua.
8. Журнал «Буквоїд» – http://bukvoid.com.ua.
9. Сайт Юрія Андруховича – // http://www.andruhovych.info.
10. Сайт Любка Дереша – // http://www.deresh.name.
11. Сайт Сергія Жадана – // http://www.zhadan.info.
12. Сайт Оксани Забужко – http://zabuzhko.com/ua/index.html.

Для нотаток

Навчальне видання

Вертипорох Оксана Володимирівна

**Історія української літератури
останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття**

Навчально-методичний посібник

Комп'ютерне верстання

Л. Г. Любченко

Підписано до друку __.03.2016. Формат 60x84/16.

Ум. друк. арк. 7,8. Тираж 50 пр. Зам. № 6__

Видавець і виготівник видавничий відділ
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
Адреса: бульвар Шевченка, 81, м. Черкаси, Україна, 18031
Тел. (0472) 37-13-16, факс (0472) 35-44-63,
e-mail: vydav@cdu.edu.ua, <http://www.cdu.edu.ua>
Свідоцтво про внесення до державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК №3427 від 17.03.2009 р.